

Euran kunnan kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelma 2021

Perusteiden käyttäjälle

Joulukuussa 2020 valtioneuvosto hyväksyi lain kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta. Kokeilu alkaa elokuussa 2021 ja päättyy toukokuussa 2024. Opetushallitus on laatinut nämä kokeiluopetussuunnitelman perusteet kokeilua varten. Perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisesta toteuttamisesta.

Tämä perustemääräys pohjautuu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin (2014), mutta sitä on tarvittavilta osin muokattu kokeiluun sopivaksi. Kasvun ja oppimisen tukea (kolmiportainen tuki) sekä Oppilashuoltoa käsittelevät luvut ovat vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisia, sillä niihin ei ole lainsäädännössä tehty muutoksia. Perusteita laadittaessa on myös hyödynnetty Varhaiskasvatussuunnitelman perusteita (2018), esiopetusta ja varhaiskasvatusta koskevan tutkimuksen, arvioinnin ja kehittämistyön tuloksia sekä perusteiden valmistelun aikana eri asiantuntijoilta saatua palautetta.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu toteutetaan kokeiluun valituissa kunnissa ja siihen osallistuu vain osa 5- ja 6-vuotiaista lapsista. Huoltajat hakevat lapsilleen paikkaa kaksivuotiseen esiopetukseen kokeilukuntien antaman informaation ja ohjeiden mukaisesti. Kaksivuotinen esiopetus ja siihen liittyvä toiminta on kokeiluun osallistuville lapsille maksutonta. Vanhempien on myös mahdollista saada avustusta lasten kuljetukseen tarvittaessa. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla tulee olla mahdollisuus osallistua esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen.

Kokeiluperusteissa korostetaan lapsilähtöistä, leikkiin ja tutkivaan havainnointiin perustuvaa pedagogiikkaa sekä lasten hyvinvoinnista huolehtimista. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kukin lapsi saa edetä oppimisessaan omaan tahtiinsa. Kaksi vuotta antaa aiempaa paremman mahdollisuuden keskittyä pitkäkestoisesti esiopetuksen tavoitteiden mukaiseen toimintaan sekä toiminnan kehittämiseen. Perusteet on laadittu niin, että sen mukainen toiminta ja opetus muodostavat luontevan osan lasten oppimisen polkua varhaiskasvatuksesta perusopetukseen.

Kokeilukunnat laativat oman, paikallisen kokeiluopetussuunnitelman näiden perusteiden mukaisesti. Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tarkennetaan kokeilun perusteiden tavoitteita. Erityisen tärkeää on ottaa huomioon aiempaa nuoremmat lapset sekä lasten eheän päivän järjestämisen. Merkittävä muutos on myös kasvun ja oppimisen tuen sekä oppilashuollon ulottuminen kokeilussa mukana oleviin 5-vuotiaisiin.

Kokeilun luonteen mukaisesti Opetushallitus kannustaa kokeilukuntia rohkeaan kehittämisotteeseen kokeilutoimipaikoissa!

Sisällys

1. KOKEILUN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN KOKEILUOPETUSSUUNNITELMA.....	6
1.1 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet.....	6
1.2 Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma.....	7
1.3 Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset.....	8
Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset Eurassa.....	9
2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ, JÄRJESTÄMINEN JA YLEISET TAVOITTEET KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUSSA.....	12
2.1 Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua.....	12
2.2 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen.....	13
Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen Eurassa.....	15
2.3 Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet.....	15
2.4 Arvoperusta.....	18
Arvoperusta euralaisessa esiopetuksessa.....	19
2.5 Oppimiskäsitys.....	20
2.6 Laaja-alainen osaaminen.....	21
Ajattelu ja oppiminen.....	22
Ajattelu ja oppiminen euralaisessa esiopetuksessa.....	22
“Oppimista ehdottomasti mahdollisimman monin.....	22
erilaisin tavoin, joilla lapsi löytää oman tavan oppia.....	22
Alkuun hyvin leikin kautta, ilman paineita ja vertailua”.....	22
Huoltajien näkemyksiä asioiden opettelusta esiopetuksessa.....	22
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu.....	23
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu euralaisessa esiopetuksessa.....	23
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot.....	24
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot euralaisessa esiopetuksessa.....	24
Monilukutaito.....	25
Monilukutaito euralaisessa esiopetuksessa.....	25
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen.....	26
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen euralaisessa esiopetuksessa.....	26
Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa.....	28
Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa euralaisessa esiopetuksessa.....	29
“Tutkimalla, ihmettelemällä, kokeilemalla,.....	29
havainnoimalla, testaamalla ja aistimalla.....	29
Lähiluonto, tekeminen ja toiminnan kautta.....	29
oppiminen”.....	29
3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI.....	29
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	30
Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet euralaisessa esiopetuksessa.....	31
Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä.....	34
Oppiva yhteisö euralaisessa esiopetuksessa.....	35
Oppimisen, oivalluksen ja leikin ilo.....	35
Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä euralaisessa esiopetuksessa.....	35
Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo.....	37

Lasten ja huoltajien osallisuus euralaisessa esiopetuksessa.....	37
https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja	39
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus	39
Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus euralaisessa esiopetuksessa	39
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa.....	40
Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa euralaisessa esiopetuksessa.....	40
3.2 Oppimisympäristöt	41
Oppimisympäristöt euralaisessa esiopetuksessa	43
3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa	45
Yhteistyö esiopetuksessa.....	45
Yhteistyö euralaisessa esiopetuksessa	46
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö	47
Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö euralaisessa esiopetuksessa	47
“Toivomme sujuvaa, saumatonta yhteistyötä.....	47
Tarvittaessa keskustelua heti, jos huomataan	47
jotain erikoista. Vanhempina haluamme tietää	47
lapsen taidoista ja haasteista sekä yleisestä	47
eskaripäivän kulusta”.	47
Huoltajien näkemyksiä yhteistyöstä.....	47
Yhteistyö siirtymävaiheissa	48
Yhteistyö siirtymävaiheissa euralaisessa esiopetuksessa	49
4. OPETUKSEN TAVOITTEET JA PEDAGOGINEN TOTEUTTAMINEN KAKSIVUOTISESSA ESIOPETUKSESSA.....	51
Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa Eurassa	52
4.1 Monipuoliset työtavat	52
Monipuoliset työtavat euralaisessa esiopetuksessa	54
4.2 Pedagoginen dokumentointi.....	56
Pedagoginen dokumentointi euralaisessa esiopetuksessa	56
4.3 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	57
Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena euralaisessa esiopetuksessa	58
Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokeilun aikana	60
Toiminnan arviointi ja kehittäminen euralaisessa esiopetuksessa kokeilun aikana	60
4.4 Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa	60
Kielten rikas maailma.....	61
Kielten rikas maailma (liite 18).....	64
Ilmaisun monet muodot.....	64
Ilmaisun monet muodot (liite 19).	66
Minä ja meidän yhteisömme	66
Minä ja meidän yhteisömme (liite 20).	68
Tutkin ja toimin ympäristössäni	68
Tutkin ja toimin ympäristössäni (liite 21).	72
Kasvan, liikun ja kehityn.....	72
Kasvan, liikun ja kehityn (liite 22).	75
4.4 Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia.....	75
Kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus euralaisessa esiopetuksessa.....	77

5 LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI.....	78
Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan perusopetuslain mukaisia vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvattuja määräyksiä lasten kasvun ja oppimisen tuesta. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 5.7	78
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet.....	78
Tuen järjestämistä koskevat periaatteet euralaisessa esiopetuksessa	79
5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana	80
Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana euralaisessa esiopetuksessa	80
5.3 Yleinen tuki	81
Yleinen tuki euralaisessa esiopetuksessa	81
5.4 Tehostettu tuki	83
Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana.....	84
Tehostettu tuki euralaisessa esiopetuksessa	85
5.5 Erityinen tuki	86
Erityinen tuki euralaisessa esiopetuksessa	86
Pedagoginen selvitys	87
Erityisen tuen päätös	88
Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös Eurassa	88
Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma	89
Lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma Eurassa	90
Pidennetty oppivelvollisuus	90
Pidennetty oppivelvollisuus Eurassa	91
5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot	93
Osa-aikainen erityisopetus.....	93
Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet	93
6 OPPILASHUOLTO	95
Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain ⁹⁷ mukaisia Esiopetuksen perusteet 2014 asiakirjassa kuvattuja oppilashuoltoon liittyviä määräyksiä. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 6.5.....	95
6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö	95
Esiopetuksen oppilashuollon järjestäminen, tavoitteet ja tiedottaminen Eurassa	96
Lasten hyvinvointi euralaisessa esiopetuksessa	97
6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto	98
Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä ja monialainen asiantuntijaryhmä Eurassa	98
6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto	101
6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat	103
Euran kunnan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma	103

1. KOKEILUN OPETUSSUUNNITELMAN PERUSTEET JA PAIKALLINEN KOKEILUOPETUSSUUNNITELMA

1.1 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteet

Nämä opetussuunnitelman perusteet on kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta annetun lain mukainen Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys¹, jonka mukaan paikallinen opetussuunnitelma laaditaan ja kaksivuotinen esiopetus toteutetaan. Opetussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaavat kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua koskevan lain ohella erityisesti perusopetuslaki ja -asetus sekä esiopetuksen tavoitteita määrittävä valtioneuvoston asetus².

Kokeiluperusteiden tehtävänä on tukea kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutusta. Erityisenä tehtävänä on edistää sujuvia siirtymiä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta alkuopetukseen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys turvaten³. Perusteet on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus-, arviointi- ja kehittämistyön tuloksia.

Kokeilun opetussuunnitelman perusteissa määrätään kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetuksen tavoitteista, oppimisen alueista ja niiden keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja esiopetuksen yhteistyön sekä kasvun ja oppimisen tuen ja oppilashuollon toteuttamisesta.⁴ Esiopetus on opetuksen ja kasvatuksen kokonaisuus, jossa eri osa-alueiden tavoitteet liittyvät yhteen ja muodostavat toimintakulttuurin perustan. Tämän vuoksi perusteasiakirja sisältää esiopetuksen tavoitteita koskevien määräysten lisäksi niiden ymmärtämistä avaavaa tekstiä.

Näissä perusteissa jokaisen luvun päätteeksi on koottu ohjeet paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laatimista ja kehittämistä varten. Opetussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Esiopetusta ohjaavista säädöksistä poiketen tässä perusteasiakirjassa käytetään oppilaasta esiopetukseen paremmin soveltuvana sanaa lapsi, oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä kasvun ja oppimisen tuki sekä opiskelija- ja oppilashuoltolain mukaisesta opiskeluhoollosta termiä esiopetuksen oppilashuolto. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa. Kokeiluun osallistuvista opetuksen järjestäjistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilukunta ja esiopetuksen yksiköistä käytetään kokeilulain mukaista käsitettä kokeilutoimipaikka. Kokeilulain mukaisesta kaksivuotisesta esiopetuksesta käytetään myös lyhyempää käsitettä esiopetus.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelmakokonaisuus on nelitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta perusteasiakirjasta, paikallisista opetussuunnitelmista, vuosittaisista suunnitelmista⁵ sekä lasten oppimissuunnitelmista.

¹ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 2 mom.

² Perusopetuslaki (628/1998) 14 § 2 mom. ja Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 §

³ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 2

mom. ⁴ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020)

7 § 2 mom. ⁵ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

1.2 Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa mukana olevan kokeilukunnan tulee laatia paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja tehdä päätös sen käyttöön ottamisesta ennen kokeilun alkamista 1.8.2021⁶. Kokeilukunta voi tehdä yhteistyötä muiden kokeiluun osallistuvien kuntien kanssa myös paikallisen opetussuunnitelman laadinnassa.

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä kaikissa kokeilutoimipaikoissa. Kokeilukunta ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, lasten tarpeet sekä esiopetusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset opetussuunnitelmaa laatiessaan. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Kukin kokeilukunta hyväksyy kokeiluopetussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa esiopetusta varten⁷.

Lisäksi kokeilukunnan tulee laatia kokeiluopetussuunnitelmaan perustuva vuosittainen suunnitelma ja tiedottaa huoltajille ennalta siinä päätetyistä keskeisistä asioista⁸. Suunnitelmassa tarkennetaan, miten paikallista opetussuunnitelmaa kussakin kokeilutoimipaikassa kyseisen vuoden aikana toteutetaan. Myös lasten oppimissuunnitelmat sekä kasvun ja oppimisen tukeen kuuluvat lasten yksilölliset suunnitelmat⁹ laaditaan yhteisen opetussuunnitelman pohjalta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevalle, tehostettua tukea saavalle lapselle tulee laatia oppimissuunnitelma. Erityisen tuen piirissä olevalle lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS)¹⁰. Näiden suunnitelmien laadinnasta ja sisällöstä määrätään tarkemmin näiden perusteiden luvussa 5 (Kasvun ja oppimisen tuki). Tavoitteellisuuden vahvistamiseksi opettaja voi laatia esiopetusryhmän kaikille lapsille oppimissuunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa. Kokeiluun osallistuvista lapsista suurin osa osallistuu esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen, jossa varhaiskasvatuslain mukaisesti on laadittava lapsikohtainen suunnitelma¹¹. Lasten yhtenäisen päivän ja oppimisen polun näkökulmasta yhden lapsikohtaisen suunnitelman käyttö esiopetuksessa ja sen lisäksi annettavassa varhaiskasvatuksessa olisi perusteltua. Lapsikohtainen suunnitelma tukee myös huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä. Kokeilukunta voi päättää kokeilla yhtenäistä oppimissuunnitelmaa kokeilutoimipaikoissa. Tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden osalta noudatetaan luvun 5 määräyksiä.

⁶ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 7 § 3 mom.

⁷ Perusopetuslaki 15 § 1 mom. (628/1998)

⁸ Perusopetusasetus 9 § (852/1998)

⁹ Perusopetuslaki 16 a § ja 17 a § (642/2010)

¹⁰ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (628/1998)

¹¹ Varhaiskasvatuslaki (540/2018) 23 § ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018), luku 1.3

Kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikalliset suunnitelmat, kuten:

- varhaiskasvatussuunnitelma
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹²
- yhdenvertaisuuslain mukainen yhdenvertaisuussuunnitelma¹³
- tasa-arvolain mukainen tasa-arvosuunnitelma¹⁴

Paikallista kokeiluopetussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeää järjestää kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvalla henkilöstöllä mahdollisuuksia tutustua kaksivuotisen esiopetuksen perusteisiin ja niihin tehtyihin muutoksiin, keskustella ja pohtia omien yksiköiden nykyisiä pedagogisia vahvuuksia sekä kehittämisen kohteita uudistuvan esiopetuksen näkökulmasta. Nämä keskustelut ovat perusta laadukkaaseen paikalliseen kokeiluopetussuunnitelman laatimiseen ja käyttöönotolle. Keskustelulle työyhteisöissä sekä kokeilun yhteistyölle on hyvä varata mahdollisuuksia kokeilun ajan.

Kokeilukunnan tehtävänä on arvioida antamaansa esiopetusta ja sen vaikuttavuutta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁵. Kokeilukunnalla on myös velvoite osallistua kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun liittyvään ulkoiseen arviointiin ja tutkimukseen¹⁶.

Mahdolliset muutokset näihin kokeilun opetussuunnitelman perusteisiin edellyttävät vastaavien muutosten tekemistä paikalliseen opetussuunnitelmaan ja viemistä käytäntöön. Kokeilukunta voi tarkistaa opetussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta myös paikallisista tarpeista lähtien ja kehittämistyön tuloksia hyödyntäen.

1.3 Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset

Paikallinen kokeiluopetussuunnitelma ja sitä tarkentava vuosittainen suunnitelma¹⁷ laaditaan kokeilukunnan päättämällä tavalla tässä luvussa kuvattuja tavoitteita ja periaatteita noudattaen.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun opetussuunnitelman perusteissa määritellään kunkin pääluvun lopussa, mitä paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa tulee kyseisen luvun osalta päättää ja kuvata. Perusteissa määrätään, mitä osia kokeiluperusteista liitetään paikalliseen kokeiluopetussuunnitelmaan, ja missä osissa on mahdollista tai välttämätöntä määritellä kaksivuotisen esiopetuksen toteuttamista ja tavoitteita paikallisesta näkökulmasta. Myös paikallisesti tarkennettavissa osissa voi hyödyntää soveltuvin osin perustetekstiä. Paikallisesti määriteltyjen osuuksien tulee olla perusteiden määräysten mukaisia.

Paikallisessa kokeiluopetussuunnitelmassa noudatetaan näiden perusteiden rakennetta. Opetushallitus suosittelee kaikkia kokeiluun osallistuvia käyttämään ePerusteet -palvelua paikallisen kokeiluopetussuunnitelman laadinnassa ja julkaisemaan opetussuunnitelmansa kyseisessä palvelussa. Yhteisen alustan käyttö tukee kokeilun yhteistyötä ja esiopetuksen kehittämistä.

¹² Lastensuojelulaki (417/2007) 12 §; Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 §

¹³ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

¹⁴ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

¹⁵ Perusopetuslaki 21 § 1 ja 2 mom. (1296/2013)

¹⁶ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 10 §

¹⁷ Perusopetusasetus (852/1998) 9 §

Kokeiluopetussuunnitelmaa koskevat paikalliset päätökset Eurassa

Kaksivuotisen esiopetussuunnitelman laatiminen

Sivistysjohtaja nimesi kaksivuotisen esiopetussuunnitelman työryhmän huhtikuussa 2021. Työryhmä toimii koko kaksivuotisen kokeilun ajan 31.5.2024 asti. Työryhmään kuuluvat varhaiskasvatuksen erityisopettaja, kolme varhaiskasvatuksen opettajaa, varhaiskasvatuspäällikkö, päiväkodinjohtaja, vastaava koulukuraattori, alakoulun rehtori, luokanopettaja sekä varhaiskasvatuksen palvelupäällikkö.

Työryhmän tehtävänä on laatia kokeiluopetussuunnitelma, joka laaditaan suomen kielellä. Kokeilun aikana työryhmä keskustelee, seuraa, arvioi ja kehittää kokeiluopetussuunnitelmaa lapsilta, huoltajilta ja henkilöstöltä tulevan palautteen johdosta, jotta esiopetussuunnitelma toimii mahdollisimman hyvin laadukkaana kaksivuotisen esiopetuksen käsikirjana. Opetussuunnitelman kehittämiseen liittyvää arviointia kuvataan tässä asiakirjassa myös kappaleessa 4.3. Opetussuunnitelman kehittämisessä otetaan huomioon myös ulkoisen arvioinnin tuloksia (Karvi). Opetussuunnitelmaa päivitetään kokeilun aikana keväällä 2022 ja 2023.

Kaksivuotisen esiopetussuunnitelman laatimisessa on hyödynnetty kunnan esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmaa monissa kappaleissa, mm. sujuvien siirtymien käytännöt ja yhteistyö huoltajien sekä monialaisen verkoston kanssa. Kaksivuotisen esiopetuksen aikana kehitetään myös uusia käytäntöjä, jotka kirjataan kunnan esiopetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmaan seuraavan päivityksen yhteydessä. Euran kunnan hyvinvointisuunnitelmassa on viitattu esiopetuksen järjestämiseen sekä lasten hyvinvoinnin tukemiseen liittyviin sisältöihin. Hyvinvointisuunnitelmassa on kuvattu myös yhteistyötä sekä yhteisiä tavoitteita neuvolan ja lastensuojelun kanssa. Tasa-arvolain sekä yhdenmukaisuuslain mukaiset suunnitelmat laaditaan erillisinä asiakirjoina.

Kaksivuotisen esiopetuksen suunnitelma on ollut lausunnolla sekä varhaiskasvatuksen, alkuopetuksen, oppilashuollon, perusturvan että seurakunnan henkilöstöllä ja heidän lausuntonsa on otettu huomioon tässä asiakirjassa. Yhteistyötä edellä mainittujen tahojen kanssa kuvataan tämän asiakirjan muissa kappaleissa. Huoltajien odotuksia ja ajatuksia kaksivuotisesta esiopetuksesta on satunnaisen otoksen perusteella (sähköpostikysely) kuvattu asiakirjan otsikoiden alla. Viisivuotiaiden lasten ajatuksia esiopetuksesta on kuultu keskusteluissa työntekijöiden kanssa. Kaksivuotinen esiopetussuunnitelma on laadittu valtakunnallisten perusteiden pohjalle siten, että valtakunnallisen tekstiosuuden jälkeen näkyy paikallisessa kokeiluesiopetussuunnitelmassa huomioon otettavat asiat sinisessä tekstipohjassa. Kokeiluesiopetussuunnitelma etenee valtakunnallisen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Kokeiluesiopetussuunnitelma on julkaistu paperijulkaisuna, ePerusteissa, kunnan R-asemalta sekä sähköisenä versiona kunnan nettisivuilla.

Euran kunnan sivistyslautakunnalle kokeiluopetussuunnitelma esitellään 15.6.2021.

Kaksivuotisen esiopetuksen painotukset Eurassa

”Lapsi saa iloa ja positiivista palautetta onnistumisistaan, hän tulee huomioiduksi yksilönä ja päivässä on riittävästi aikaa myös kavereiden kanssa leikkimiselle”.

Huoltajien odotuksia hyvästä esiopetuspäivästä

Kaksivuotinen esiopetussuunnitelma linjaa paikallisesti euralaisessa esiopetuksessa toteutettavat käytännöt, toimintatavat ja painotukset. Syksyllä 2021 euralainen varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen henkilöstö koulutetaan positiivisen pedagogiikan ajatukseen ja tämä tapa toimia näkyy myös kaksivuotisen esiopetuksen perusteissa.

Valtakunnallisen kaksivuotisen esiopetussuunnitelman pohjalta keskeisiksi painotusalueiksi Eurassa on nostettu

Lapsen esiopetuksen suunnitelma (esiopetus + täydentävä varhaiskasvatus)

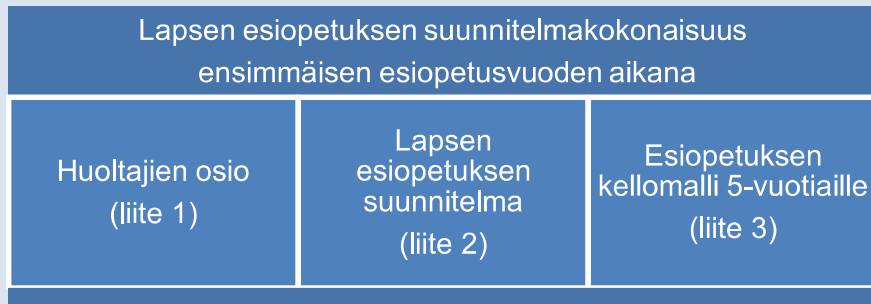
Kaksivuotiseen esiopetukseen on kehitetty uusi lapsen esiopetuksen suunnitelmakokonaisuus, jonka tavoitteena on taata lapselle yhtenäinen ja eheä, pedagogisesti toteutuva päivä sekä esiopetuksen että täydentävän varhaiskasvatuksen ajalle. Suunnitelma laaditaan jokaiselle lapselle yhteistyössä huoltajien kanssa. Lapsi voi olla mukana keskustelussa huoltajien ja henkilöstön yhteisellä sopimuksella. Jos lapsi tarvitsee tukea kasvuun, kehitykseen tai oppimiseen, voi esiopetussuunnitelman laatimiseen osallistua huoltajien luvalla myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terveydenhoitaja tai muut lapsen verkostossa työskentelevät asiantuntijat.

Lapsen esiopetuksen suunnitelman laadinta sisältää useita työvaiheita. Se on luonteeltaan prosessi, johon kuuluu valmistautumisen aikana esimerkiksi pedagogisen dokumentoinnin avulla lapsen vahvuuksien, mielenkiinnon kohteiden ja mielipiteiden sekä tarpeiden selvittämistä ja havainnointia. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan aikuisten pedagogiselle toiminnalle. Esiopetuksen suunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa, aikuisten pedagogisessa toiminnassa ja oppimisympäristöjen kehittämisessä. Esiopetuksen suunnitelmaan kirjataan tarkennuksia toimintakauden aikana pedagogisten tavoitteiden tai lapsen tarpeiden mukaan. Suunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdollinen yleinen tuki ja siihen suunnitellut tukitoimet. Esiopetuksen suunnitelmaa laadittaessa huomioidaan myös lapsen mahdollinen varhaiskasvatussuunnitelma tai Kehityksen ja oppimisen tuen suunnitelma sekä huoltajilta tulleet ajatukset ja toiveet. Esiopetuksen suunnitelmaa arvioidaan viimeistään esiopetusvuoden keväällä yhteistyössä huoltajien kanssa.

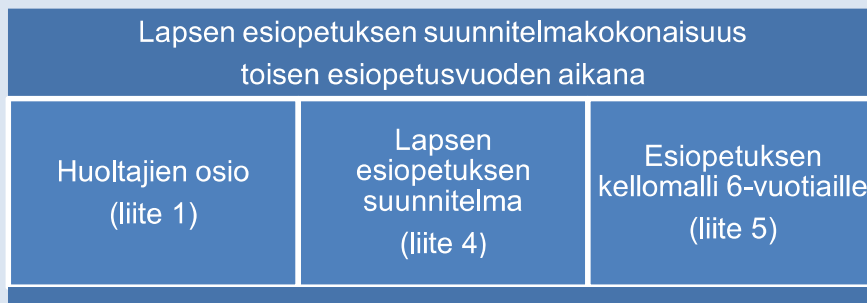
Varhaiskasvatuksen opettaja on pedagogisessa vastuussa lapsen esiopetuksen suunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen suunnitelman laatimisessa tulee näkyä myös muun ryhmän henkilökunnan havainnot, osaaminen ja ammattitaito. Suunnitelman laatiminen perustuu pedagogisen dokumentoinnin kautta saadusta tiedosta (lapsen havainnointi, tunteminen ja kuuleminen). Lapsen oma näkemys otetaan myös huomioon; hänen vahvuutensa, kiinnostuksen kohteensa ja opeteltavat asiat selvitetään haastatteleamalla lasta ennen esiopetussuunnitelmaa.

Tämän työn tukena voidaan käyttää esimerkiksi Lapsen kuulemisen peliä, tuumaustaukoja sekä erilaisia lomakkeita, joita on saatavissa kunnan R-aseamalla. Lasta kuullessa tulee huomioida hänelle ominainen tapa kommunikoida. Huoltajat täyttävät ennen keskustelua oman osuutensa esiopetuksen suunnitelmaan, Lapsen esiopetuksen suunnitelma – huoltajien osuus (liite 1). Lapsen esiopetuksen suunnitelma siirtyy aikanaan huoltajan allekirjoittamana tulevaan kouluun.

Lapsen esiopetuksen suunnitelma (liite 2) ensimmäisen esiopetusvuoden aikana. Tähän liittyvä tarkempi tapa toimia kuvataan esiopetuksen kellomallissa (liite 3).

Lapsen esiopetuksen suunnitelma toisen esiopetusvuoden aikana (liite 2). Tähän liittyvä tarkempi tapa toimia kuvataan esiopetuksen kellomallissa (liite 4).

Esiopetuksen kellomalli

Kaksivuotisen esiopetuksen henkilöstön työn tueksi on laadittu esiopetuksen kellomalli ensimmäiselle esiopetusvuodelle (liite 3). Malli selkeyttää, linjaa ja toimii yhtenäisenä käytäntönä kaksivuotisen esiopetuksen ensimmäisen vuoden pedagogisessa suunnittelussa ja toteutuksessa.

Esiopetuksen kellomalli 6-vuotiaiden esiopetuksessa (liite 5) säilyy entisellään. Tätä mallia käytetään niin yksi- kuin kaksivuotisessa esiopetuksessakin 6-vuotiaiden kohdalla.

2. ESIOPETUKSEN TEHTÄVÄ, JÄRJESTÄMINEN JA YLEISET TAVOITTEET KAKSIVUOTISEN ESIOPETUKSEN KOKEILUSSA

2.1 Kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun tarkoituksena on vahvistaa koulutuksellista tasa-arvoa, kehittää esiopetuksen laatua ja vaikuttavuutta, selvittää varhaiskasvatuksen sekä esi- ja alkuopetuksen välisiä jatkumoa, perheiden palveluvalintoja sekä saada tietoa kaksivuotisen esiopetuksen vaikutuksista lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiin, sosiaalisiin taitoihin ja terveen itsetunnon muodostumiseen²⁰.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa lapsen kehitys- ja oppimisedellytyksiä sekä vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja ja tervettä itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla²¹. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kasvun ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Toimintaa suunnitellaan lapsilähtöisesti ja sen tehtävä on vahvistaa lapsen myönteistä minäkuvaa ja käsitystä itsestään oppijana.

Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että opettajat sekä muu henkilöstö tuntevat oppimisen polun eri vaiheet, niiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten kasvun tukemisen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan yhdessä luvussa 3.3 kuvatulla tavalla. Opetus- ja muu henkilöstö tekevät huoltajien kanssa yhteistyötä lasten oppimisen polun kaikissa vaiheissa. Tavoitteena on, että kunkin lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen jatkuu joustavasti lapsen tarpeista lähtevänä. Tämän varmistamisessa henkilöstön yhteistyön ja osaamisen suunnitelmallisella johtamisella kokeilutoimipaikoissa ja kokeilukunnan tasolla on tärkeä merkitys.

Esiopetussuunnitelman perusteissa (2014) kuvattu esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet koskevat myös kaksivuotisen esiopetuksen kokeilua. Kokeilussa painottuu kuitenkin entistä vahvemmin kasvun ja oppimisen polun jatkuvuus ja eheys. Kokeilussa korostetaan myös lapsen päivän eheyttä.

Tavoitteena on, että kaksivuotisesta esiopetuksesta muodostuu pedagogisesti eheä kokonaisuus. Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa ja otetaan huomioon lasten mielenkiinnon kohteet opetuksen järjestämisessä. Esiopetuksen kaksivuotisuus tarjoaa uusia mahdollisuuksia keskittyä ja syventyä oppimisen alueiden toteuttamiseen ja toimintakulttuurin kehittämiseen. Kahden vuoden kesto antaa lapsille aikaa kasvaa ja oppia omassa tahdissa.

¹⁸ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) ja sen muutos (1329/2014)

¹⁹ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 6 §

²⁰ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 1 § 2 mom.

²¹ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatustlain muuttamisesta, sivu

34. / Valtioneuvoston asetus perusopetuslaissa tarkoitetun opetuksen valtakunnallisista tavoitteista ja perusopetuksen tuntijaosta (422/2012) 5 § 1 mom.

Myös lasten yksilölliset tuen tarpeet on mahdollista huomioida kaksivuotisessa esiopetuksessa entistä aiemmin ja paremmin. Kokeilu vahvistaa esiopetuksen merkitystä lasten kasvun ja oppimisen tuen tarpeiden varhaisessa havaitsemisessa, tuen antamisessa ja samalla vaikeuksien ehkäisemisessä.

Kaksivuotinen esiopetus on tavoitteellista toimintaa. Opetuksen tavoitteet määrittävät kokeiluperusteiden ja niiden pohjalta laaditun paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaan. Lasten osaamistasolle ei opetussuunnitelmassa aseteta yhteisiä tavoitteita. Yksilöllisesti pohditut pedagogisen toiminnan tavoitteet hyödyttävät lasten kasvua ja oppimista, joten opettaja keskustelee kunkin lapsen yksilöllisistä tarpeista, toiveista ja oppimisen tavoitteista lapsen ja hänen huoltajansa kanssa. Esiopetuksen henkilöstö ottaa nämä tarpeet ja toiveet huomioon opetusta suunniteltaessa ja oppimisympäristöjä kehitettäessä.

Kokeilun myötä esiopetuksen piiriin tulee aiempaa nuorempia lapsia, joiden tarpeisiin kiinnitetään erityistä huomiota. Kaksivuotinen esiopetus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että kaikilla lapsilla on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Esiopetuksessa tulee ottaa huomioon myös lasten tarvitsema hoito ja huolenpito.

Leikki eri muodoissaan on keskeistä esiopetuksen toiminnassa. Leikkiessään ja toimiessaan erilaisissa oppimisympäristöissä lapset laajentavat osaamistaan eri tiedon- ja taidonalilla. Tavoitteena on, että esiopetuksessa lapsille avautuu mahdollisuuksia ystävyteen, oppimisen iloon ja uusiin kiinnostuksen kohteisiin.

Esiopetuksessa lapsilla on tilaisuuksia monipuoliseen vuorovaikutukseen ja sosiaalisten taitojensa vahvistamiseen. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ihmisten yhdenvertaisuutta ja omaa ainutlaatuisuuttaan.

Kaksivuotista esiopetusta kehitetään inklusion periaatteiden mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

2.2 Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun järjestäminen

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen perustuu lakiin kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta²². Tässä luvussa käsitellään keskeisiä järjestämistä koskevia velvoitteita. Tarkemmat järjestämistä koskevat säännökset on määritelty kokeilulaissa.

Kokeilukunta, jonka koeryhmään kuuluu sekä suomen- että ruotsinkielisiä lapsia, on velvollinen järjestämään kaksivuotista esiopetusta erikseen molempia kieliryhmiä varten²³.

Kaksivuotisen esiopetuksen opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Lisäksi osa opetusta voidaan antaa muulla kuin edellä mainituilla perusopetuslain mukaisilla opetuskielillä, jos se ei vaaranna lasten mahdollisuuksia seurata opetusta.²⁴ Tästä määrätään tarkemmin luvussa 4.5.

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä otetaan huomioon opetusalaan koskevat kelpoisuussäädökset²⁵. Kokeilua ei saa järjestää sellaisessa esiopetuksen toimipaikassa, missä lapsella ei ole mahdollisuutta esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen²⁶. Tarjoamalla esiopetus ja sen lisäksi annettava varhaiskasvatus samassa paikassa pyritään varmistamaan lapsen eheä päivä ja pysyvät vuorovaikutussuhteet.

Kokeilukunnan vastuulla on huolehtia kohdejoukkoon kuuluvien lasten ja näiden huoltajien riittävästä tiedottamisesta²⁷. Kokeilukunnalla on velvollisuus ilmoittaa koeryhmään kuuluvan lapsen huoltajalle mahdollisuudesta hakea kaksivuotiseen esiopetukseen ja hyväksyä koeryhmään kuuluvan lapsen hakemus. Huoltajan vastuulla on huolehtia siitä, että koeryhmään kuuluva lapsi osallistuu kokeilutoimipaikassa järjestettyyn kaksi vuotta kestäväan esiopetukseen tai muuhun kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan.²⁸

Lähtökohtana on, että kaksivuotiseen esiopetukseen hyväksytty lapsi osallistuu kaikkeen toimintaan²⁹. Huoltaja, opettaja sekä esiopetuksen järjestämiseen osallistuva henkilöstö huolehtivat yhteistyössä lasten säännöllisestä osallistumisesta esiopetukseen. Kokeilukunta päättää ja tiedottaa huoltajille lapsen sairaudesta tai muusta syystä johtuvan vapautuksen hakemiseen liittyvistä käytännöistä.

Kokeilukunta tekee huoltajan ilmoituksen perusteella päätöksen kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistumisen päättymisestä kokeilutoimipaikassa³⁰.

²² Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020)

²³ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § 1 mom.

²⁴ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

²⁵ Opetustoimen kelpoisuusasetus (986/1998) 7 § (ks. myös HE s. 34). ²⁶ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § 3 mom. ²⁷ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 3 § 3 mom. ²⁸ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 §

²⁹ Perusopetuslaki 35 § (1040/2014), Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 § 2 mom.

Kaksivuotista esiopetusta annetaan kahtena vuotena yhteensä vähintään 1 400 tuntia, vähintään 700 tuntia kumpanakin vuotena³¹. Kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on myös oikeus esiopetusta esiopetuksen lisäksi annettavaan varhaiskasvatukseen³². Lapsen päivään voi kuulua enintään viisi tuntia esiopetusta³³. Mikäli kokeiluun kuuluu lapsia, joille on tehty pidennetyn oppivelvollisuuden päätös, voidaan heidän esiopetuksensa toteuttaa kaksivuotisena kokeilulain mukaisesti³⁴. Kaksivuotisen esiopetuksen aikana lapsi ei voi osallistua perusopetukseen valmistavaan opetukseen³⁵.

Kaksivuotinen esiopetus voidaan toteuttaa kokeiluun osallistuvien kahden ikäluokan yhteisenä opetuksena. Lasten näkökulmasta asetelma tukisi oppimisen polun eheyttä ja mahdollistaisi joustavan oppimisen etenemisen taitojen ja tarpeiden mukaan ikäryhmästä riippumatta. Kahden ikäluokan ryhmässä opettaja voi myös hyödyntää kokeneempien lasten osaamista esiopetuksen käytäntöihin ohjaamisessa. Kokeilukunta kuitenkin päättää paikallisesti sopivasta tavasta muodostaa esiopetusryhmät kokeilun aikana.³⁶

Kokeilukunta voi hankkia esiopetuspalvelut julkiselta tai yksityiseltä palveluiden tuottajalta³⁷. Kokeilukunta vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään kokeilulainsäädännön sekä näiden opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti³⁸.

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestäminen Eurassa

Opetusministeriön päätöksellä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilutoimipaikoiksi on Eurassa satunnaistamisena valikoitunut Kauttuan päiväkotit (14 lasta) ja päiväkotit Euranrinklän (41 lasta) eli kaksivuotista esiopetussuunnitelmaa toteutetaan näissä yksiköissä kolmessa esiopetuksen ryhmässä. Esiopetus ja sitä täydentävä varhaiskasvatus toteutuu samassa ryhmässä, jolloin taataan lapsille pysyvät vuorovaikutussuhteet niin toisten lasten kuin aikuistenkin suhteen.

Päiväkotit Euranrinklän toisessa esiopetusryhmässä toteutuu myös vuorohoitoa tarvitsevien lasten esiopetus. Vuorohoitolasten kohdalla on huomioitava suunnitelmallinen ja säännöllinen esiopetus. Tällöin keskeistä on, että esiopetusta järjestetään myös iltapäivällä, jotta vuorohoitolasten päivän pituudesta ei tule kohtuuttoman pitkä. Tärkeää on taata mahdollisimman pysyvät ihmissuhteet.

Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämiseen liittyvät keskeiset periaatteet sekä esiopetuksen tehtävä osana oppimisen polkua kuvataan luvuissa 3. ja 4. Tähän liittyvää kasvun ja oppimisen tukea kuvataan luvussa 5. ja oppilashuoltoa luvussa 6.

2.3 Kaksivuotista esiopetusta ohjaavat yleiset velvoitteet

Esiopetusta ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin sekä perusopetuslakiin ja -asetukseen ja niiden nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin³⁹.

Opetuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki⁴⁰, tasa-arvolaki⁴¹, Euroopan ihmisoikeuksien sopimus⁴² ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴³.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksen tavoitteena on osaltaan tukea lasten kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja⁴⁴. Esiopetuksella on myös sivistystehtävä ja tasa-arvoisuuden edistämisen tehtävä. Opetuksen ja kasvatuksen tarkemmista tavoitteista säädetään esiopetuksen tavoitteita käsittelevässä valtioneuvoston asetuksessa⁴⁵.

³⁰ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 6 § 3 mom. ³¹ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020)

7 § 1 mom. ³² Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom. ³³ Perusopetusasetus (852/1998) 4 §

³⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta, sivu 42 ja Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 3 mom.

³⁵ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 2 § 4 mom.

³⁶ Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta, s. 41- 42.

³⁷ Perusopetuslaki 4 § 1 mom. ja 7 § 5 mom. (628/1998)

³⁸ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta (1046/2020) 8 § (ks. myös HE s. 42)

³⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

⁴⁰ Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

⁴¹ Laki miesten ja naisten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

⁴² Euroopan ihmisoikeuksien sopimus, Valtiosopimukset (63/1999)

⁴³ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

Esiopetuksessa otetaan myönteisellä tavalla huomioon lasten moninaiset kielelliset, kulttuuriset, katsomukselliset ja uskonnolliset taustat. Lasten mielipiteitä kuunnellaan ja heidän identiteettiensä kehittymistä tuetaan.

Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa huoltajien osallisuutta⁴⁶. Huoltajilla on oikeus saada tietoa esiopetuksen tavoitteista ja toiminnasta jo ennen esiopetukseen ilmoittautumista sekä lapsensa esiopetuspäivästä esiopetuksen aikana. Huoltajien mielipiteitä ja tietoja kuullaan sekä heidän antamaansa palautetta hyödynnetään esiopetuksen kehittämisessä.

Esiopetuksessa olevalla lapsella on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta sekä suotuisan kasvun ja oppimisen edellyttämää tukea jokaisena esiopetuksen työpäivänä⁴⁷. Tämän oikeuden turvaamiseksi jokainen esiopetuksessa olevan lapsen kanssa työskentelevä noudattaa kokeilukunnan vahvistamaa opetussuunnitelmaa ja muita toimintaa ohjaavia normeja.

Esiopetus, opetuksessa käytettävät oppimateriaalit ja välineet sekä tarvittava oppilashuolto ovat maksuttomia⁴⁸. Lapsille on tarjottava jokaisena esiopetuspäivänä tarkoituksenmukaisesti järjestetty, täysipainoinen, maksuton ateria, ja ruokailutilanteen on oltava ohjattu⁴⁹.

Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus turvalliseen oppimisympäristöön⁵⁰. Turvallisuus otetaan huomioon oppimisympäristöissä ja kaikessa esiopetuksen toiminnassa. Lasten kokeman turvallisuuden perustana ovat keskinäiseen kunnioitukseen ja huolenpitoon perustuva toimintakulttuuri ja esiopetukseen soveltuvat oppimisympäristöt. Turvallisuuteen liittyviä tehtäviä käsitellään tarkemmin luvuissa 3 ja 6. Opetuksen järjestämisessä otetaan lisäksi huomioon työsuojeluun liittyvät säännökset, henkilötietoja koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat määräykset. Kaksivuotisessa esiopetuksessa voidaan tarvittaessa harkintaa käyttäen ja lasten ikäkausi huomioiden hyödyntää myös perusopetuslain mukaisia kurinpidollisia keinoja ja kasvatuskeskusteluja esiopetukseen soveltuvalla tavalla⁵¹. Kokeilukunta laatii opetussuunnitelman yhteydessä suunnitelman kaksivuotiseen esiopetukseen soveltuvien kurinpitokeinojen ja kasvatuskeskustelun käytöstä ja niihin liittyvistä menettelytavoista⁵².

⁴⁴ Perusopetuslaki (628/1998) 2 §

⁴⁵ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2-4 §

⁴⁶ Perusopetuslaki 3 § 3 mom. (628/1998)

⁴⁷ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

⁴⁸ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003) ja Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

⁴⁹ Perusopetuslaki (628/1998) 31 § 2 mom.

⁵⁰ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

⁵¹ Perusopetuslaki 35 a § (1267/2013) sekä 36 ja 36 a § (477/2003 ja 1267/2013)

⁵² Perusopetuslaki 29 § 3 mom. (1267/2013)

2.4 Arvoperusta

Kaksivuotinen esiopetus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvoisesta merkityksestä. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi yksilönä ja yhteisönsä jäsenenä. Lapsilla on oikeus oppia sekä rakentaa käsitystään itsestään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti.

Lapsilla on oikeus oppia leikkien ja iloita oppimastaan. Lasten aikaisemmat kokemukset ja taidot ovat osa heidän oppimisen polkuaan. Lasten yksilöllisyyttä sekä monenlaisia tapoja toimia ja oppia arvostetaan. Lasten käsityksiä ja mielipiteitä pidetään tärkeinä, ja he osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen sekä edellytystensä mukaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen.

Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen ja huolenpitoon. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu kuuluvat hyvään esiopetukseen. Lapsilla on oikeus ilmaista itseään ja ajatuksiaan, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita. Esiopetus tukee lasten kykyä ymmärtää arvoja, noudattaa terveellisiä elämäntapoja sekä kehittää tunteita ja kauneudentajuaan.

Esiopetus toimintaympäristönä tukee lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta. Esiopetus edistää lasten mahdollisuuksia kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muusta henkilöön liittyvästä ominaisuudesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia⁵³.

Esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien yhteistyö auttaa turvaamaan lasten hyvinvointia. Esiopetuksen henkilöstön avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden monenlaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin, uskontoihin, perinteisiin ja kasvatusnäkemyskäsityksiin on rakentavan vuorovaikutuksen ja opetuksen perusta⁵⁴.

Esiopetuksessa noudatetaan kestävä elämäntavan periaatteita ja otetaan huomioon sen eri ulottuvuudet: sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen. Esiopetuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa.

Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton. Esiopetusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana.

Arvoperusta euralaisessa esiopetuksessa

Lähtökohtana kaksivuotisen esiopetus suunnitelman arvoperustalle ovat valtakunnallisten perusteiden arvopohja sekä Euran kunnan strategian mukaiset arvot, jotka ovat

VASTUULLISUUS	REILUUS	ROHKEUS
<ul style="list-style-type: none"> • Kannamme yhdessä vastuuta omasta ja läheistemme hyvinvoinnista • Huolehdimme kestävästä kehityksestä ja toimimme siten, että tulevilla sukupolvilla on mahdollisuus tehdä valintoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Toimimme avoimesti ja otamme toiset huomioon • Arvostamme kohtuullisuutta ja inhimillisyyttä • Olemme tunnettuja reilusta toimintakulttuurista 	<ul style="list-style-type: none"> • Suhtaudumme rohkeasti ja luovasti tulevaisuuteen • Uskallamme muuttaa rakenteita

Arvokeskustelut

Arvokeskustelu on pedagogisen johtamisen keskiössä. Esimies vastaa yksikkönsä toimintakulttuurin arvopohjan kehittämisestä ja arvioinnista. Henkilöstö käy syksyisin esimiehen johdolla arvokeskustelun, jonka pohjalta yksikkö luo lapsen kasvua, kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevan oman toimintakulttuurin. Yhdessä keskustellut arvot luovat pohjan arjen pedagogiselle toiminnalle ja valinnoille, joihin työyhteisö sitoutuu. Yksikön arvot näkyvät henkilöstön käytännön työssä ja tavassa toimia sekä olla vuorovaikutuksessa. Kaikki valinnat arjessa perustuvat arvoihin. Ne heijastuvat myös työyhteisön keskinäiseen kanssakäymiseen sekä henkilöstön välisiin suhteisiin. Siksi on tärkeää, että jokainen henkilöstön jäsen itse arvioi arvojen toteutumista omassa työssään joka syksy. Yhteisesti sovittu arvotuotos voidaan laittaa näkyville esimerkiksi ryhmän eteiseen ja jakaa myös huoltajille.

Arvokeskusteluissa voidaan käyttää pohjana esimerkiksi seuraavia kysymyksiä

KÄSI SYDÄMELLE

- Ohjaako lapsen etu työtäni ja arjen pieniä ratkaisuja?
- Tiedostanko osaamiseni, asenteeni ja arvoni työni takana? Onko jotain päivitettävää?
- Kiinnostaako minua lapsen maailma, tämä nykyisten lasten todellisuus tällä hetkellä, aidosti?
- Millaista on lapsen oppiminen minun kanssani?
- Koemme molemmat iloa, oppimisen riemua ja monenlaisia elämyksiä?

Huoltajien kanssa keskustellaan yhteisistä arvoista mm. vanhempainilloissa. Mikäli huoltajien ja henkilöstön arvot ovat ristiriidassa keskenään, on tärkeää keskustella asiassa lapsen edun mukainen kompromissi.

”Kun aikuinen kuuntelee lasta, oppii lapsikin kuuntelemaan aikuista”

2.5 Oppimiskäsitys

Kaksivuotinen esiopetus perustuu oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset omaksuvat uusia tietoja ja taitoja vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimiskäsitys pohjautuu näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Olennaista oppimisessa on lasten oma toiminta ja luottamus omiin mahdollisuuksiinsa oppijana. Lisäksi lasten tahdolla ja kehittyvällä taidolla toimia yhdessä on merkitystä oppimiselle. Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa. Myönteiset tunnekokemukset, ilo ja uutta luova toiminta edistävät oppimista ja innostavat kehittämään omaa osaamista.

Oppimisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen aiemmat kokemukset ja hänen osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla tiedoilla ja taidoilla on yhteys lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Lapset opettelevat esiopetuksessa toimimaan yhteistyössä muiden kanssa ja asettamaan tavoitteita omalle ja yhteiselle toiminnalle. Lapsia kuunnellaan, kuullaan ja heidän kanssaan keskustellaan sekä ohjataan heitä ottamaan huomioon toiset. Näin lapsille syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Tavoitteena on, että sopivasti haastava toiminta sekä uusien tietojen ja taitojen oppiminen herättää lapsissa halun oppia lisää.

Leikki on lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Esiopetuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

⁵³ Yhdenvertaisuuslaki 6 § 1 mom. (21/2004)

⁵⁴ Valtioneuvoston asetus (422/2012) 2 §

2.6 Laaja-alainen osaaminen

Laaja-alaisella osaamisella tarkoitetaan tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon muodostamaa kokonaisuutta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja tilanteen edellyttämällä tavalla. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Se vahvistuu vähitellen oppimisen polun aikana eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvässä opiskelussa sekä arjen toiminnassa ja vuorovaikutuksessa. Laaja-alaisen osaamisen tarve korostuu ympäröivän maailman muuttuessa. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu ja työn teko sekä kansalaisena toimiminen edellyttävät nyt ja tulevaisuudessa laaja-alaista, tiedonalarajat ylittävää ja yhdistävää osaamista.

Laaja-alaisen osaamisen kehittäminen otetaan huomioon kaikessa kaksivuotisen esiopetuksen toiminnassa: toimintakulttuuria ja oppimisympäristöjä kehitettäessä sekä kasvatus- ja opetustyössä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittämisen tehtävä kulkee jatkumona varhaiskasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Tehtävän toteutuminen edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden toteutumisen arviointia sekä varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen yhteistyötä.

Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Se tukee heidän valmiuttaan suuntautua elinikäisen oppimisen polulle ja luo pohjaa kestäväen elämäntavan omaksumiselle.

Lasten laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa opeteltavia tietosisältöjä enemmän se, miten esiopetuksessa työskennellään, millaisiksi oppimisympäristöt rakennetaan sekä miten lasten oppimista ja hyvinvointia tuetaan.

Näissä perusteissa kuvataan kuusi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito
- tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa.

Alla kuvataan lyhyesti laaja-alaisen osaamisen osa-alueet ja kaksivuotisen esiopetuksen tehtävä kullakin osa-alueella. Lisäksi mainitaan esimerkkejä siitä, miten laaja-alaisen osaamisen kehittymistä voidaan esiopetuksessa tukea. Esiopetuksen pedagogista toteuttamista kuvataan tarkemmin luvussa neljä. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet on otettu huomioon myös oppimisen alueiden määrittelyssä (luku 4.4).

Ajattelu ja oppiminen

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon määrä ja sen nopea uudistuminen edellyttävät taitoja uuden omaksumiseen sekä oman oppimisen ohjaamiseen. Tiedon jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua. Esiopetuksen tehtävä on rohkaista ja auttaa lapsia kehittämään ajattelun ja oppimisen taitojaan sekä vahvistaa heidän luottamustaan omaan osaamiseensa.

Lasten muistin ja mielikuvituksen kehittymistä tuetaan esimerkiksi lorujen, musisoinnin ja draamatoiminnan avulla. Leikin, pelien ja erilaisten ongelmanratkaisu- ja tutkimustehtävien käyttö tarjoaa lapsille elämyksiä sekä oivaltamisen ja uuden löytämisen iloa. Monipuolinen liikkuminen ja havaintomotoriset harjoitukset tukevat lasten oppimista. Lapsia kannustetaan kokeilemaan ja opettelemaan myös heille vaativia asioita. Heitä ohjataan katsomaan asioita monesta näkökulmasta, kysymään ja kyseenalaistamaan. Heitä rohkaistaan iloitsemaan onnistumisista ja kannustamaan toisia sekä samalla olemaan lannistumatta epäonnistumisista. Toimintaa dokumentoidaan, siitä keskustellaan, ja sen onnistumista pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla autetaan lapsia havaitsemaan edistymistään ja oppimistaan.

Ajattelu ja oppiminen euralaisessa esiopetuksessa

“Oppimista ehdottomasti mahdollisimman monin erilaisin tavoin, joilla lapsi löytää oman tavan oppia. Alkuun hyvin leikin kautta, ilman paineita ja vertailua”.

Huoltajien näkemyksiä asioiden opettelusta esiopetuksessa

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät arjen vuorovaikutuksessa niin aikuisten ohjauksessa kuin lasten keskinäisissä keskusteluissakin; yhteinen juttelu, ihmettely ja pohtiminen on keskeistä ja sille on annettava aikaa. Samalla opetellaan tärkeitä syy-seuraussuhteita. Turvallisessa, luottamuksellisessa, positiivisessa ja kannustavassa ilmapiirissä lapsi uskaltaa kysyä, kyseenalaistaa, kertoa mielipiteitään, käyttää mielikuvitusta ja luovuutta erilaisten asioiden, ongelmien ja ratkaisujen pohtimisessa.

Ajattelun ja oppimisen taitojen tukemisessa huomioidaan lasten vahvuuksia ja korostetaan huomaamalla hyvä lapsessa. Pienryhmätoiminta tarjoaa mahdollisuuden myös vahvuuskeskusteluihin ja jo todettujen vahvuuksien esille tuomiseen. Lapsen itsetuntoa vahvistaa aikuisen positiivinen huomio; katse, hymy, kosketus ja positiiviset ilmeet ja eleet, kuten silmänisku ja peukutus.

Erilaiset toimintahetket (esim. aamu- ja päiväkokoukset) ovat mukavia, lämminhenkisiä ja vuorovaikutteisia yhdessäolon hetkiä, joissa näkyy lapsia osallistava toimintakulttuuri. Kokouksia voidaan viettää myös pienryhmissä, jolloin jokainen lapsi tulee nähdyksi, kuulluksi ja huomioituksi.

Lapsella ei ole ongelmia, vaan hän vielä harjoittelee erilaisia taitoja. Lapsi oppii parhaiten ollessaan motivoitunut käsiteltävään asiaan. Lasten erilainen tapa oppia asioita (näkö-, kuulo-, tunto-, liike- sekä haj- ja makuaisti) on yksi henkilöstön havainnoitava asia ja sitä tulee käyttää lapsen oppimisen ja ajattelun taitojen tukena. Uusien asioiden opettelua lähestytään ilon kautta kannustaen lasta sinnikkyteen ja uuden oppimiseen. Asioiden opettelussa käytetään eri oppimisympäristöjä monipuolisesti huomioiden luonto ja lähimetsät.

”Hyvä ja monipuolinen oppimisympäristö alkaa päiväkodin ovelta, molempiin suuntiin.”

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys yksilön toimintakyvylle ja hyvinvoinnille kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näkemyksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita kuuluu hyvään vuorovaikutukseen ja kulttuuriseen osaamiseen. Myönteisten ihmissuhteiden luominen ja ongelmatilanteiden rakentava ratkaiseminen edellyttävät yhteistyötaitoja. Vuorovaikutustaidoilla sekä kyvyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintakyvylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Esiopetuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia harjoitella vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisesti vertaisryhmän ja lähiyhteisön aikuisten kanssa.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan. Juhlat, leikit ja yhteistyöhön perustuva toiminta luovat mahdollisuuksia harjoitella käyttäytymistä eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lapsia kohdellaan arvostavasti ja heitä ohjataan ystävällisyyteen ja hyviin tapoihin. Lasten kanssa tutustutaan lähiympäristöön ja sen kulttuuriseen moninaisuuteen. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Lasten kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja heitä rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu euralaisessa esiopetuksessa

Euralaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa korostetaan henkilöstön sensitiivisyyttä sekä vuorovaikutuksessa että moninaisuuden kohtaamisessa. Henkilöstön oma toiminta, arvot, asenteet ja ammatillisuus vaikuttavat vuorovaikutuksen laatuun. Vuorovaikutuksessa on keskeistä herkkyyks ja aitous sekä halu ja kyky toimia moninaisten perheiden kanssa. Kaikilla perheillä on oma yksilöllinen perhekulttuurinsa, joka huomioidaan yhteistyössä.

Lapsen toimintakyvyn, identiteetin ja hyvinvoinnin turvalliselle kehitykselle on oleellista hyvät vuorovaikutus- ja ilmaisutaidot. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään monin eri tavoin. Puhutun kielen lisäksi tutustutaan muihin ilmaisun tapoihin. Visualisoinnin (kuvatuki, Boardmaker- kuvat), tukiviittomien, eleisiin ja erilaisiin ilmeisiin tutustumisen myötä lapsi oppii tunnistamaan ja nimeämään myös erilaisia tunnetaitoja.

Toisen ihmisen kohtaamisessa henkilöstö toimii mallina, jotta lapsi oppii ystävällisyyteen ja kiinnittämään huomioita hyviin tapoihin. Lasten kanssa harjoitellaan monipuolisin eri tavoin empatiataitoja, tarkastellaan asioita eri näkökulmista ja opetellaan ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Näitä asioita voidaan kirjata myös kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemisen suunnitelmaan.

Esiopetuksessa keskustellaan eri kulttuureista ja tutustutaan ensisijaisesti ryhmässä oleviin eri kulttuureihin. Eri kulttuurit ja kielet huomioidaan oppimisympäristössä siten, että moninaisuus näkyy hyväksyvässä ilmapiirissä ja pedagogisissa ratkaisuissa. Erilaisiin juhliin tutustumalla saadaan tietoa erilaisista kulttuurisista perinteistä. Tässä voidaan apuna käyttää eri kulttuuraustaisten lasten huoltajia. Lapsen identiteetin kehittymisen kannalta on tärkeää, että tutustutaan lapsen kulttuurin juhlatapoihin, joita voidaan toteuttaa esimerkiksi erilaisilla ruokahetkillä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtiminen, terveyteen ja turvallisuuteen sekä arjen teknologian hallintaan liittyvät taidot ovat tärkeitä kaikille. Kyse on yksilön hyvinvoinnista sekä kestäväan elämäntapaan sitoutumisesta. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestäväan elämäntavan mukaisia valintoja. Esiopetuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Esiopetuksessa lapsia ohjataan edellytystensä mukaan huolehtimaan itsestään, toisista, omista tavaroista ja yhteisestä ympäristöstä. Opetuksessa ja yhteistyössä huoltajien kanssa käsitellään lasten arkielämän rytmiä sekä ruokailun, levon ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Erityisesti kiinnitetään huomiota monipuoliseen ja riittävään liikuntaan lasten hyvinvoinnin ja oppimisen edellytyksenä. Lasten kanssa pohditaan heidän hyvää oloaan edistäviä ja haittaavia tekijöitä.

Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Heitä ohjataan myös pyytämään ja hakemaan apua tarvittaessa. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti esiopetuksen oppimisympäristöissä, kuten luonnossa ja lähiliikenteessä. Lasten kanssa kokeillaan teknologisia ratkaisuja ja harjoitellaan laitteiden ja välineiden turvallista käyttöä.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot euralaisessa esiopetuksessa

”Syömistä näitsti, leikkiä, harjoittelee olee silleen ettei kiusaa kavereita”

Lasten suusta, mitä esiopetuksessa voisi opetella.

Esiopetuksessa lapsi opettelee arkeen liittyviä perustaitoja, kuten ruokailuun liittyviä asioita ja ruokailutapoja, sään mukaista pukeutumista, riisumista, wc-käyntejä. Lisäksi harjoitellaan omista tavaroista sekä yhteisestä ympäristöstä huolehtimista. Lapsia kannustetaan oma-aloitteisuuteen kiireettömässä ilmapiirissä antamalla lapsille aikaa harjoitella asioita itse. Aikuinen on apuna, mikäli tarpeen. Selkeä, strukturoitu arki ja arjessa säännöllisenä toistuvat tilanteet tukevat lasten oppimista, turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia. Monipuolisessa esiopetuspäivässä jokaisella on mahdollisuus myös rauhoittumiseen ja lepoon. Lasten kanssa keskustellaan hyvinvointiin liittyvistä asioista; liikunta, ulkoilu, lepo ja terveellinen ravinto.

Tunnetaitojen tukemiseen eli tunteiden nimeämiseen, tunnistamiseen, ilmaisuun ja hallintaan lapset tarvitsevat aikuisen mallia, apua ja tukea. Näiden taitojen harjoittelu liittyy keskeisesti myös lapsen itsetunnon kehittymiseen sekä hyvinvointiin. Hyvä ja terve itsetunto sekä positiivinen minäkuva vaikuttavat positiivisesti lapsen tapaan ja kykyyn kohdata muut ihmiset sekä tulla toimeen toisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa opetellaan solmimaan ystävyysuhteita, huolehtimaan toisesta, sietämään epäonnistumisia sekä näissä tilanteissa säätelämään omaa käyttäytymistä. Tunne- ja sosiaalisten taitojen harjoittelussa ja opettelussa voidaan käyttää apuna ja tukena kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisyn suunnitelmassa mainittuja materiaaleja ja kirjallisuutta.

Luonnossa ja muissakin ympäristöissä liikkuminen tukee myös liikunnallisen elämäntavan omaksumista. Liikunnan ilo ja sen kautta erilaisten taitojen harjoittelu on lapselle ominainen tapa oppia. Euralaisessa esiopetuksessa lapsilla tulee olla mahdollisuus liikkumiseen päivittäin, vaikka liikuntasalia ei olisikaan käytössä. Liikunta ja liikkuminen on yksi euralaisen esiopetuksen painopiste.

Monilukutaito

Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja. Se liittyy kiinteästi ajattelun ja viestinnän taitoihin ja kykyyn hankkia, muokata, tuottaa, esittää, arvioida ja arvottaa tietoa erilaisissa ympäristöissä ja tilanteissa. Tietoa voidaan tuottaa ja esittää sanallisten, kuvallisten, numeeristen tai muiden symbolijärjestelmien tai näiden yhdistelmien avulla. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitelmä, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaidon eri osa-alueet ovat yksilön, ihmisten keskinäisen vuorovaikutuksen, yhteiskunnan, kansalaisuuden ja työelämän näkökulmasta keskeisiä perustaitoja. Monilukutaidon kehittyminen luo perustaa muulle oppimiselle ja opiskelulle. Monilukutaidon kehittyminen alkaa jo varhaislapsuudessa ja jatkuu koko elämän ajan. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten monilukutaidon kehittymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Lapsia kannustetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan erilaisia viestejä erilaisissa ympäristöissä.

Niiden avulla opetellaan ilmaisua ja vuorovaikutusta ja niiden herättämiin ajatuksiin ja tunteisiin eläydytään yhdessä. Lasten kuvallisuuden, kirjoittamisen, lukemisen ja numeerisen lukutaidon sekä medialukutaidon kehittymistä tuetaan. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia sekä rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria sekä lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja, kuten elokuvia, leikkiloruja ja musiikkia. Lasten osallisuus vahvistuu monilukutaidon kehittymisen myötä. Samalla lasten maailma avautuu, jäsenyytensä ja saa uusia merkityksiä.

Monilukutaito euralaisessa esiopetuksessa

Tavoitteena on rikastuttaa lasten kykyä viestiä erilaisin, monipuolisin menetelmin sekä kannustaa lapsia tulkitsemaan eri tavoin tuotettuja viestejä. Monilukutaitoon liittyy myös kyky etsiä tietoa erilaisia tekstejä hyödyntäen.

Esimerkkejä monilukutaidon toteuttamiseen

- Valokuvatarinat
 - valokuvataan ympäristöä ja keksitään otettujen kuvien pohjalta tarina. Vaihtoehtoisesti voi ensin keksiä lasten kanssa sadun ja sitten lähteä kameran/IPadin kanssa etsimään ja ottamaan satuun sopivaa kuvitusta
- Esineet tarinan tukena
 - kerrotaan tarinoita käyttäen apuna leluja tai muita esineitä. Tarinan voi piirtää, näyttellä tai tehdä siitä elokuvan hyödyntäen TVT-laitteita
- Runokirja
 - tutustutaan runojen maailmaan ja keksitään omia runoja ja loruja. Runoja voidaan kuvittaa, äänittää tai koota ne yhdeksi runokirjaksi esimerkiksi Papunetin Papuri-työkalun avulla
- Monta tapaa viestiä
 - tutustutaan erilaisiin tapoihin viestiä ja mietitään, miten saman viestin voi kertoa kuvilla, äänillä, esineillä tai pelkkää elekieltä käyttäen
 - tutustutaan viittomakieleen
 - tarkastellaan yhdessä, mitä ja miten erilaisilla ilmeillä ja eleillä voidaan viestiä
- Tutkitaan ilmeitä
 - harjoitellaan tunnistamaan erilaisia ilmeitä. Näytellään niitä tai etsitään kuvia lehdistä tai kirjoista

- Linkkejä
 - Haapanen Tiina-Annukka – Monilukutaidosta varhaiskasvattajille (hyviä käytännön ideoita oppaan lopussa)
 - <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/materiaalia-esiopetuksen-toteuttamisen-tueksi> Materiaalipaketti lasten monilukutaidon edistämiseen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen on tärkeä kansalaistaito. Sitä tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Se on osa monilukutaitoa sekä media- ja opiskelutaitoja, joita tarvitaan opiskelussa ja työelämässä. Esiopetuksen tehtävä on kotien rinnalla edistää lasten tieto- ja viestintäteknologista osaamista.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin digitaalisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Tieto- ja viestintäteknologian avulla tuetaan lasten vuorovaikutustaitoja, oppimisen taitoja sekä vähitellen kehittyvää kirjoitus- ja lukutaitoa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja. Ohjelmoinnin periaatteisiin tutustuminen luo ymmärrystä digitaalisten sovellusten kehittämisestä ja vahvistaa lasten loogista ajattelua. Lapsia ohjataan tieto- ja viestintäteknologian turvalliseen ja ergonomiseen käyttöön.

Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen euralaisessa esiopetuksessa

Sivistyspalveluiden tieto- ja viestintäteknologian strategian (2021-2023) mukaan kaikilla oppilailla ja opiskelijoilla on oikeus laadukkaaseen opetukseen. TVT-osaaminen ja soveltaminen on osa arjen nykyaikaista oppimista ja opetusta.

Euralaisessa kaksivuotisessa esiopetuksessa yksi painotusalue on kehittää tieto- ja viestintäteknologista osaamista niin lapsilla kuin henkilöstölläkin. Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja kannustetaan tutkimaan digitaalista oppimisympäristöä turvallisesti. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti erilaisten TVT-laitteiden käyttöön esiopetuksen henkilöstön turvallisessa ohjauksessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan laitteistojen nimiä ja käytettäviä termejä. Koska digitaalinen maailma on osa lasten arkea, on tärkeää ymmärtää TVT-laitteiden tuomat mahdollisuudet ja hyödyllisyydet sekä tuoda teknologia osaksi myös esiopetuksen arkea.

Lapsille annetaan mahdollisuus kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa. Apuna käytettävät tieto- ja viestintäteknologiat edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa.

Esiopetuksessa opetetaan lapsille digiturvataitoja, jotta niistä tulee luonnollinen osa lapsen elämää ja tulevaisuutta. Lasten kanssa keskustelu lisää lapsen ja aikuisen välistä vuorovaikutusta ja lapsi saa kokemuksia mukavista yhteisistä keskusteluhetkistä yhdessä aikuisen kanssa.

Linkkejä

- <https://suojellaanlapsia.fi/digiliikenteessa/>

	5v. esiopetus	6 v. esiopetus
YLEISTÄ:	<ul style="list-style-type: none"> - IPadin käytösäännöt - Keskustellaan digiturvataidoista - Tutustutaan TVT.aan osana pedagogiikkaa - Tutustutaan äänikirjoihin - Opetellaan lukemaan QR-koodeja - Tutustutaan valokuvaamisen perusteisiin - Tutustutaan videokuvaamisen perusteisiin 	<ul style="list-style-type: none"> - samat kuin 5 v. ja niiden lisäksi - opetuksellisten pelien käyttö - keskustelua internetistä, ikärajoista - osallistuminen mediataitoviikolle - harjoitellaan näppäintaitoja ja hiiren käyttöä
KIELEN RIKAS MAAILMA	<ul style="list-style-type: none"> - Mollan abc - Lola ABC train - sadut ja tarinat (Yle Areena, Youtube) - Pikku kakkosen eskari 	<ul style="list-style-type: none"> - Mollan abc - sadutus, Book creator (oma satukirja) - iMovie - Ekapeli Alku - Mollan riimiparit
TUTKIN JA TOIMIN YMPÄRISTÖSSÄNI	<ul style="list-style-type: none"> - Ohjelmointi; ohjelmoi ihmistä - Ohjelmointileikit + kuvakorttien mukaan toimiminen - sovellus: Code karts - Lola´s math train - tiedekasvatus - luontotietous - ongelmanratkaisu 	<ul style="list-style-type: none"> - Ohjelmointi; BeeBot, Scratch jr. - Kids Doodle-peilikuvapiirtäminen, suunnittelu - Dot to dot - Ocean - tiedekasvatus - luontotietous - ongelmanratkaisu
MINÄ JA MEIDÄN YHTEISÖMME	<ul style="list-style-type: none"> - valokuvaaminen - videokuvaaminen - Google Earth, Google Maps - tunnetaitoharjoituksia (Youtube) - Viitottu rakkaus-sivusto 	<ul style="list-style-type: none"> - valokuvaaminen - videokuvaaminen - Google Earth, Google Maps - tunnetaitoharjoituksia (Youtube) - Viitottu rakkaus-sivusto

ILMAISUN MONET MUODOT	<ul style="list-style-type: none"> - peruspiirtäminen; Pages, Sand Draw, Fireworks - 3D-piirroskuvat, Stabilo 3D - musiikkikasvatus (Youtube) - taidekasvatus; Bimi boo - valokuvaaminen - videokuvaaminen 	<ul style="list-style-type: none"> - iMovie - Quiver - animaatiot; Puppet pals - 3D; Quiver - musiikkikasvatus (Youtube) - taidekasvatus; Bimi boo - valokuvaaminen - videokuvaaminen
KASVAN JA KEHITYN	<ul style="list-style-type: none"> - Pikku kakkosen eskari - QR-kuvilla jumpparadat sisällä/ ulkona - taikapuu-Satuhieronta - Kuparikettu (Youtube) - rentoutushetki nallen kanssa (Yle Areena) 	<ul style="list-style-type: none"> - Geokätköilyyn tutustuminen - valokuvaaminen - videokuvaaminen - QR-kuvilla jumpparadat sisällä/ ulkona - taikapuu-Satuhieronta - Kuparikettu (Youtube) - rentoutushetki nallen kanssa (Yle Areena)

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustaa demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämäänsä vaikuttavissa asioissa⁵⁵. Esiopetuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Esiopetuksen tehtävä on tukea lasten vähitellen kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja ja kestävä elämäntavan omaksumista.

Esiopetuksen toimintaa suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan yhdessä lasten, esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja yhdessä toisten lasten ja aikuisten kanssa toimiminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapsia kannustetaan auttamaan toisia ja pyytämään tarvittaessa apua. Lasten on tärkeä saada kokea ja tietää, että he lapsina ovat oikeutettuja aikuisten apuun ja suojeluun.

Esiopetuksessa lasten kanssa tutustutaan luontoon. Myönteiset kokemukset ja elämykset lähiympäristöstä ja siihen kohdistuvasta huolenpidosta vahvistavat luontosuhdetta. Samalla lapset oppivat hahmottamaan ympäristövastuullista toimintaa. Arjessa yhdessä tehdyt vastuulliset valinnat ja ratkaisut vahvistavat lasten osallisuutta ja opettavat kestävä elämäntapaa.

Osallistuminen, vaikuttaminen ja kestävä elämäntapa euralaisessa esiopetuksessa

“Tutkimalla, ihmettelemällä, kokeilemalla, havainnoimalla, testaamalla ja aistimalla. Lähiluonto, tekeminen ja toiminnan kautta oppiminen”.

Huoltajien ajatuksia oppimisen tavoista

Esiopetuksessa jokaiselle lapselle on annettava oikeus osallistua ja vaikuttaa hänelle ominaisella tavalla päivittäiseen omaan toimintaansa liittyviin asioihin. Tässä henkilöstön keskeisenä tehtävänä on aito läsnäolo, lasten kohtaaminen, kuuleminen/kuunteleminen turvallisessa ilmapiirissä. Kun lapset ovat mukana vaikuttamassa, he oppivat samalla hahmottamaan yhteisten sääntöjen, sopimusten ja luottamuksen merkitystä. Pienryhmätoiminta on keskeinen toimintatapa euralaisessa esiopetuksessa; näin jokaisella lapsella on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin ja tulla huomioduksi omana itsenään.

Luonto on lähellä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilutoimipaikkoja. Molemmista yksiköistä on hyvät mahdollisuudet tehdä retkiä lähiympäristön luontoon. Lasten kanssa opetellaan arvostamaan luontoa ja sen monimuotoisuutta. Hyvää oloa tuottavat luontokokemukset, ihastelun ja löytämisen ilo lähiluonnossa edesauttavat positiivisen luontosuhteen syntymistä. Ympäristökasvatuksessa ja kestävä kehityksen kasvatuksessa tärkeitä lapsille opetettavia arvoja ovat toisen ihmisen ja ympäristön huomioonottaminen sekä kaikkien yhteinen vastuu.

Luonnossa ja muissakin ympäristöissä liikkuminen tukee myös liikunnallisen elämäntavan omaksumista. Liikunnan ilo ja sen kautta erilaisten taitojen harjoittelu on lapselle ominainen tapa oppia. Euralaisessa esiopetuksessa lapsilla tulee olla mahdollisuus liikkumiseen päivittäin, vaikka liikuntasalia ei olisikaan käytössä.

Oppimateriaalia ja linkkejä ympäristökasvatuksen ja kestävä elämäntavan opettamisen tueksi

- Mappa - materiaalipankki
- Luontoliitto - materiaaleja kasvattajille
- Luontokasvatus – Peda.net
- Opetusmateriaalit – WWF Suomi
- Suomen latu – varhaiskasvatus
- Luontoleikkejä - Orvokki Oravan Luontokoulu
- BirdLife Suomi
- <https://ilokasvaaukna.fi/>
- <http://www.metsaemo.fi/metsavarhaiskasvatus/>

3. KASVUA JA OPPIMISTA TUKEVA TOIMINTAKULTTUURI

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Kaksivuotista esiopetusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille. Hyvä toimintakulttuuri edistää oppimista ja hyvinvointia esiopetusyhteisössä. Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on kaksivuotinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä.

Esiopetuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnustetaanko sen merkitys vai ei. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat yhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilu antaa hyviä mahdollisuuksia rohkeasti kokeilla uusia toimintatapoja ja kehittää toimintakulttuuria. Kokeilulaki korostaa esiopetuksen vaikuttavuuden, lapsen eheän päivän ja yhtenäisen oppimisen polun merkitystä ja samalla haastaa kehittämään näitä. Kokeilussa etsitään uusia tapoja kahden ikäluokan yhteiselle laadukkaalle työskentelylle ja oppimiselle. Tämän lisäksi yhteistyötä tehdään aiemman varhaiskasvatuksessa ja alkuopetuksessa olevien lasten kanssa. Samalla kehitetään entistä sujuvampia siirtymäkäytäntöjä. Kokeiluun osallistuminen edellyttää myös muuta kehittämistä kaksivuotisen esiopetuksen onnistumiseksi. Tällaisia ovat muun muassa palveluohjauksen kehittäminen, lasten kuljetusten sujuva järjestäminen, henkilöstön osaamisen vahvistaminen sekä kasvun ja oppimisen tuen ja oppilashuollon palvelujen ulottuminen viisivuotiaille.

Toimintakulttuuri vaikuttaa esiopetuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys esiopetuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Hyvä toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestäväälle elämäntavalle. Esiopetuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti esiopetuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogista johtamista, joka on esiopetuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle.

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee kaksivuotisen esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Esiopetusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toiminta-ajatus ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännössä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa yksi keskeinen työmenetelmä on pedagoginen dokumentointi. Pedagogista dokumentointia käytetään pedagogisen toiminnan suunnittelussa, toteuttamisessa, arvioimisessa ja kehittämisessä. Dokumentoinnin avulla saatujen tietojen perusteella esiopetuksen toimintakulttuuria, oppimisympäristöjä ja työtapoja muokataan ja kehitetään esiopetuksen tavoitteiden mukaisesti. Esiopetuksen pedagogista dokumentointia kuvataan tarkemmin luvussa neljä.

Kehittämistyössä on tärkeää hyödyntää sekä lasten että huoltajien kokemuksia ja mielipiteitä. Yhteistyö varhaiskasvatuksen, perusopetuksen sekä tuen ja oppilashuollon ammattilaisten kanssa on välttämätöntä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamiseksi.

Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet euralaisessa esiopetuksessa

”Oppiminen tapahtuu eskarissa varmaan paljolti leikin ja toiminnallisuuden kautta ja ehkä positiivista pedagogiikkaa hyödyntäen”.

Huoltajien näkemyksiä oppimisesta esiopetuksessa

Tavoitteena on luoda kaksivuotiseen esiopetuskokeiluun osallistuville lapsille laadukas esiopetus ja eheä, yhtenäinen oppimisen polku. Hyvä varhaiskasvatus on kaksivuotisen esiopetuksen pohjana. Yhteistyötä jatketaan sekä varhaiskasvatuksen että alkuopetuksessa olevien lasten kanssa. Näin myös siirtymävaiheet saadaan sujuvammiksi.

Kukin yksikkö luo toimintatavat sekä oman että yhteisen toimintakulttuurin vahvistamiseksi ja esiopetuksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimintakulttuuria muovaavat kunnan omat arvot, esiopetuksen arvopohja, kaksivuotisen esiopetuksen opetussuunnitelma ja sen perusteet. Keskeistä toimintakulttuurin luomisessa on henkilöstön oma toiminta, työyhteisön yhteisesti sovittu arvopohja, asenteet ja ammatillisuus, jotka kaikki vaikuttavat vuorovaikutuksen laatuun. Laadukkaan esiopetuksen kivijalkana on henkilöstön ja lasten välinen hyvä ja lämmin vuorovaikutus. Vuorovaikutuksessa on tärkeää herkkyyys ja aitous sekä halu ja kyky toimia lasten, tiimin ja perheiden parhaaksi. Henkilöstön tapa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille.

Kaksivuotisessa esiopetuskokeilussa mukana olevat ryhmät laativat toimintakauden alussa lukuvuosisuunnitelman (liite 6). Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan kaksivuotisen esiopetuksen järjestämiseen liittyvät painotukset kyseisellä toimintakaudella huomioiden lasten ikä, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä lapsiryhmän tarpeet. Lukuvuosisuunnitelma toimii ryhmän ”käsikirjana”, samalla tavoin kuin ryhmävasu varhaiskasvatuksessa. Lukuvuosisuunnitelmaa laadittaessa voidaan käyttää toimintatapana yhteisSAK-aikaa kokeilussa mukana olevien varhaiskasvatuksen opettajien kesken.

Esiopetustiimi tekee heti toimintakauden alussa tiimisopimuksen (liite 7), jossa kuvataan tiimin yhteiset pelisäännöt, tiimipalaverien järjestäminen, suunnittelun lähtökohdat ja tiimin vastuut. Tiimissä toimiva työntekijä huolehtii omalta osaltaan tiimensä toimivuudesta ja hyvinvoinnista. Tiimi arvioi omaa toimintaansa säännöllisesti, tiimisopimuksen toteutumista arvioidaan keväällä. Tiimipalaverien sisällöstä vastaa varhaiskasvatuksen opettaja.

Yksi toimintakulttuurin edistämisen muoto on kerran kuukaudessa kokoontuvat Pedatiimit, joihin koko henkilöstö voi osallistua. Nämä toteutetaan pääsääntöisesti etänä, Teamsin välityksellä. Pedatiimeissa voidaan keskustella toiminnan pedagogisesta sisällöstä tai muista esiin tulleista ajankohtaisista aiheista.

Yhteiset henkilöstökoulutukset ovat toimintakulttuurin kehittämisen kannalta keskeisiä. Henkilöstökoulutukset ovat velvoittavia.

Varhaiskasvatuksen opettajille järjestetään kaksi kertaa vuodessa pedagoginen kahvila, jossa käsitellään ajankohtaisia pedagogisia asioita myös toimintakulttuuriin liittyen.

Esiopetuksen toimintakulttuurissa painotetaan lasten leikkiä, osallisuutta, tutkimista ja kokeilun kautta oppimista. Lasten tulee saada kokea onnistumisen ja oivalluksen iloa. Leikillä on iso rooli ja sille annetaan aikaa ja tilaa. Lapsen hyvinvoinnista huolehditaan kokonaisvaltaisesti. Toimintakulttuuria kehitetään avoimessa yhteistyössä huoltajien ja eri toimijoiden kesken.

Esiopetuksen toimintakulttuurissa nostetaan esille positiivisen pedagogiikan näkökulma. Positiivisella asennoitumisella voidaan ratkaista hankalia tilanteita. Tämä ei tarkoita sitä, että negatiivisista asioista ei voida keskustella. Positiivisessa pedagogiikassa on sijaa myös negatiivisille tunteille, mutta niitä ei voi olla positiivisia enemmän ja ne tulee selvittää ratkaisukeskeisesti.

Positiivisessa pedagogiikassa korostuu hyvinvointitaitojen opettaminen ja vahvuuksien esille nostaminen. Kun hyviä ja myönteisiä asioita lapsissa vahvistetaan, ne alkavat kantaa toiminnassa ja tukevat lapsen positiivisen itsetunnon muodostumista.

Positiivinen pedagogiikka heijastuu yhteistyöhön huoltajien kanssa. Kun huoltajille annetaan positiivista palautetta lapsestaan ja vanhemmuudestaan, se rakentaa ja vahvistaa luottamusta ja vuorovaikutusta henkilöstön kanssa. Lämmin ja arvostava vuorovaikutus auttaa ottamaan esille arjessa myös hankalia asioita.

Pedagoginen johtajuus toimintakulttuurin edistämässä

Esimiehen pedagoginen johtaminen on tavoitteellista kehittämisen, muutoksen ja hyvän arjen johtamista. Lähtökohdana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen.

Esimies johtaa myös henkilöstön oppimista ja sen toteuttamista. Tässä apuna ovat yhteiset henkilöstökoulutukset, säännölliset pedatiimit sekä esimiesten välinen yhteistyö liittyen pedagogisen toiminnan kehittämiseen. Tärkeitä ovat myös pedagogiset keskustelut työyhteisössä. Vastuu päätösten tekemisestä, resurssien varmistamisesta, talouden seurannasta ja henkilöstön motivoimisesta työyhteisön vision suuntaan yhteisesti sovittujen arvojen mukaisesti on pääasiallisesti esimiehen tehtävä.

Pedagoginen johtaminen on myös velvoittamista. Valintojen täytyy perustua yhdessä sovittuihin arvoihin, näkemyksiin, tavoitteisiin ja selkeään työnjakoon. Esimiehen tehtävänä on pitää huolta, että sovitussa linjassa pysytään. Toiminnan rakenteiden luominen ja kehittäminen yhdessä henkilöstön kanssa luovat ne edellytykset ja puitteet, joissa lasten esiopetusta käytännössä toteutetaan.

Jaettu pedagoginen johtajuus

Euralaisessa varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa yksi toiminnan kehittämistavoite on jaetun pedagogisen johtamisen kehittäminen. Pedagoginen johtajuus voidaan nähdä jaettuna. Hyvä pedagoginen johtajuus sekä jaettu pedagoginen johtajuus edellyttää selkeää vastuunjakoa ja toimivia rakenteita niin varhaiskasvatuksen johto-, yksikkö-, tiimi- kuin yksilötasolla.

Jaettu pedagoginen johtajuus ei ole vain esimiehen toimenkuvaan sidottua, vaan käsittää koko henkilöstön vastuunkannon esiopetuksen laadusta ja sen kehittämisestä. Se on sitoutumista yhteisiin arvoihin, tavoitteisiin, toimintatapoihin, työtä ohjaaviin asiakirjoihin sekä positiivisen ilmapiirin edistämiseen. Jokainen työntekijä on oman työnsä pedagoginen johtaja ja vastaa pedagogisesta johtajuudesta oman vastuualueensa ja ammattiroolinsa mukaisesti. Pedagogiseen vastuuseen kuuluu vastuu itsestä ja ammatillisesta kasvusta. Se on sitoutumista omaan perustehtävään ja oman toiminnan arvioimista säännöllisesti.

Varhaiskasvatuksen opettajan pedagoginen vastuu on kokonaisvastuuta esiopetusryhmän toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä. Varhaiskasvatuksen opettajan yksi tehtävä on johtaa pedagogista keskustelua tiimissä ja valmistella asiat tiimipalaveriin. Hänen vastuullaan on varmistua siitä, että kaikki tiimin jäsenet saavat äänensä kuuluviin. Tiimityössä korostetaan jokaisen työntekijän vahvuuksia, joiden kautta voidaan tiimissä hoitaa omaan osaamiseen liittyviä erityistehtäviä ja vastuualueita, joilla tuetaan pedagogiikan toteutumista esiopetuksen arjessa. Moniammatillisuus on laadukkaan esiopetuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut ja ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla.

EURALAISEN ESIOPETUKSEN TOIMINTAKULTTUURIN KESKEISIÄ TEKIJÖITÄ

- YHTEISESTI SOVITUT ARVOT
- PEDAGOGINEN JOHTAJUUS JA JAETTU JOHTAJUUS
- ESIOPETUSSUUNNITELMA JA LUKUVUOSISUUNNITELMA
- ESIOPETUKSEN KELLOMALLI
- HENKILÖSTÖN SENSITIIVISYYS JA INNOSTAVA, POSITIIVINEN ASENNE
- TIIMIN TOIMINTA (tiimisopimus, tiimipalaverit)
- SUUNNITELMALLINEN PEDAGOGIIKKA
- OPPIMISEN ILO
- LASTEN JA HUOLTAJIEN OSALLISUUS
- KOKONAISVALTAINEN HYVINVOINTI
- ARVIOINTI, KEHITTÄMINEN

Toimintakulttuurin arvioinnin käytännöt

Toimintakulttuurin arviointia tapahtuu päivittäisissä keskusteluissa, tiimipalaverissa, työyhteisön pedagogisissa palaverissa, yhteistyössä huoltajien ja eri toimijoiden välillä sekä lapsiryhmissä lasten spontaania palautetta kuunnellen. Lasten kanssa voidaan pitää tuumaustaukoja liittyen eri asioihin, joita halutaan heidän arvioitavakseen. Lapset voivat ottaa valokuvia itselleen mieluisista paikoista tai paikoista, joista eivät välitä. Näin saadaan selville tärkeää tietoa liittyen toiminnan ja oppimisympäristön arviointiin. Mahdollisuuksien mukaan palautteen perusteella muokataan esiopetuksen arkea ja toimintoja.

Eurassa järjestetään ESSU-palaveri kaksi kertaa vuodessa, jossa esiopettajat arvioivat ja kehittävät niin yksi- kuin kaksivuotista esiopetusta. Tapaamisessa käsitellään myös yleisiä ajankohtaisia asioita.

Toimintakauden päätyttyä/aikana huoltajat, lapset ja henkilöstö arvioivat esiopetusta kunnassa yhteisesti sovittujen teemojen mukaan.

Vanhempainilloissa ja –keskusteluissa henkilöstö jakaa tietoa huoltajille omasta toimintakulttuuristaan ja tuovat esille huoltajien mahdollisuuden vaikuttaa omalta osaltaan siihen sekä arjessa että esimerkiksi oppilashuoltoryhmän kautta.

Vuosille 2021 – 2024 perustettu kaksivuotisen esiopetuksen OPS-työryhmä arvioi vuosittain myös kaksivuotisen esiopetuksen vaikuttavuutta, jossa toimintakulttuuri on keskeisellä sijalla.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia ja erilaisia toimintatapoja. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään erityisesti uusia toimintatapoja kahden ikäluokan yhteiselle oppimiselle. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Jokaiselle lapselle suunnitellaan sopivia oppimisen haasteita sekä turvataan tarvittava kasvun ja oppimisen tuki. On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Terveen itsetunnon ja oppimismotivaation varhaista tukemista korostetaan.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppiva yhteisö euralaisessa esiopetuksessa

Esiopetushenkilöstön keskuudessa näkyy sensitiivinen ja kunnioittava työote suhteessa lapsiin, huoltajiin ja toisiin työntekijöihin. Positiivinen ja kannustava ilmapiiri mahdollistaa toisten mielipiteiden huomioon ottamisen niin henkilöstön, huoltajien kuin lastenkin suhteen. Oppivassa yhteisössä lapsia ja myös aikuisia kannustetaan nostamaan esille niin omia kuin toistenkin vahvuuksia ja kokeilemaan uusia toimintatapoja, joiden kautta tapahtuu uuden oppimista. Oppivassa yhteisössä sallitaan myös erehtyminen.

Esiopetuksessa toteutuu henkilöstön säännölliset itsearviointit,

- tiimisopimus
- arvojen toteutumisen arviointi
- lasten esiopetussuunnitelma
- pedagoginen toimintakertomus
- yhteisesti sovittu kunnan arviointiteema

joiden perusteella vahvistetaan omaa ammatillisuutta, jo olemassa olevaa laadukasta esiopetusta sekä kehitetään mahdollisia esille nousseita asioita. Kaksivuotisen esiopetuksen aikana voidaan kehittää myös uusia tapoja toteuttaa ja arvioida toimintaa.

Oppimisen, oivalluksen ja leikin ilo

Esiopetuksen toimintakulttuuri edistää kaikkien esiopetusyhteisössä toimivien oppimista. Esiopetusyhteisö kannustaa kokeilemaan, yrittämään ja erehtymään sekä havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa.

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä euralaisessa esiopetuksessa

”Hyvä esiopetuspäivä sisältää leikkiä ja vapaata olemista kavereiden kanssa. Tarvittaessa syyliä ja lohdutusta sekä selkeät rutiinit päivän kulussa”.

Huoltajien näkemyksiä hyvästä esiopetuspäivästä

Leikkimällä lapsi oppii paljon erilaisia taitoja, jotka ovat suoraan yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, kasvamiseen, kehittymiseen ja oppimiseen. Esiopetuksessa leikki on keskeinen työtapana, joka painottuu myös tavoitteellisessa oppimisessä; opitaan leikkien, leikitään oppien. Leikin (rooli- ja sääntöleikit) kautta lapsia voidaan tutustuttaa monipuolisella tavalla esim. omaan kulttuuriin, kieleen ja matemaattisiin taitoihin.

Lasten leikki voi olla omaehtoista tai ohjattua. Lasten keskinäiselle leikille annetaan tarpeeksi aikaa, vapautta ja tilaa, aikuisen ollessa leikissä aktiivisesti mukana tai saatavilla. Henkilöstön tehtävänä on turvata leikin edellytykset, suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti ohjaamalla ja huolehtimalla niin, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena leikeissä omien valmiuksien ja taitojensa mukaisesti.

Leikki on keskeinen toimintatapa harjoitella erilaisia sosiaalisia tilanteita, omien tunteiden hallintaa sekä muiden huomioimista positiivisin keinoin. Henkilöstön emotionaalinen ja fyysinen läsnäolo lasten leikeissä tai niiden läheisyydessä luo turvallisen ilmapiirin ja ennaltaehkäisee ristiriitojen ja kiusaamistilanteiden syntymistä.

Lapset ovat luontaisessa vuorovaikutuksessa omaehtoisissa leikeissä samoin kuin ohjatuissa leikeissä, sääntöleikeissä ja peleissä, jossa vertaisryhmä tukee myös kielellisen kehityksen ja ilmaisun kehittymistä.

Lasten leikkiä tukevat käytännöt

- leikin valinnan tukena voidaan käyttää leikinvalintakuvia (lasten osallisuus leikinvalintakuvien valinnassa)
- Time Timerin käyttö leikkiin varatun ajan havainnollistajana
- omaehtoinen ja ohjattu leikki; leikeille on useita leikkipaikkoja, toisistaan on erotettu hiljaiset leikit ja tilaa vaativat leikit, mahdollisuus myös pitkäkestoiseen leikkiin
- leikkiympäristön luominen yhdessä lasten kanssa lasten mielenkiinnon kohteiden mukaisesti
- henkilöstöllä on tieto lasten leikin kehitysvaiheista ja tämä huomioidaan leikkiympäristön suunnittelussa
- monipuoliset leikkivälineet ovat lasten saatavilla
- leikkivälineiden vaihtelu tietyin väliajoin huomioiden lasten toiveet

Aikuisen rooli leikeissä

Henkilöstö havainnoi lasten leikkiä ja tarvittaessa tukee, rikastuttaa sekä ohjaa leikin kulkua tunnistamalla leikin olemassaolon. Onnistunut leikki vaatii usein aikuisen ohjausta. Henkilöstö heittäytyy ja antautuu mukaan lasten leikkiin, lattialle, majaan, hiekkalaatikkoon jne. Aikuinen mallintaa ja laajentaa sensitiivisesti leikkiä, jos lapsen on hankalaa kehittää leikkiänsä eteenpäin.

Henkilöstön tehtävänä on seurata, saavatko kaikki halukkaat leikkijät osallistua ja vaikuttaa leikin kulkuun, tarvitaanko leikissä tukea tai ohjausta (tunteiden sanottaminen, tunnesäätely, kieli tms.). Leikkiin saadaan sisällytettyä kaikki oppimisen alueet, kun henkilöstö on herkkänä leikkitilanteiden aikana.

Tavoitteena on, että leikkihetki ovat kiireettömiä, samalla nauretaan ja hassutellaan, leikitään lasten ”luomin” säännöin, koetaan yhteenkuuluvuutta sekä uppoudutaan aidosti leikkimään.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/leikki_esiopetuksessa_tukimateriaali_0.pdf

”Koskaan ihminen ei tunne itseään niin totaalisen onnelliseksi kuin muistellessaan lapsuutensa onnellisimpia leikkejä”.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Toimintakulttuuri tukee yhteistyötä, yhteistä vastuunottoa ja osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan ja että lasten ideoita ja aloitteita otetaan huomioon toiminnassa. Myös lasten nonverbaaliseen viestintään tulee kiinnittää huomiota. Lapset saavat kokemuksia esiopetusryhmää koskevasta päätöksenteosta ja erilaisista tehtävistä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan yhdessä ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Esiopetus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Lasten ja huoltajien osallisuus euralaisessa esiopetuksessa

“Mistä sateenkaari tulee ja mistä ruskeita pilviä tulee”
 “Tekemään jotain hiekasta”

Lasten ajatuksia, mitä esiopetuksessa voisi opetella

Euralaisessa esiopetuksessa korostetaan aiempaa vahvemmin lasten osallisuutta, jossa lasten mielenkiinnon kohteet ovat toiminnan ja eheytettyjen oppimiskokonaisuuksien perustana. Henkilöstön tehtävänä on mahdollistaa lasten osallisuus toiminnan suunnittelussa lapsen omien taitojen, valmiuksien ja kiinnostuksen kohteiden mukaan.

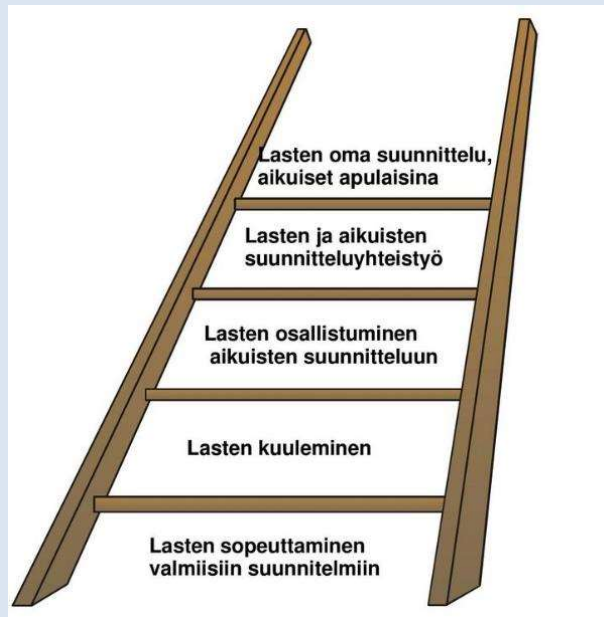
Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja voivat tehdä erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla.

On tärkeää, että lapset saavat kokemuksia siitä, että heistä ollaan kiinnostuneita, heitä arvostetaan ja heidän mielipiteillään ja toiminnallaan on merkitystä. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta.

Lapset ovat aktiivisesti suunnittelemassa ja rakentamassa myös oppimisympäristöä. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristöissä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa.

Osallisuuden portaat

Osallisuuden portaiden avulla henkilöstö voi arvioida ryhmässään esiintyvää lasten osallisuutta.

- **Lasten sopeuttaminen valmiisiin suunnitelmiin**
 - kuvaa lasten osallistumattomuutta suunnitelmien tekoon. Lapset eivät pysty vaikuttamaan eikä heidän mielipidettään kysyä
- **Lasten kuuleminen**
 - kuvaa lasten mielipiteiden huomioon ottamista ilman, että se vaikuttaa päätöksentekoon. Lapsilta kysytään mielipiteitä, mutta päätökset tehdään aikuisten kesken
- **Lasten osallistuminen aikuisten suunnitteluun**
 - tapahtuu aikuisten ehdolla. Lapsilta kysytään mielipidettä ja heidän ajatuksillaan mahdollisesti voi olla vaikutusta, mutta päätökset tekevät aikuiset
- **Lasten ja aikuisten suunnittelu yhteistyö**
 - on enemmän lasten itsenäistä suunnittelua ja tekemistä, jossa aikuiset ovat tukihenkilöinä
- **Lasten oma suunnittelu, aikuiset apulaisina**
 - todellista osallisuutta. Osallistumismahdollisuudet mahdollistavat osallisuuden kokemukset

Euralaisessa esiopetuksessa lapset ja heidän huoltajansa pääsevät osallistumaan/vaikuttamaan työtappoihin ja toiminnan sisältöön esim. seuraavin tavoin:

- henkilöstö kuuntelee ja havainnoi lapsia ja saa näin selville lasten ideat, ajatukset ja mielenkiinnon kohteet. Esiopetuksessa on päivittäin mahdollisuus havainnoida ja ohjata lasta monipuolisesti sekä yksilönä että ikäistensä ryhmän jäsenenä
- henkilöstö on vuorovaikutuksessa lasten kanssa keskustellen ja neuvotellen. Lapset saavat vaikuttaa omaan esiopetuspäiväänsä valitsemalla itse istumapaikkansa ruokailutilanteessa, ruoka-annoksensa koon, mahdollisen päivälevon aikaisen vaatetuksensa, leikkinsä, leikkikaverinsa, ulkoiluaijansa, toiminnan sisällön jne.

- lapset voivat pitää esim. ”piirihetkiä”, toteuttaa lasten palavereja ja ovat enemmän osallisina perushoitotilanteissa esim. toimimalla vuoron perään ruoka-apulaisena jne.
- lapsilta ja heidän huoltajiltaan kysellään toiveita ja ideoita esiopetuksen työtavoista/toiminnan sisällöstä/oppimisympäristöstä jne.
- toiveet kirjataan näkyville tekemällä esim. ”toivepuu” esiopetuksen seinälle ja toiveita myös toteutetaan esiopetuksen arjessa
- vanhempainillassa, esiopetuskeskustelussa ja muissa tapaamisissa huoltajia rohkaistaan esittämään mielipiteitään, mitä he toivovat lapsensa päivien sisältävän
- toiminnalliset vanhempainillat
- vanhempainyhdistystoiminta

Linkkejä

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/osallisuus-varhaiskasvatuksessa-videosarja>

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi.

Kielitietoisessa esiopetuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus euralaisessa esiopetuksessa

Euralaisessa esiopetuksessa monikielinen ja –kulttuurinen lapsi kohdataan sensitiivisesti. Henkilöstön tapa suhtautua vieraisiin kieliin ja kulttuureihin välittyy lapselle, joten päiväkodin arvot heijastuvat myös lapseen. Kun eri kieliä ja kulttuureja arvostetaan ja kunnioitetaan, oppii lapsi sekä arvostamaan erilaisuutta että itseään yksilönä. Tutustumalla eri kulttuurien tapoihin esimerkiksi leikkien, ruokien tai musiikin avulla saadaan monikielisyys ja –kulttuurisuus tuotua lähelle lapsen maailmaa.

Henkilöstö kohtaa lapsen huoltajat tasavertaisina riippumatta siitä, mitä kulttuuria he edustavat tai mitä kieltä puhuvat. Henkilöstö kannustaa huoltajia käyttämään omaa kieltään lapsen kanssa monipuolisesti ja osoittavat arvostusta perheen huoltajien kulttuuria kohtaan.

Henkilöstö huomioi lapsiryhmässä käytössä olevat kielet ja ryhmän tiloihin voidaan kirjoittaa sanoja kaikilla ryhmässä käytössä olevilla kielillä. Henkilöstö ohjaa lapsia huomioimaan ympärillään sekä puhuttua että kirjoitettua kieltä. Tuttuja lauluja voidaan laulaa useilla eri kielillä, esimerkiksi syntymäpäivien yhteydessä.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Esiopetuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan kävelyä ja pyöräilyä oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Esiopetuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Aikuisen läsnäolo ja ohjaaminen vuorovaikutustilanteissa on tärkeää. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävään elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa euralaisessa esiopetuksessa

“Tekemään kärrynpyöriä ja voltteja”

Lasten näkemyksiä, mitä esiopetuksessa voisi opetella

Euralaisessa esiopetuksessa päivän rakenne on kiireetön, selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava, jotta lasten osallisuus voidaan ottaa huomioon. Kuvin tuettu päivän rakenne auttaa lapsia hahmottamaan päivän kulun ja keskittymään juuri tekeillä olevaan asiaan. Eritoten vuorohoidossa lapsen voi olla vaikea hahmottaa päivän kulkua. Kuvien avulla visualisoidaan myös vuorokauden ajan käsitteitä ja viikonpäivien kulkua sekä 6-vuotiaana tutustuttaviin kuukausien nimiin. Toiminta on aikuisjohtoista, mutta lapsilähtöistä. Lapsilla ei ole vielä kehityksellisiä mahdollisuuksia arvioida, miten heitä itseään kiinnostavat asiat soveltuvat opetuksen sisällöiksi tai menetelmiksi. Heidän mielenkiintonsa yhdistettynä henkilöstön pedagogiseen ja tavoitteelliseen asiantuntemukseen tuottaa laadukasta esiopetusta.

Euran kunta on mukana Liikkuva varhaiskasvatus- verkostossa. Kaksivuotisen esiopetuksen henkilöstö miettii syksyn aikana tavoitteet liikunnan edistämiseksi arjessa pienin askelin. Liikunta ja liikkuminen on yksi keskeinen toimintatapa lasten hyvinvoinnin tukemiseen, mutta myös asioiden opetteluun ja oppimiseen niin sisä- kuin ulkotiloissakin.

Lasten turvallisuudentunteen kannalta on tärkeää, että henkilöstö pysähtyy miettimään, miten mahdollinen kiusaaminen tunnistetaan ja miten siihen puututaan. Esiopetuksessa on käytössä Suunnitelma kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi (liite 8). Tässä suunnitelmassa on linjattu kiusaamisen ehkäisyyn liittyvät toimintatavat sekä mahdollisiin kiusaamistilanteisiin puuttuminen ja yhteistyö huoltajien kanssa. Esiopetusryhmän henkilöstö laatii suunnitelman syksyllä ennen yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoontumista. Suunnitelma käsitellään myös lasten kanssa ja saatetaan tiedoksi lasten huoltajille.

Linkkejä

- <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/lasten-sosioemotionaalisten-taitojen-tukeminen-varhaiskasvatuksessa>
- <https://suojellaanlapsia.fi/aineistopankki/>

Euralaisessa esiopetuksessa tunnistetaan kestävä kehityksen välttämättömyys, ohjataan myös lapsia toimimaan sen mukaan ja opetellaan vastuullista suhtautumista ympäristöön. Ryhmässä kiinnitetään huomiota jätteiden lajitteluun ja esimerkiksi sähkön ja veden kulutuksen hillitsemiseen. Kestävä kehitys näkyy niin leikki- kuin eri oppimisympäristöissä sekä arjen valinnoissa että toimintakulttuurissa. Lelujen, pelien ja materiaalien hankinnassa käytetään harkintaa ja toiminnassa hyödynnetään kierrätys- ja luonnonmateriaalia. Materiaaleja ja leluja käytetään sekä säilytetään vastuullisesti. Lasten kanssa voidaan lukea ja käsitellä luontosuhdetta myös erilaisten luonnonsuojeluun ja kunnioittamiseen liittyvien tarinoiden ja kertomusten keinoin; tarinat luonnoneläimistä tai satuolentoista voivat johdattaa lapset tärkeiden asioiden äärelle.

Linkkejä

- https://www.kierratyskeskus.fi/ymparistokoulutus/kasvattajien_kurssit_ja_materiaalit/opusmateriaalit/palloassat
- https://www.kierratyskeskus.fi/files/16234/KETTU_-_Kestava_tulevaisuus_varhaiskasvatuksessa.pdf
- https://www.kierratyskeskus.fi/ymparistokoulutus/kasvattajien_kurssit_ja_materiaalit/koulutukset
- Kivikeijut ja Käpykököt – Kokemuksia kaupunkiviljelystä, osallisuudesta ja vahvasta vasu-yhteisestä

3.2 Oppimisympäristöt

Esiopetuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁵⁶. Oppimisympäristön käsite on laaja, sillä oppimista voi tapahtua kaikkialla, erilaisissa olosuhteissa ja vuorovaikutustilanteissa. Oppimisympäristön käsite sisältää muun muassa fyysisen, psyykkisen, sosiaalisen ja kognitiivisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöillä tarkoitetaan muun muassa tiloja, paikkoja, yhteisöjä, toimintatapoja, käytäntöjä, teknologiaa ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa oppimisympäristöjä kehitetään siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Laadukkaat oppimisympäristöt ruokkivat kokeilun ja oppimisen halua ja luovat mahdollisuuksia yhdessä toimimiselle. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon fyysisiä oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä. Lähiluontoa ja luontoympäristöjä käytetään säännöllisesti eri oppimisenalueiden oppimisympäristöinä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä esiopetuksen toteuttamisen periaatteet. Esiopetuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikokoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa kaksivuotisessa esiopetuksessa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat inklusiivisuutta, yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa vallalla olevien stereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös esiopetuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Kaksivuotisessa esiopetuksessa kokeillaan ja kehitetään tieto- ja viestintäteknologian pedagogista käyttöä. Monet digitaaliset ohjelmat tarjoavat lapsille muun muassa kiinnostavia mahdollisuuksia havainnointiin, uusien taitojen kokeiluun ja välittömään palautteeseen. Digitaalisten välineiden käyttö avaa lapsille mahdollisuuksia laajentaa vuorovaikutusta, tehdä yhteistyötä sekä tutustua uusiin asioihin, ihmisiin ja kulttuureihin. Lasten omia digitaalisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään kokeilukunnan määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovitaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Oppimisympäristöjä muuttamalla ja rikastamalla lapsille tarjotaan uusia oppimisen mahdollisuuksia kaksivuotisen esiopetuksen aikana. Tavoitteena on, että oppimisympäristöt kannustavat aktiiviseen, yhteisölliseen ja itsenäiseen oppimiseen.

Oppimisympäristöt euralaisessa esiopetuksessa

Oppimisympäristö muodostuu fyysisten, psyykkisten ja sosiaalisten tekijöiden kokonaisuudesta. Oppimisympäristön tehtävänä on tukea monipuolisesti lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Keskeistä on henkilöstön ja lasten välinen sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus. Henkilöstö ja lapset luovat ja muokkaavat yhdessä oppimisympäristöä monipuolisesti lasten ehdotuksia ja mielikuvitusta hyödyntäen. Pitkäkestoiselle leikille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia niin, että sama leikki voi jatkua.

Oppimisympäristön arviointia tapahtuu koko toimintakauden ajan. Jokainen esiopetusyksikkö huolehtii oman yksikkönsä oppimisympäristön kehittämistä. Tämä tarkoittaa valmiutta muuttaa tarvittaessa käytäntöjä ja suunnitella esimerkiksi tilankäyttöä, välineistöä ja tapoja tukea lasta niiden keinoin. ESSU-palavereissa sovitaan kunnan yhteisistä oppimisympäristöön liittyvistä asioista. Oppilashuoltoryhmässä arvioidaan myös oppimisympäristöjen toimivuutta, turvallisuutta ja tarpeita kehittää niitä.

Toimintakausilla 2021-2023 varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen yhteisenä arviointiteemana on oppimisympäristö; niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin. Arviointia toteutetaan pitkin vuotta lasten, huoltajien ja henkilöstön kanssa.

Fyysinen oppimisympäristö

”Hienoa, jos lapset pääsevät retkille luontoon havainnoimaan ja oppimaan”

Huoltajien ajatuksia lapsille tarjottavista oppimisen tavoista.

Fyysiseen oppimisympäristöön kuuluvat esiopetusyksiköt sisä- ja ulkotiloineen, välineineen ja ympäristöineen. Tilojen ja välineiden turvallisuutta, toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta arvioidaan ja muokataan tarvittaessa lasten mielenkiinnon kohteiden ja oppimisen haasteiden perusteella. Lapsilla tulee olla mahdollisuus monipuoliseen tekemiseen, liikkumiseen, leikkeihin, peleihin, taiteisiin, mutta myös rauhalliseen oleiluun. Lapsilla on mahdollisuus vaikuttaa ja osallistua fyysisen oppimisympäristön suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin. Liikuntavälineistön tulee olla monipuolista ja lasten saatavilla myös omaehtoisen leikin aikana. Tähän löytyy hyviä ideoita Liikkuva varhaiskasvatus- sivustolta.

Euralaisessa esiopetuksessa yksiköt hyödyntävät oman lähiympäristönsä luontoa ja metsiä mahdollisimman paljon tutkivan sekä kokeilevan toiminnan ja oppimisen ympäristönä sekä retkikohteina. Niin sisä- kuin ulkotiloissakin tulee olla tutkimiseen ja kokeiluun liittyvää välineistöä ja materiaaleja. Keskeistä luonnossa on mm. matemaattisten taitojen harjoittelu, koska luonto ja luonnonmateriaali sisältää monia elementtejä tähän (esim. matemaattiset käsitteet). Myös päiväkotien pihat ovat erinomaisia oppimisympäristöjä.

Muita fyysisiä tiloja

- liikuntatilat yksiköissä, lähikouluilla, urheilutalolla, metsät sekä muu lähiympäristö (liikkumis- ja retkeilymahdollisuudet, liikuntahetket, yhteistyö liikuntatoimen ja eri seurojen kanssa)
- kirkko, seurakuntakeskus (yhteistyö seurakunnan kanssa)
- kirjasto (kirjastokäynnit, satuhetket)
- euralainen esihistoria (Naurava lohikäärme, Luistarin kalmisto, Linnavuori)
- historia ja kulttuurikohteet (Ruukin alue, Alvar Aalto-kohteet)
- kulttuuritapahtumat (elokuvateatteri, teatteri)
- huoltajien työpaikat vierailujen kohteena
- paloasema

Esiopetuksessa opitaan

- ympäristöstä
- ympäristössä
- toimimaan ympäristön puolesta

Ympäristökasvatus on osa lapsen jokapäiväistä elämää ja sen tavoitteena on lapsen aktiivinen ja osallistuva toimiminen. Esiopetuksessa lasten omilla luontokokemuksilla, havainnoilla ja pohdinnalla on vahva yhteys oppimiseen. Lasten kanssa tutkitaan ja tutustutaan kasveihin, eläimiin, elottomaan luontoon ja luonnon ilmiöihin.

Sosiaalinen oppimisympäristö

Sosiaalista oppimisympäristöä ajatellen lapselle tärkein on hänen oma esiopetusryhmänsä, niin toiset lapset kuin henkilöstö. Henkilöstön osalta keskeistä on aikuisten keskinäinen hyväksyvä ja positiivinen vuorovaikutus, joka toimii mallina kaikille lapsille.

Tärkeää on tukea lasten keskinäistä vuorovaikutusta. Henkilöstö edistää hyvän ja positiivisen ilmapiirin syntymistä, jossa lapsilla on mahdollisuus kokea yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta. Henkilöstö toimii lasten ystävyysuhteiden tukijana ja mahdollistajana.

Sosiaaliseen oppimisympäristöön kuuluvat myös lasten huoltajat, joiden kanssa vuorovaikutus on avointa ja arvostavaa yhdessä lapsen parhaaksi. Henkilöstön tehtävänä on kuunnella ja kunnioittaa erilaisia mielipiteitä ja niistä keskustellaan rakentavasti lapsen edun mukaisesti.

Esiopetuksessa on käytössä Suunnitelma kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi (liite 8). Suunnitelmaan kirjataan henkilöstön työn tueksi keskeiset tavat ehkäistä kiusaamista ja puuttua mahdolliseen kiusaamiseen. Suunnitelma kirjataan lokakuussa ennen yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoontumista.

Psyykinen oppimisympäristö

Psyykkisessä oppimisympäristössä tärkeintä on kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus. Lasten kanssa yhdessä sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen ja hyväksyvän, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua, henkilöstö auttaa ja tukee lapsia tunteiden ilmaisussa, nimeämisessä, tunnistamisessa ja säätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään ja lasten kysymyksiin vastataan tarkoituksenmukaisesti. Lasten itsetuntoa tuetaan tavoitteellisesti kehumalla, rohkaisemalla ja auttamalla lapsia tunnistamaan ja tuomaan esiin sekä omia että toisten vahvuuksia.

Pienryhmätoiminta ja toiminta pienissä ryhmissä mahdollistaa oikeuden osallistua keskusteluun ja vuorovaikutukseen. Kiireettömyys, läsnäolo sekä turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet ovat avainsanoja euralaisessa esiopetuksessa. Henkilöstö toteuttaa kokopäiväpedagogiikkaa eli arvostaa kaikkia arjen tilanteita lasten oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta tärkeinä tilanteina ja toimivat niissä lasten oppimista ja hyvinvointia tukien. Suotuisa psyykinen oppimisympäristö vaatii pedagogista suunnittelua ja jatkuvaa arviointia palvellakseen kulloisenkin lapsiryhmän muuttuvia tarpeita.

⁵⁶ Valtioneuvoston asetus 4 § (422/2012)

3.3 Yhteistyö kaksivuotisen esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Yhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatus, kaksivuotinen esiopetus ja perusopetus muodostavat johdonmukaisen, lapsen kasvua ja oppimista tukevan jatkumon. Yhteistyöllä varmistetaan esiopetuksen laatua sekä vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on kokeilukunnalla. Yhteistyötä kehitetään ja arvioidaan yhdessä kokeilukunnan johdolla. Kokeilukunta vastaa myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Yhteistyö esiopetuksessa

Oppimisen polun eri vaiheiden tavoitteiden ja käytäntöjen tunteminen on laadukkaan opetuksen perusta. Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen henkilöstön yhteisellä keskustelulla ja yhteistyöllä edistetään opetuksen laatua. On tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja alkuopetuksen henkilöstöllä on myös mahdollisuus tutustua toistensa toimintaan ja oppimisympäristöihin käytännössä. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun aikana yhteistyötä vahvistetaan erityisesti alkuopetuksen kanssa, jotta lapsen oppimisen polun jatkumoa turvataan ja yhdessä oppimista vahvistetaan. Lasten kasvun ja oppimisen tukemiseksi tulee opetuksen ja tuen käytäntöjen olla yhdenmukaisia.

Esiopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön kanssa lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen tukemiseksi. Lasten kasvun ja oppimisen tuen sekä esiopetuksen oppilashuollon käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään monialaisessa yhteistyössä. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä esimerkiksi neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään.

Esiopetuksen henkilöstön yhteistyöllä lähiympäristön toimijoiden kanssa edistetään oppimisympäristöjen monipuolisuutta. Näin lasten oppimisympäristöt avautuvat ympäröivään yhteisöön ja maailmaan. Esiopetuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa esiopetuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta ja tukee esiopetuksen tavoitteita. Muita esiopetuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi, pelastuslaitos sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Henkilöstön keskinäinen yhteistyö esiopetuksessa on välttämätöntä opetuksen laadun ja esiopetusyhteisön hyvinvoinnin kannalta. Yhteistyö esiopetusyhteisön aikuisten kesken toimii samalla esimerkkinä lapsille. Lasten yhteistyötaitojen vahvistaminen on yksi keskeisistä esiopetuksen tavoitteista. Esiopetuksessa käytetään erilaisia yhteistyömuotoja ja pienryhmätoimintaa. Lapsia kannustetaan ja ohjataan toimimaan ryhmän jäsenenä ja kehittämään omia yhteistyötaitojaan. Lapsia kuullaan toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin yhteydessä heille sopivalla tavalla⁵⁷.

Yhteistyö euralaisessa esiopetuksessa

Esiopetuksessa tavoitteena on avoin ja luottamuksellinen yhteistyö sekä työyhteisössä, huoltajien ja eri asiantuntijoiden kanssa. Tavoitteena on yhteistyön kautta tuottaa lapselle hyvät kasvu- ja oppimisedellytykset ja tukea huoltajien ja lasten osallisuutta.

Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä mm. palokunnan, liikunta- ja kulttuuritoimen, seurakunnan, paikallisten urheiluseurojen ja kirjaston kanssa. Esiopetuksessa on käytössä Yrittäjyyskasvatussuunnitelma, johon on linjattu yhteistyötä paikallisten yrittäjien suuntaan.

Esiopetus on lapsen kasvua ja oppimista tukevaa ennaltaehkäisevää työtä. Monialaisen yhteistyön tavoitteena on tiedon ja osaamisen jakaminen niin, että lapsen kasvua, oppimista ja hyvinvointia sekä koko perheen hyvinvointia voidaan edistää parhaalla mahdollisella tavalla. Esiopetushenkilöstö tekee yhteistyötä varhaiskasvatuksen erityisopettajien, terveydenhoitajien, perheneuvolan, koulukuraattorin ja -psykologin, sosiaalityön sekä muiden tarvittavien yhteistyötahojen kanssa (liite 9). Yhteistyötä lastensuojelun kanssa on kuvattu liitteessä 10.

Eurassa toimii Perhekeskuksen moniammatillinen lapsiperheteriimi sekä kuntoutustyöryhmä, joiden toiminnasta yhteistyössä varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kanssa kerrotaan liitteessä 11.

Kasvun ja oppimisen tukiryhmä

Marraskuussa jokaisessa esiopetusryhmässä kokoontuu kasvun ja oppimisen tukiryhmä (KOTU), joka käsittelee lapsen kasvuun ja kehitykseen liittyviä asioita. Ryhmän tarkoituksena on edistää lasten tasapainoista ja tervettä kasvua, kehitystä ja oppimista. Ryhmän toiminta on ennaltaehkäisevää, konsultoivaa ja lasten kasvatusta tukevaa. Tuen tarpeesta keskustellaan huoltajien kanssa ennen palaveria. Huoltajilla on tieto palaverin ajankohdasta, jotta he voivat halutessaan tuoda lapsen kasvuun, kehitykseen ja oppimiseen liittyviä asioita ryhmään käsiteltäväksi. Ennen työryhmän kokoontumista esiopetuksen henkilöstöllä on mahdollisuus arvioida omaa huoltaan Kasvun ja oppimisen tuki-lomakkeen (liite 12) avulla.

Kasvun ja oppimisen tuen palavereissa ovat läsnä

- esiopetushenkilöstö
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kokoonkutsuja + muistio)
- tarvittaessa ryhmän esimies

Mikäli KOTU-palaverissa todetaan selkeä huoli lapsen kasvun, kehityksen tai oppimisen suhteen, jatketaan asian käsittelyä yksilökohtaisessa palaverissa, jonne kutsutaan huoltajien lisäksi ja luvalla tarvittaessa muita monialaisia toimijoita.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys esiopetuksessa. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasavertainen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä. Laadukas palvelunohjaus ennen lapsen esiopetukseen hakemista on osa yhteistyötä. Vastuu huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön kehittämisestä on kokeilukunnalla.

Yhteistyö esiopetuksen aikana edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Yhteistyössä hyödynnetään eri viestintävälineitä ja käytetään tarpeen mukaan tulkkia tai kieliavustajaa. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö tarjoaa myös mahdollisuuksia huoltajien väliselle keskustelulle.

Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemyksiä otetaan huomioon opetuksen toteuttamisessa ja lapsikohtaisen oppimissuunnitelman laatimisessa. Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään sekä osallistua toiminnan tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kieli- ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa. Keskustelulle huoltajien kanssa varataan riittävästi aikaa.

Huoltajien kanssa keskustellaan lasten kasvun ja oppimisen etenemisestä. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten kasvun ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa kuljetusavustuksista, kuljetuksista sekä oppilashuollon palveluista sekä lapsille esiopetuksen lisäksi tarjolla olevista muista varhaiskasvatuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö euralaisessa esiopetuksessa

“Toivomme sujuvaa, saumatonta yhteistyötä. Tarvittaessa keskustelua heti, jos huomataan jotain erikoista. Vanhempina haluamme tietää lapsen taidoista ja haasteista sekä yleisestä eskaripäivän kulusta”.

Huoltajien näkemyksiä yhteistyöstä

Huoltajien ja henkilöstön väliset keskustelut ovat keskeisin yhteistyön muoto esiopetusvuoden aikana, jotta sekä vanhempien tiedot että henkilökunnan havainnot osataan oikealla tavalla käyttää hyödyksi, voimavaraksi, joka turvaa lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkuvuuden. Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön avainsanoja ovat luottamus, kunnioitus, tasa-arvo ja lapsen arjen sujuvuus. Yhteistyön tavoitteena on lapsen etu ja hyvinvointi sekä kasvun ja oppimisen tukeminen.

Yhteistyö huoltajien kanssa alkaa palveluohjauksesta, josta lähetetään kaksivuotista esiopetusta koskevat tiedotteet ja hakuohjeet huoltajille. Tämän jälkeen huoltajat hakevat lastansa kaksivuotisen esiopetuksen piiriin. Esiopetus- ja täydentävän varhaiskasvatuspäätöksen huoltajat saavat sähköpostissa tai kirjeenä. Päätöksen mukana huoltajille lähtee Tervetuloa esiopetukseen-paketti, joka sisältää tärkeää tietoa esiopetuksen aloittamisesta. Paketissa on mukana Tervetuloa esiopetukseen-lomake (liite 13), jossa huoltajat kuvaavat lapsensa tapoja ja tottumuksia sekä esittävät omia toiveitaan ja ajatuksiaan lapsensa esiopetusvuodesta. Lomake palautetaan lapsen esiopetusryhmään tutustumiskäynnillä tai viimeistään esiopetuksen alkaessa. Esiopetuksen alkaessa huoltajat täyttävät lapsestaan Perustietolomakkeen (liite 14).

Lapsen esiopetuksen suunnitelman laatiminen yhteistyössä huoltajien kanssa kuvataan kappaleessa 1. Esiopetussuunnitelman toteutumisen arviointi tapahtuu keväällä.

Päivittäistä yhteistyötä varten esiopetuksen käytössä on Wilma-palvelin. Sen kautta henkilöstö ja huoltajat voivat pitää yhteyttä keskenään yleiseen tiedotukseen ja lapsen esiopetukseen liittyvistä asioista.

Päivittäisissä kohtaamisissa, vanhempainilloissa, puhelinkeskusteluissa, tekstiviesteissä tai Wilman kautta henkilöstö tiedottaa lasten huoltajia ryhmän ajankohtaisista asioista ja toimintakulttuurista. Näissä yhteyksissä henkilöstö tuo esille huoltajien mahdollisuuden vaikuttaa omalta osaltaan mahdollisuuksien mukaan lapsensa arkeen.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki mahdollistetaan tarvittaessa moniammatillisessa työryhmässä yhteistyössä huoltajien kanssa. Huoltajilla on mahdollisuus osallistua myös yksikkökohtaiseen oppilashuoltoryhmän kokoukseen. Yksikön esimies tiedottaa huoltajia oppilashuoltoryhmän kokoontumisesta, johon myös huoltajat voivat tuoda ajankohtaisia asioita käsiteltäväksi.

Eurassa on käytössä huoltajille menevät kuukausikirjeet, joissa voidaan käsitellä esiopetusikäisen kehitykseen liittyviä asioita, tiedottaa esiopetuksen sisällöistä tai ajankohtaisista asioista. Kirjeiden avulla tuetaan huoltajien tietoisuutta esiopetuksen arjesta tai huoltajuutta lapsen kasvun ja oppimisen haasteissa.

Huoltajat osallistuvat keväällä esiopetuksen arviointiin kunnassa olevan yhteisen teeman perusteella. Yhteistyön toimivuutta huoltajien kanssa arvioidaan ja kehitetään koko toimintakauden ajan.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat lapsille tärkeitä elämänvaiheita. Onnistunut siirtyminen edistää lasten turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia sekä heidän kasvu- ja oppimisedellytyksiään. Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa kehitetään siirtymäkäytäntöjä ja siirtymiin liittyvää ammatillista yhteistyötä suunnitelmallisesti. On tärkeää, että paikallisissa varhaiskasvatusta, esiopetusta ja perusopetusta koskevissa suunnitelmissa on yhtenäinen linja siirtymävaiheisiin liittyvistä käytännöistä. Käytäntöjä arvioidaan ja kehitetään henkilöstön yhteistyössä. Huoltajilta saatu palaute otetaan kehittämisessä huomioon.

⁵⁷ Perusopetuslaki 47 a § (1267/2013)

Kokeilukunta luo yhteistyön ja tiedon siirron käytänteet, joiden avulla lasten siirtyminen kotoa tai aiemmasta varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen tapahtuu mahdollisimman joustavasti lasten kasvua ja oppimista tukevalla tavalla. Kokeilun aikana kehitetään erityisesti yhteistyötä alkuopetuksen kanssa. Tavoitteena on, että opetuksen, oppimisen tuen sekä oppilashuollon järjestämisen kannalta keskeinen tieto siirtyy lapsen siirtyessä yksiköstä toiseen tai koulutusasteelta toiselle. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä⁵⁸. Esiopetuksen tai perusopetuksen siirtymävaiheissa ja erityisesti poikkeuksellisesta aloittamisajankohdasta päätettäessä hyödynnetään aikaisempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta lapsen kasvun ja oppimisen etenemisestä ja tukemisesta.

Lapsen ja huoltajan kanssa keskustellaan kaksivuotiseen esiopetukseen ja kouluun siirryttäessä alkavan opetuksen tavoitteista, tehtävästä sekä toimintatavoista. Tavoitteena on, että lapset ja huoltajat tutustuvat esi- ja alkuopetuksen oppimisympäristöihin, toimintaan ja henkilöstöön jo ennen opetuksen alkua. Perusopetukseen siirtyville lapsille ja heidän huoltajilleen annetaan tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta.

Yhteistyö siirtymävaiheissa euralaisessa esiopetuksessa

Siirtymävaiheet ovat tärkeä kokonaisuus lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta. Lähtökohtana on, että eri toimijat tuntevat tämän polun eri vaiheet sekä käytännöt hyvin. Siirtymävaiheiden yhteistyötä pidetään tärkeänä euralaisessa esiopetuksessa. Näin varmistetaan tiedon siirto lapsesta ja tuen saannin jatkuvuus lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun.

Lapsen siirtyessä esiopetusyksiköstä toiseen kunnan sisällä henkilöstö vaihtaa tietoja lapsesta niin suullisesti kuin luovuttamalla lasta koskevat kirjalliset dokumentit uuteen yksikköön.

Siirtymä kotoa kaksivuotiseen esiopetukseen

Huoltajille lähetetään esiopetuspäätöksen yhteydessä Tervetuloa esiopetukseen-lomake (liite 13), johon huoltajat kirjaavat lapsensa tapoja ja tottumuksia sekä esittävät omia toiveitaan ja ajatuksiaan lapsensa esiopetusvuodesta. Näin henkilöstö pystyy paremmin valmistautumaan lasten vastaanottamiseen. Lomake palautetaan lapsen esiopetusryhmään tutustumiskäynnillä tai viimeistään esiopetuksen alkaessa.

Siirtymä seurakunnan varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Terveystoiminta siirtää huoltajien luvalla oleellisen tiedon seurakunnan varhaiskasvatuksesta kaksivuotiseen esiopetukseen tulevista lapsista.

Siirtymä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen

Varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä huoltajien kanssa keskustellaan lapsen mielenkiinnon kohteista, vahvuuksista ja tarpeista sekä lapsen tavasta toimia ja oppia. On tärkeää, että näitä tietoja voidaan edelleenkin hyödyntää uuden oppimien pohjana esiopetukseen siirryttäessä. Ennen esiopetukseen siirtymistä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma päivitetään yhteistyössä huoltajien kanssa. Samalla pyydetään lupa lapsen huoltajilta varhaiskasvatussuunnitelman siirtämiseen. Tiedonsiirtopalaverissa, jonka varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle, siirretään eteenpäin oleellinen tieto lapsesta. Myös lasten päivitetty varhaiskasvatussuunnitelmat siirtyvät tässä palaverissa tulevalle varhaiskasvatuksen opettajalle esiopetukseen.

Touko-kesäkuussa pidettävissä alueellisissa tiedonsiirtopalavereissa ovat läsnä

- varhaiskasvatuksen opettaja (varhaiskasvatus)
- varhaiskasvatuksen opettaja (esiopetus)
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Siirtymä esiopetuksesta kouluun

Eurassa on käytössä esiopetuksen kellomalli 6-vuotiaille lapsille (liite 5). Se jäsentää, selkeyttää ja toimii yhtenäisenä käytäntönä koko kunnan esiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lisäksi kellomallin tavoitteena on esiopetuksesta perusopetukseen siirtymisen nivelvaiheen yhteistyön kehittäminen ja vahvistaminen sekä yhtenäisten työkäytäntöjen luominen eri toimijoiden kesken. Keväällä yhteistyö koulujen kanssa tiivistyy.

Jokaisen koulunsa aloittavan lapsen tulevassa koulussa pidetään keväällä koulukohtainen EKA-palaveri. Palavereissa siirretään lapsen esiopetussuunnitelman/oppimissuunnitelman/HOJKSin (siirtyvät lapsen mukana kouluun) avulla keskeinen tieto lapsen oppimisesta ja mahdollisista tuen tarpeista kouluun. Mahdollisuuksien mukaan tuleva luokanopettaja ja/tai koulun erityisopettaja osallistuvat keväällä oppimissuunnitelman/HOJKSin päivittämiseen päiväkodilla. Wilman kautta siirtyvät tehostetussa ja erityisessä tuessa olevien lasten pedagogiset asiakirjat. Näin koulutulokkaalle pystytään suunnittelemaan mahdollisimman yksilöllinen koulunaloitus ja tarvittavat tukitoimet. Etukäteistietojen pohjalta mahdollistuvat myös erilaisten oppijoiden huomiointi sekä toimivien ryhmien, luokkien ja erityisopetuksen suunnittelu. Tärkeää on myös, että tulevalle opettajalle välittyy tieto siitä, mitä lapsen kasvun ja oppimisen tueksi on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa tehty.

EKA-palavereissa ovat läsnä

- varhaiskasvatuksen opettaja
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja (kokoonkutsuja)
- rehtori, joka kutsuu
- luokanopettajan
- koulun erityisopettajan ja
- koulun terveydenhoitajan

Eurassa esi- ja alkuopetuksen yhteistyö toteutuu myös esioppilaiden kouluun tutustumispäivänä toukokuussa. Tämän lisäksi esikoululaisten tulevat luokanopettajat vierailevat esiopetusyksikössä mahdollisuuksien mukaan tutustuen tuleviin oppilaisiinsa heidän arkiympäristössään. Mahdollisuuksien mukaan opettajat voivat kutsua esikoululaisia vierailulle kouluihin järjestämällä yhteisen tunnin tai retken yhdessä koululaisten kanssa.

4. OPETUKSEN TAVOITTEET JA PEDAGOGINEN TOTEUTTAMINEN KAKSIVUOTISESSA ESIOPETUKSESSA

Esiopetuksen pedagogisena tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä heidän laaja-alaista osaamistaan. Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutetuista oppimiskokonaisuuksista.

Oppimiskokonaisuuksien suunnittelussa ja toteuttamisessa lähtökohtina ovat lasten kiinnostuksen kohteet ja näissä perusteissa opetukselle asetetut tavoitteet. Monipuolisiin työtapoihin, pedagogiseen dokumentointiin, opetuksen arviointiin ja oppimisen alueisiin liittyvät tavoitteet ovat opetuksen tavoitteita. Lisäksi esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon aiemmissa luvuissa kuvatut kaksivuotisen esiopetuksen yleiset tavoitteet sekä toimintakulttuurille ja lasten laaja-alaisen osaamisen edistämiseksi asetetut tavoitteet.

Esiopetuksessa käytetään varhaiskasvatukseen soveltuvaa pedagogiikkaa, jossa lasten oppimisen mahdollisuuksista ja hyvinvoinnista pidetään huolta koko päivän ajan. Esiopetuksen opettajalla on vastuu esiopetuksen suunnittelusta, toteutuksesta, arvioinnista ja kehittämisestä paikallisen kokeiluopetussuunnitelman mukaisesti. On tärkeää, että esiopetuksen koko henkilöstö tuntee opetussuunnitelman tavoitteet ja toimii yhdessä niiden saavuttamiseksi.

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluun osallistuvien lasten ikäero vaihtelee alle viisivuotiaista seitsemänvuotiaisiin. Lasten ikäerot sekä henkilökohtaisen kehittymisen erot otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Lisäksi otetaan huomioon se, että lasten kokemusten kesto varhaiskasvatukselle tyypillisestä oppimisesta ja toiminnasta vaihtelevat. Lasten mielenkiinnon kohteet, osaaminen ja kehittyvät taidot sekä tarve tarjota kullekin lapselle sopivasti haasteita ovat opetuksen suunnittelun lähtökohtia. Eri ikäiset lapset voivat osallistua kokeiluun yhteisissä ryhmissä.

Useimmat kaksivuotiseen esiopetukseen osallistuvista lapsista saavat esiopetuksen lisäksi varhaiskasvatusta. Jotta lasten päivät olisivat pedagogisesti laadukkaita ja eheitä, on tärkeää, että esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö sopivat arjen käytännöistä sekä suunnittelevat ja arvioivat toimintaa yhdessä.

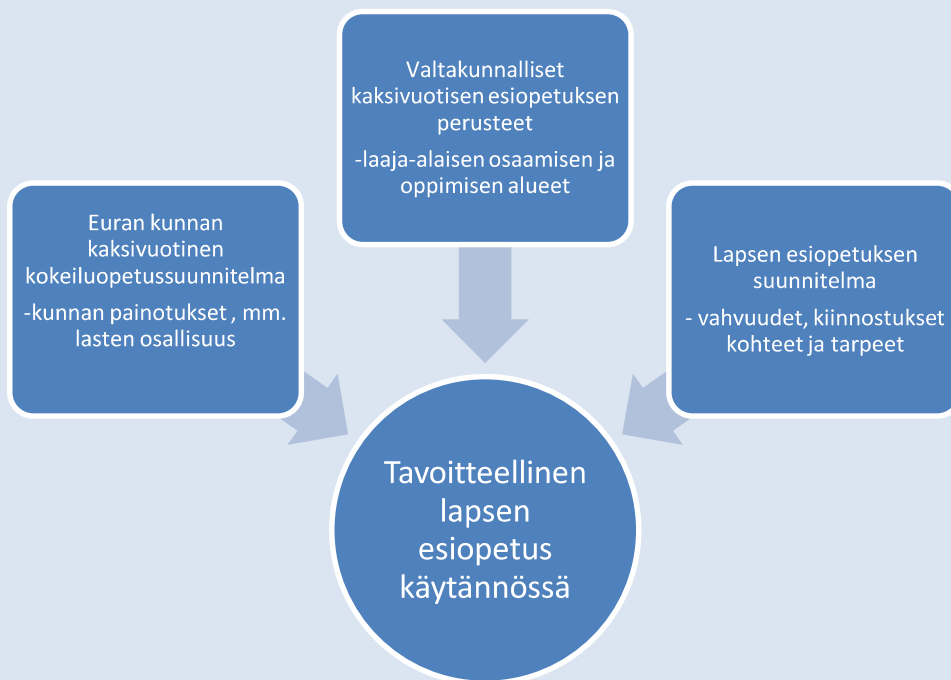
Opetuksen tavoitteet ja pedagoginen toteuttaminen kaksivuotisessa esiopetuksessa Eurassa

”Et mene semmoseen oppimaan asioita, siellä pitää kuunnella, siellä harjoitellaan ja leikitään, siellä ollaan kivoja ystäviä”.

Lasten ajatuksia siitä, mitä esiopetus on

Euralaisessa esiopetuksessa yhtenä painopisteenä on lapsen osallisuus ja vaikuttamismahdollisuudet, jolloin lapsi pääsee vaikuttamaan päivittäin omaan toimintaansa liittyviin asioihin. Esiopetuksen pedagogiikka on varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa, tietoista toimintaa lasten kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi, jossa lapselle taataan tavoitteellinen toiminta koko päivän ajalle. Lähtökohtana tavoitteelliselle pedagogiikalle ovat valtakunnallisessa/kunnan esiopetussuunnitelmassa painotetut laaja-alaisen osaamisen ja oppimisen alueet sekä lasten esiopetussuunnitelmassa mainitut mielenkiinnon kohteet ja lasten tarpeet. Kaksivuotisen kokeilun aikana otetaan käyttöön lasten esiopetuksen suunnitelmien pohjalta laadittu koontilomake (liite 15), joka toimii henkilöstön työn suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin tukena.

Kaksivuotisen esiopetuksen henkilöstön työn tueksi on laadittu kaksivuotisen esiopetuksen kellomalli (liite 3). Malli selkeyttää, linjaa ja toimii yhtenäisenä käytäntönä kaksivuotisen esiopetuksen pedagogisessa suunnittelussa ja toteutuksessa.

4.1 Monipuoliset työtavat

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki sekä havainnolliset, lasten aktiivisuutta ja luovuutta edistävät työtavat ovat olennainen osa kaksivuotisen esiopetuksen toimintaa. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kasvua ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa (luku 2.6) kehittymistä sekä vahvistetaan heidän sosiaalisia taitojaan.

Esiopetuksessa työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Ne ovat osa vähitellen kehittyviä oppimisen taitoja, jota lapset tarvitsevat oppimisen polulla. Tämän vuoksi on tärkeää, että opettaja ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja ryhmissä, työpareina ja itsenäisesti. Leikkiin perustuvat sekä kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Tavoitteena on, että lapset käyttävät kaikkia aistejaan, liikkuvat, kehittävät muistiaan ja mielikuvitustaan sekä nauttivat oivaltamisesta. Yhdessä työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään, ihmettelemään, tutkimaan, päättelämään ja ratkaisemaan ongelmia sekä toimimaan tavoitteellisesti yhteisen päämäärän suuntaisesti. Lapsille järjestetään myös mahdollisuuksia kokeilla ja toimia itsenäisesti.

Lapset osallistuvat toiminnan suunnitteluun, työtapojen valintaan ja tekevät erilaisia työtehtäviä. Tämä on arjen osallisuutta, jonka tavoitteena on tukea lasten aloitteellisuuden kehittymistä ja omaa vastuunottoa. Oppimista edistää se, että lapset ovat mukana miettimässä työskentelyn tavoitteita ja he tietävät, mitä heiltä odotetaan. Tehtyjen valintojen ja työskentelyn onnistumista arvioidaan yhdessä.

Esiopetuksessa olevien lasten työskentelytaidot ovat kuitenkin vasta kehittymässä, joten opettaja vastaa siitä, että lapset saavat kokemuksia ja ohjausta eri tiedon ja taidon aloille sopivista työtavoista. Leikkiä, havainnointia, tutkimista ja fyysistä aktiivisuutta sisältävät työtavat ovat keskeisiä. Erilaiset työtavat tuovat myös vaihtelua lasten päiviin ja viikkoihin. Muun muassa riehakkaan leikin jälkeen lapset tarvitsevat mahdollisuuksia rauhoittua ja keskittyä työskentelemään jollain muulla tavalla.

Leikki on lapsille ominainen tapa toimia ja hahmottaa maailmaa. Erilaiset leikit edistävät lasten kehitystä, hyvinvointia ja tarjoavat lapsille monipuolisia mahdollisuuksia keksiä, harjoitella ja opetella uusia asioita. Leikkien mielikuvitusmaailmojen rakentaminen, erilaisten roolien ottaminen ja esimerkiksi sääntöjen määrittäminen tekevät leikeistä tärkeitä oppimisympäristöjä lapsille. Tämän vuoksi leikki eri muodoissaan on keskeinen työtapasiopetuksessa.

Opettajan ja muun henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, osallistua, ohjata ja rikastaa leikkejä pedagogisesti ja sukupuolisensitiivisesti. On tärkeää huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä. Lapsia kannustetaan tekemään leikeissä aloitteita ja ohjataan ottamaan toiset huomioon. Lasten leikkitaitojen kehittymistä tuetaan. Lasten omaehtoisten leikkien lisäksi yhdessä rakennetut pitkäkestoiset leikit luovat hyvän mahdollisuuden toteuttaa erilaisia oppimiskokonaisuuksia. Leikin juonen kehittelyssä ja leikkimaailmojen rakentamisessa voidaan luontevasti yhdistää erilaisia työtapoja, kuten draamaa, liikuntaleikkejä sekä leikillistä lukemista ja kirjottamista. Leikin aiheet voivat vaihdella lasten mielenkiinnon kohteiden mukaan vakavista teemoista hassutteluun ja ajankohtaisiin aiheisiin.

Leikin ohella tutkiva oppiminen on keskeinen työtapasiopetuksessa. Yhteisen tutkimisen kohteeksi pyritään valitsemaan ilmiö, joka nousee esille lasten leikeistä, keskustelusta tai kysymyksistä. Lapsia rohkaistaan tekemään kysymyksiä, päätelmiä sekä keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin ja kokeilemaan niitä. Tutkivaan toimintaan ja oppimiseen kuuluu havainnointia, kysymysten muotoilua, tiedon hankintaa, kokeilua, päättelyä, ratkaisujen keksimistä sekä dokumentointia ja tulosten esittämistä. Dokumentit ja tulosten esittäminen tuovat näkyväksi lasten ajattelua ja tiedon kehittymistä sekä vahvistavat lasten osallisuuden kokemusta.

Monipuolisten työtapojen käyttö edellyttää, että oppimisympäristöissä on riittävästi erilaisia leikkiin ja opetteluun soveltuvia materiaaleja, havainto- ja työvälineitä sekä mahdollisuuksia käyttää tieto- ja viestintäteknologiaa. Digitaalisten välineiden ja ohjelmien suunnitelmallinen hyödyntäminen rikastaa oppimista ja leikkiä. Monipuolisia tarjoumia sisältävät oppimisympäristöt luovat tilaisuuksia eriyttää lasten oppimista, sitoutua pitkäkestoiseen leikkiin ja kerrata opeteltua. Onnistumisen kokemuksilla ja työtapoihin liittyvällä kannustavalla palautteella tuetaan lasten myönteisen itsetunnon kehittymistä. Tavoitteena on, että lasten halu kokeilla ja opetella vahvistuu ja heille syntyy luottamus siihen, että he pystyvät oppimaan uutta.

Työtapoja kehitetään yhteisesti henkilöstön itsearviointin sekä lapsilta ja huoltajilta saadun palautteen perusteella.

Monipuoliset työtavat euralaisessa esiopetuksessa

”Oppimisen toivomme tapahtuvan tutkimisen, kokeilemisen, leikkimisen ja oivaltamisen kautta. Oppimisen soisi tapahtuvan ”istuttamisen” sijaan leikkien, liikkuen ja luonnossa touhuten”.

Huoltajien näkemyksiä oppimisen tavoista

Työtapoja valittaessa lähtökohtana ovat arvoperusta sekä oppimiskäsitys, joita on kuvattu kappaleessa 2. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että erilaisia työtapoja käytetään monipuolisesti ryhmässä olevien lasten mielenkiinnon mukaisesti, mutta myös tuoden esille tapoja, joita lapset eivät itse vielä osaa pyytää tai toivoa.

Leikkimällä lapsi oppii paljon erilaisia taitoja, jotka ovat suoraan yhteydessä lapsen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin, kasvamiseen, kehittymiseen ja oppimiseen. Esiopetuksessa leikki on keskeinen työtapo, joka painottuu myös tavoitteellisessa oppimisessa; opitaan leikkien, leikitään oppien. Leikin (rooli- ja sääntöleikit) kautta lapsia voidaan tutustuttaa monipuolisella tavalla esim. omaan kulttuuriin, kieleen ja matemaattisiin taitoihin. Leikin merkitystä on kuvattu kappaleessa 3. Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä euralaisessa esiopetuksessa.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa käytetään keskeisenä toimintatapana pienryhmätoimintaa, joka mahdollistaa rauhallisemman ja yksilöllisemmän tavan toimia ja käsitellä asioita lasten kanssa. Pienryhmässä toteutuu aiempaa vahvemmin myös kaikkien lasten kuulluksi ja nähdyksi tuleminen sekä osallisuus.

Tieto- ja viestintäteknologian käyttö on yhtenä painotusalueena kaksivuotisessa esiopetuksessa. Henkilöstön suunnitelmallinen digitaalisten välineiden ja ohjelmien hyödyntäminen rikastuttaa sekä leikkiä että oppimista.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa tarjotaan aiempaa vahvemmin lapsille mahdollisuuksia oppia yhdessä tutkien, kokeillen, oivaltaen ja itse tehden. Lapset opettelevat tekemään tiettyjä oletuksia, mitä mistäkin seuraa ja tämän jälkeen asiaa kokeillaan, tutkitaan ja todetaan, miten kävi. Tärkeää on keskustella, miksi kävi niin kuin kävi. Prosessin eri vaiheet voidaan myös dokumentoida eri tavoin.

Euralaisessa esiopetuksessa pidetään tärkeänä opetella asioita eri tavoin (näkemällä, tekemällä, kokemalla, kuulemalla). Näin jokainen lapsi tulee huomioitua yksilönä ja otettua huomioon yksilöllinen tapa oppia.

Lapsille annetaan aikaa tutustua erilaisiin ilmiöihin, jotka nousevat esiin lasten mielenkiinnon kohteista.

Lisäksi lasten kanssa luetaan, lorutellaan, lauletaan, soitetaan, tehdään kädentöitä, liikutaan, tehdään retkiä ja vierailuja.

Lapset voivat työskennellä oppimisympäristössä erilaisissa työskentelypisteissä yksin, pareittain tai pienryhmissä harjoitellen esim. matemaattisia ym. taitoja. Myös metsäretkillä on oivallinen mahdollisuus harjoitella erilaisia käsitteitä (esim. enemmän, vähemmän, yhtä monta, pidempi, lyhyempi jne.).

Euralaisessa esiopetuksessa korostetaan liikunnan merkitystä. Pihan ja lähiympäristön lisäksi päiväkodin sisätiloja esim. käytäviä ja salia hyödynnetään liikkumiseen ja leikkimiseen mahdollisimman paljon.

Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen osa kaksivuotisen esiopetuksen suunnittelua, toteuttamista sekä toiminnan arvioimista ja kehittämistä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnoinnin, dokumenttien kokoamisen ja näiden tulkinnan avulla tarkastellaan ja arvioidaan pedagogista toimintaa. Dokumentit voivat olla muistiinpanoja, valokuvia, lasten töitä tai vaikkapa videoita yhteisestä tekemisestä. Dokumentoinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetusryhmän toiminnasta sekä kunkin lapsen kehittymisestä ja oppimisesta sekä ajattelusta ja mielenkiinnon kohteista. Dokumenttien avulla opettaja voi tehdä kunkin lapsen oppimista ja kehittymistä näkyväksi ja samalla motivoida lasta oppimaan.

Pedagoginen dokumentointi on osa opettajan ja muun henkilöstön työtä ja osa dokumentoinnista voi olla vain henkilöstön ammatilliseen käyttöön tarkoitettua. Lapset osallistuvat dokumentointiin taitojensa mukaan ja heitä ohjataan kokomaan dokumentteja itselleen merkityksellisistä asioista. Esiopetusryhmän yhdessä valitsemien ja lasten henkilökohtaisesti valitsemien dokumenttien avulla voidaan havainnollisesti kertoa esiopetuksen toiminnasta huoltajille. Näin myös huoltajat pääsevät osallistumaan toiminnan arviointiin, ideointiin ja kehittämiseen.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin avulla opettaja ja muu henkilöstö oppivat tuntemaan yksittäisiä lapsia, ymmärtämään heidän vuorovaikutussuhteitaan sekä lapsiryhmän ja henkilöstön vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on auttaa toteuttamaan esiopetusta lapsilähtöisesti. Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lapsen kasvun ja oppimisen tuen (luku 5) sekä oppilashuollon (luku 6) toteuttamisessa. Lapsen oppimissuunnitelma, tehostetun tuen oppimissuunnitelma sekä erityisen tuen piirissä olevien lasten henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma ovat osa esiopetuksen pedagogista dokumentointia. Dokumentoinnin avulla saatua tietoa käytetään toimintakulttuurin, oppimisympäristöjen, työtapojen ja arvioinnin käytäntöjen jatkuvassa kehittämisessä esiopetuksen tavoitteiden mukaiseksi.

Pedagoginen dokumentointi euralaisessa esiopetuksessa

Pedagoginen dokumentointi on keskeinen työmenetelmä toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen, arviointiin ja kehittämiseen. Perinteinen dokumentointi muuttuu pedagogiseksi dokumentoinniksi havaintojen ja dokumenttien yms. tulkintojen jälkeen keskusteluissa esimerkiksi tiimin kesken tai lasten ja huoltajien kanssa ja johtaa muutokseen tai toiminnan muokkaamiseen ja kehittämiseen. Pedagogisen dokumentoinnin prosessi voi kohdistua arjen toistuviin tilanteisiin tai ryhmän toimintatapoihin, mutta myös opetuksen sisältöön, menetelmiin ja oppimisympäristöön.

Kaksivuotiseen esiopetukseen on laadittu pedagogisen dokumentoinnin vuosikello (liite 16), jossa linjataan muutama mahdollisuus pedagogisen dokumentoinnin toteuttamiseen.

Pedagoginen dokumentointi on yksi henkilöstö ja huoltajien yhteistyötapa, jonka avulla voidaan osoittaa kuvin ja sanoin, millaista toimintaa lasten päivä tai viikko on sisältänyt.

Pedagogisen dokumentoinnin prosessi

Linkkejä

- Tää on meidän maailma -kirja (hyviä ideoita, ehdotuksia ja lomakkeita käytäntöön)

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/pedagoginen-dokumentointi>

4.3 Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Arviointi on kiinteä osa esiopetusta⁵⁹. Arvioinnilla on esiopetuksessa kaksi tehtävää: sen avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen hyvinvointia, kasvua ja oppimista. Arviointi on havainnoinnin, dokumentoinnin, arviointipäätelmien ja palautteen muodostama kokonaisuus, johon osallistuvat opettajien lisäksi muu esiopetuksen henkilöstö sekä lapset ja huoltajat.

Esiopetuksen tehtävänä on edistää yhteistyössä huoltajien kanssa lasten kehitys- ja oppimisedellytyksiä⁶⁰. Tavoitteellisen ja lasten kehitystä tukevan opetuksen edellytyksenä on, että opettaja saa tietoa lasten aiemmista kasvuympäristöistä, kehittymisestä ja oppimisesta sekä mielenkiinnon kohteista. Näitä tietoja voivat antaa lapsen huoltaja, aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstö sekä lapsi itse. On tärkeää, että opettaja saa myös tietoa lapsen mahdollisesta tuesta ja tuen tarpeista esiopetusta edeltävästä varhaiskasvatuksesta. Esiopetuksen opettaja hyödyntää tietoja lapsen henkilökohtaisten tavoitteiden suunnittelussa yhteistyössä huoltajan ja lapsen kanssa. Suunnittelun apuna voidaan käyttää lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa. Suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa otetaan huomioon, että opetussuunnitelman tavoitteet ovat opetukselle asetettuja tavoitteita, eikä esiopetuksessa ole yleisiä lapsille asetettuja osaamistavoitteita.

⁵⁹ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998); Perusopetusasetus 14 § 2 mom. (852/1998)

⁶⁰ Valtioneuvoston asetus 5 § (422/2012)

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö seuraavat kunkin lapsen kehittymistä ja oppimista esiopetuksen aikana. Seuraamisen kohteena ovat lasten työskentely, käyttäytyminen ja heidän oppimisensa edistyminen eri tiedon- ja taidonaloilla⁶¹. Seuraaminen perustuu jatkuvaan havainnointiin sekä monipuoliseen dokumentointiin. Lasten tekemät työt ja kertomat kokemukset ovat osa havainnointia ja dokumentointia. Myös huoltajan havainnot lapsensa oppimisesta ja hyvinvoinnista ovat arvokkaita. Kootun seurantatiedon ja sen perustalta tehtyjen arviointipäätelmien pohjalta opettaja kehittää opetusta ja oppimisympäristöjä sekä lasten mahdollisesti saamaa tukea.

Opettaja ja lasta ohjaava muu henkilöstö antavat lapsille päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lasten vahvuuksista ja kehittämisalueista. Koottua dokumentaatiota käytetään niin, että kukin lapsi voi havaita edistymistään. Tämä rakentaa lasten myönteistä käsitystä itsestään oppijana. On tärkeää, että huoltajat saavat usein palautetta lapsensa työskentelystä, käyttäytymisestä ja oppimisen edistymisestä, jotta he voivat osaltaan tukea lastaan⁶².

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin⁶³. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella jatkossa. Opettaja ohjaa lapsia myös pohtimaan yhteisen toiminnan onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja.

On tärkeää, että tarpeelliset tiedot kunkin lapsen esiopetuksen aikaisesta työskentelystä sekä kasvun ja oppimisen etenemisestä ovat perusopetuksen opettajan käytettävissä lapsen siirtyessä ensimmäiselle luokalle. Tämä varmistetaan esiopetuksen ja koulun henkilöstön sekä huoltajien ja lasten yhteistyöllä. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää esiopetuksen aikana koottuja kunkin lapsen etenemistä kuvaavia dokumentteja sekä lapsikohtaista oppimissuunnitelmaa tai HOJKSia. Kokeilukunta vastaa toimivien siirtymävaiheen käytäntöjen luomisesta (tarkemmin luvussa 3.3). Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Opettajat käyttävät lasten kasvun ja oppimisen seurannasta saamaansa arviointitietoa ja dokumentaatiota pedagogisessa suunnittelussa ja opetuksen uudelleen suuntaamisessa. Lapsilta ja huoltajilta saatu palaute otetaan huomioon toiminnan kehittämisessä.

Lapsille voidaan antaa molempien lukuvuosien päätteeksi kaksivuotisen esiopetuksen osallistumistodistus⁶⁴. Todistus annetaan huoltajan sitä pyytäessä. Todistukseen merkitään todistuksen, kokeilukunnan, koulun/päiväkodin ja lapsen nimet sekä lapsen henkilötunnus ja todistuksen antamispäivä. Lisäksi todistukseen merkitään, että todistus on Opetushallituksen 5.2.2021 hyväksymien kaksivuotisen esiopetuksen kokeiluopetussuunnitelman perusteiden mukainen. Todistus voi sisältää yleiskuvauksen toteutuneesta esiopetuksesta. Todistukseen ei merkitä lapsen persoonaan, oppimisen etenemiseen tai lapsen toimintaan liittyviä kuvauksia.

Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena euralaisessa esiopetuksessa

Esiopetusryhmien henkilöstö arvioi esiopetuksen toimintaa koko ajan. Yksi arvioinnin keskeinen teema on lasten erilaiset viestit toiminnan aikana; ovatko lapset iloisia, onnellisia, motivoituneita ja sitoutuneita oloissa toiminnan aikana. Sitoutumattomuus toimintaan näkyy usein lasten käyttäytymisessä. Esimerkiksi häiritsevä käyttäytyminen ja tarkkaavaisuuden herpaantuminen saattavat kertoa siitä, että suunniteltu toiminta ei olekaan lapsille mielenkiintoista tai tarkoituksenmukaista. Tällöin toiminnan reflektointi tiimin kesken on ensiarvoisen tärkeää.

Kaksivuotisessa esiopetuksessa laaditaan jokaiselle lapselle henkilökohtainen esiopetussuunnitelma yhteistyössä huoltajien ja mahdollisen muun verkoston kanssa. Esiopetussuunnitelmaa arvioidaan ja täydennetään pedagogisten tavoitteiden kannalta tarvittaessa pitkin vuotta, mutta arviointi tapahtuu viimeistään keväällä. Tätä prosessia on kuvattu kappaleessa 1.

Euran kunnassa on käytössä Kasvun ja oppimisen tuen-palaverit niin varhaiskasvatuksessa kuin esiopetuksessakin. KOTU-palaveri järjestetään marras-joulukuussa ja läsnä ovat esiopetuksen henkilöstö sekä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Palaverissa käsitellään lasten kasvun, oppimisen ja hyvinvointiin liittyviä asioita.

Toimintakauden päätteeksi henkilöstö arvioi kulunutta toimintakautta pedagogisen toimintakertomuksen avulla (liite 17). Arvioinnissa peilataan mm. lukuvuosisuunnitelman ja oppilashuollon toteutumista.

Huoltajat, lapset ja henkilöstö osallistuvat jatkossa pitkin vuotta varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen erilaisiin arviointeihin. Arviointien keskeiset tulokset, vahvuudet ja kehittämisen kohteet käydään läpi ensin esimiesten kanssa ja tämän jälkeen henkilöstön koulutuspäivässä. Huoltajille arviointien tulokset näkyvät kunnan nettisivuilla. Arviointien tulokset otetaan huomioon esiopetuksen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Kaksivuotisen esiopetussuunnitelman arviointia ja mahdollista päivitystarvetta tapahtuu myös OPS-työryhmässä (kappale 1.). Arviointia tehdään myös VAKA-tiimissä (esimiehet ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat) sekä ARVI-tiimissä (varhaiskasvatuksen opettajat ja varhaiskasvatuksen hallinto).

MIKSI ARVIOIDAAN?

Arvioinnilla

- edistetään laatua
- tunnistetaan vahvuuksia ja kehittämistarpeita
- kehitetään toimintaa
- parannetaan lasten kehityksen ja oppimisen edellytyksiä

Lasten itsearviointi

Esiopetuksen tavoitteena on kehittää lasten edellytyksiä itsearviointiin. Tämä toteutuu antamalla lapsille säännöllisesti positiivista ja kannustavaa palautetta sekä nostamalla esiin kaikkien lasten vahvuuksia. Samoin voidaan pohtia, mitkä asiat ovat vielä lapsille vaikeita tai vaativat vielä harjoittelua. Lapsilta kysellään, mistä hän esiopetuksen arjessa tykkää ja mitä hän haluaisi oppia. Pedagoginen dokumentointi yhdessä lasten kanssa on osa lasten itsearviointia.

⁶¹ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁶² Perusopetusasetus 10 § 1 mom. (852/1998)

⁶³ Perusopetuslaki 22 § 1 mom. (628/1998)

⁶⁴ Perusopetuslaki 22 § 2 mom. (628/1998)

Toiminnan arviointi ja kehittäminen kokeilun aikana

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun toteutumista seurataan ja arvioidaan kansallisesti ja paikallisesti. Kokeilukunnan tulee osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin kokeilulainsäädännön mukaisesti⁶⁵. Ulkopuolisen seurannan ja tutkimuksen lisäksi kokeilukuntien tulee itse arvioida kaksivuotista esiopetusta⁶⁶. Kaksivuotisen esiopetuksen järjestämisessä on kyse kansallisesti merkityksellisestä kokeilusta, joten oman toiminnan tavoitteellinen arviointi ja kehittäminen on osa kokeilua ja edellyttää suunnittelua ja johtamista heti kokeilun alusta. Kokeilukunta vastaa siitä, millaisia toiminnan arvioinnin ja henkilöstön itsearvioinnin menetelmiä kokeilun aikana käytetään. Arvioinnin tavoitteena on tuottaa tietoa esiopetuksen toteutuneesta laadusta, kokeilun onnistumisesta ja kaksivuotiseen esiopetukseen liittyvistä kehittämisen kohteista.

Toiminnan arviointi ja kehittäminen euralaisessa esiopetuksessa kokeilun aikana

Kaksivuotisen esiopetuksen toteutumisen yhtenä arviointitapana toimii vuosittainen elo-syyskuussa laadittava lukuvuosisuunnitelma (liite 6), jonka sivistyslautakunta hyväksyy syyskuun kokouksessaan. Lukuvuosisuunnitelmaan kirjataan kaksivuotisen esiopetuksen järjestämiseen liittyvät painotukset kyseisellä toimintakaudella huomioiden lasten ikä, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä lapsiryhmän tarpeet. Lukuvuosisuunnitelma toimii ryhmän ”käsikirjana”, samalla tavoin kuin ryhmävasu varhaiskasvatuksessa. Lukuvuosisuunnitelmaa laadittaessa voidaan käyttää toimintatapana yhteisSAK-aikaa kokeilussa mukana olevien varhaiskasvatuksen opettajien kesken.

Keväällä lukuvuosisuunnitelman toteutumista arvioidaan pedagogisen arviointikertomuksen (liite 17) mukaisesti. Arvioinnin tulokset, vahvuudet ja kehittämisen kohteet, huomioidaan laadittaessa toisen esiopetusvuoden lukuvuosisuunnitelmaa. Arvioinneista saadaan oleellista tietoa myös kaksivuotisen esiopetussuunnitelman päivittämiseen. Arvioinnit saatetaan tiedoksi sivistyslautakunnan kesäkuun kokoukseen.

Euran kunnan varhaiskasvatuspalveluissa on seuraavan kahden vuoden aikana yhteisenä arvioinnin kohteena oppimisympäristö; fyysinen (lokakuu), psyykinen (tammikuu) ja sosiaalinen (huhtikuu). Tämä arviointi toteutuu myös kaksivuotisen esiopetuksen kohdalla.

Kokeilun aikana tehdään henkilöstölle itsearviointi liittyen TVT-laitteiden tämänhetkiseen hallintaan ja mahdolliseen koulutustarpeeseen.

4.4 Oppimisenalueet kaksivuotisessa esiopetuksessa

Oppimisenalueet muodostuvat eri tiedon- ja taidonaloihin liittyvistä, esiopetuksen kannalta oleellisista opetuksen tavoitteista. Vaikka oppimisen alueita muodostettaessa on otettu huomioon laaja-alaisen osaamisen tavoitteet, on tärkeää, että opettaja ottaa ne huomioon opetusta suunnitellessaan. Oppimisen alueiden tavoitteet ovat opettajan työtä ohjaavia tavoitteita. Lasten eheän päivän ja oppimisen jatkumon varmistamiseksi on tärkeää, että koko henkilöstö tuntee oppimisen alueiden tavoitteet ja muut luvussa 4 määritellyt opetuksen tavoitteet.

Tässä luvussa kuvatut oppimisenalueet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi.

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Kuhunkin kokonaisuuteen on koottu tavoitteita, joilla on toisiinsa liittyviä opetuksellisia ja kasvatuksellisia tehtäviä. Eheytetyn opetuksen periaatteiden mukaisesti opettaja yhdistelee eri oppimisen alueiden tavoitteita ja sisältöjä pedagogisesti tarkoituksenmukaisella tavalla esiopetuksen oppimiskokonaisuuksia suunnitellessaan.

Oppimisen alueiden rinnalla toinen opetuksen suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tärkeä tekijä ovat lasten mielenkiinnon kohteet. Tietoa lasten mielenkiinnon kohteista saa muun muassa havainnoimalla lasten toimintaa sekä keskustelemalla lasten ja heidän huoltajiensa kanssa. Myös lasten aiemman varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on tietoa lasten kiinnostuksen aiheista. Opettaja käyttää koottua tietoa lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja lasten oppimisen yksilöllisessä tukemisessa. Lasten mielenkiinnon kohteet muuttuvat ja vaihtuvat esiopetuksen kuluessa, joten havainnointi ja yhteinen keskustelu ovat tärkeitä koko esiopetuksen ajan.

Lasten mielenkiinnon kohteiden huomioiminen on osa lapsilähtöistä esiopetusta. Kiinnostavien asioiden ja teemojen opettelu motivoi lapsia oppimaan ja iloitsemaan oppimastaan. Samalla lapset saavat kokemuksia siitä, että heidän ajatuksensa ovat tärkeitä. Opettajan tehtävä on myös ohjata lapsia kokeilemaan ja opettelemaan uusia tietoja ja taitoja oppimisen alueiden mukaisesti. Lasten kanssa tutustutaan oppimisen alueiden sisältöön ja jutellaan siitä, mitä ne tarkoittavat.

Esiopetus on eheytettyä opetusta, joka toteutetaan oppimiskokonaisuuksina. Oppimiskokonaisuuksien kesto ja toteutustapa vaihtelevat valitun aihepiirin, tilanteen ja lasten oppimisen etenemisen mukaan. Lapset osallistuvat oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun ja toteutumisen arviointiin opettajan ohjauksessa kehittyvien taitojensa puitteissa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä omaan tahtiinsa sekä kehittää taitojaan vuorovaikutuksessa toisten lasten, opettajan ja muun henkilöstön kanssa monipuolisissa oppimisympäristöissä. Oppimiskokonaisuuksien tehtävä on tarjota lapsille uusia ja innostavia oppimiskokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Opetuksessa otetaan huomioon lasten erilaiset tuen tarpeet ja annetaan lapsille riittävästi tukea heti tuen tarpeen ilmetessä.

Kielten rikas maailma

Esiopetusiässä kielestä tulee yhä vahvemmin lasten ajattelun, ilmaisun ja vuorovaikutuksen sekä oppimisen että tiedonhankinnan väline, jonka avulla he jäsentävät arkeaan ja rakentavat maailmankuvaansa. Kieli antaa lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

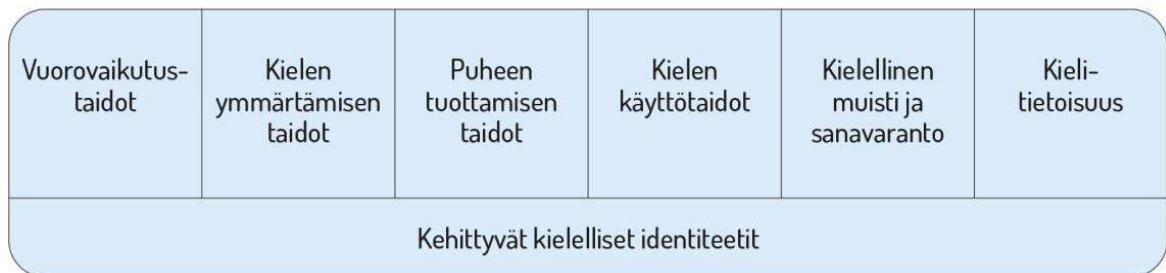
Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevien lasten kielelliset taidot ja valmiudet vaihtelevat paljon. Opetusta eriyttämällä tarjotaan jokaiselle lapselle sopivia haasteita ja uuden oppimisen iloa. Esiopetuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin sekä tekstien tuottamiseen ja tulkitsemiseen. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.6). Lisäksi se on yhteydessä seuraaviin laaja-alaisen osaamisen alueisiin: ajattelu ja oppiminen, kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Esiopetuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan. Myönteinen palaute on tärkeää oppimisen ja motivaation kannalta.

⁶⁵ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 10 § 1 mom. (1046/2020)

⁶⁶ Perusopetuslaki 21 § 2 mom. (2013/1296)

Esiopetuksessa tuetaan jokaisen lapsen opetuskielen taitojen kehittymistä. Opetuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä ja että he voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään esiopetuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia esiopetuksessa käsitellään luvussa 4.5.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Lasten kielelliset identiteetit** (kuvio 1) kehittyvät, kun heitä ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 1. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa jokaisen lapsen **kielellisten taitojen ja valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä.

Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen kieli- ja tekstiympäristö. Lapsille tulee olla tarjolla monipuolista kuunneltavaa, luettavaa ja katseltavaa. Opetuksessa käytetään erilaisia tekstejä kuten lastenkirjallisuutta, lasten tietokirjoja, lehtiä, verkkotekstejä ja äänikirjoja. Lapsille luetaan ja kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaidon kehittymistä tukee se, että esiopetuksessa laajan tekstikäsitteilyn mukaisesti puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä. Oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida ja tutkia kieltä; lukea, puhua ja kirjoittaa sekä laajentaa sanavarantoaan. Lapsia ohjataan tarkoituksenmukaiseen kynäotteeseen ja näppäintaitoihin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Vuorovaikutustaitoja vahvistavat lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja se, että heidän aloitteisiinsa vastataan. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan rohkaisemalla lapsia vuorovaikutukseen toisten lasten ja henkilöstön kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan kysymistä, pyytämistä, neuvottelemista ja toimimista erilaisissa tilanteissa. Opetuksessa voidaan käyttää erilaisia toiminnallisia menetelmiä kuten draamaa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen, keskusteleminen ja erityyppisten tekstien käsittely tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa esiopetuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Puheen tuottamisen taitoja vahvistetaan ohjaamalla kertovaan puheeseen ja keskusteluun eri tilanteissa. Yhteisissä keskusteluissa lapset kehittävät taitojaan kysyä, päätellä ja arvioida kuulemaansa. Opetuksessa voidaan harjoitella keskittynyttä kuuntelua ja vuorottelua sekä intonaatiota, puheen sujuvuutta ja ymmärrettävyyttä.

Lasten **kielen käyttötaitoja** vahvistetaan tarkastelemalla kielen käyttämistä eri tilanteissa. Erilaisiin teksteihin tutustumalla tuetaan kielen käyttötaitojen kehittymistä sekä puhutun ja kirjoitetun kielen erojen havaitsemista. Lapsia ohjataan kertomaan, kuvailemaan ja selittämään sekä ilmaisemaan mielipiteensä ja eläytymään erilaisiin teksteihin.

Lasten **kielellisen muistin ja sanavarannon** kehitystä tuetaan esimerkiksi loruilla ja laululeikeillä, kielellä leikkelyllä, nimeämisellä sekä käyttämällä erilaisia kuvaavia sanoja ja uusia käsitteitä. Erilaisten tekstien lukeminen, tarinoiden kerronta ja yhteinen keskustelu luetun pohjalta auttavat lapsia ymmärtämään lukemisen merkitystä mikä edistää oppimismotivaatiota. Opettajan mallintamisen ja erilaisten harjoitusten avulla lapset saavat kokemuksia siitä, miten puheen voi muuttaa kirjoitetuksi kieleksi ja kirjoitetun kielen puheeksi.

Lähiympäristön eri kielten ja lapsen oman kielenkäytön havainnointi tukee **kielitietoisuuden kehittymistä**. Opettajan tehtävänä on lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Lasten huomiota suunnataan sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten äänteisiin, kirjaimiin, tavuihin ja sanoihin. Lapsia ohjataan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti. Lapsia innostetaan yhdessä ja omatoimisesti tunnistamaan ja tuottamaan eri tavoin kirjaimia, sanoja ja tekstejä taitojensa ja mielenkiintonsa mukaisesti heille mielekkäissä asiayhteyksissä. Heitä kannustetaan ilmaisemaan itseään ja tuomaan ajatteluaan näkyväksi tuottamalla omia puhuttuja, kirjoitettuja ja audiovisuaalisia tekstejä. Tekstien tuottamisessa hyödynnetään käsin kirjoittamisen lisäksi digitaalista tekstinkäsittelyä. Opetuksessa voidaan käyttää esimerkiksi erikielisiä lauluja, leikkejä ja viittomia

Kielten rikas maailma (liite 18).

Ilmaisun monet muodot

Lasten oppimisedellytykset, sosiaaliset- ja vuorovaikutustaidot ja myönteinen minäkuva vahvistuvat, kun he saavat valmiuksia ympäröivän maailman jäsentämiseen. Nämä valmiudet kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja ilmaisevat itseään ja maailmaa erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Eri ilmaisutavoissa toteutuvat hahmottamisen, tekemisen ja tulkinnan vaiheet.

Esiopetuksessa jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus taiteellisiin elämyksiin, kokemuksiin ja omaan ilmaisuun. Ilmaisun eri muodot tuovat näkyväksi lapsen ajattelua, tunteita sekä tapaa nähdä ja kokea maailmaa. Harjoittelu tukee hyvinvointia sekä lasten keskittymiskyvyn, vuorovaikutus-, ongelmanratkaisu- ja itsesäätelytaitojen kehittymistä. Ilmaisun eri muotojen harjoittelu vahvistavaa lasten kuuntelemisen, tavoitteellisen toiminnan ja vertaispalautteen taitoja. Erityistä huomiota kiinnitetään pienimpien lasten ilmaisutaitojen vahvistamiseen. Samalla heidän mahdollisuutensa osallistua ja tulla kuulluksi vahvistuvat.

Esiopetuksen tehtävä on kehittää lasten ilmaisua **musiikillisen, kuvataiteellisen, käsitöiden sekä suullisen ja kehollisen ilmaisun** perustaitoja harjoittelemalla. Kulttuurin ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä monilukutaidon kehittymistä. Eri ilmaisumuotojen käyttö esiopetuksen arjessa ja juhlissa tarjoaa mahdollisuuksia tuoda esille kulttuurista moninaisuutta ja iloita siitä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa lapsia rohkaistaan ja ohjataan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Opetus suunnitellaan niin, että lapset saavat elämyksiä taiteesta sekä kokemuksia luovasta prosessista ja siihen kuuluvasta suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin kokonaisuudesta. Toiminnan lähtökohtana ovat lasten aistimukset, havainnot ja kokemukset. Lapsia kannustetaan kertomaan ideoistaan, työskentelystään ja niihin liittyvistä erilaisista kokemuksista. Toiminnan tuotoksia tarkastellaan yhdessä, ja yhteinen tekeminen näkyy oppimisympäristöissä. Lasten ilmaisussa ja työskentelyn dokumentoinnissa käytetään monipuolisesti erilaisia materiaaleja ja välineitä. Opetuksessa hyödynnetään monipuolisesti eri oppimisympäristöjä ja lähiseudun kulttuuritarjontaa. Taiteen, kulttuurin ja eri ilmaisun muotojen harjoittelu ja kokeilut edellyttävät esiopetuksen toimintakulttuurin systemaattista kehittämistä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen **musiikillinen toiminta** on monipuolista ja moniaistista, ja sen tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja omakohtaista suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan kokemuksia laulun, tanssin, liikkeen, soiton ja oman musiikin luomisen avulla. Heidän kanssaan opetellaan lauluja ja tutustutaan monipuolisesti eri musiikkityyleihin ja soittimiin. Musiikilla leikitään, kokeillaan ja improvisoidaan. Lasten kanssa havainnoidaan äänen tasoa, kestoa, voimaa ja sointivärejä musiikillisessa toiminnassa. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Opetus tarjoaa lapsille kokemuksia erilaisista tavoista tehdä musiikkia yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteista.

Esiopetuksessa harjoitellaan monimateriaalisten **käsitöiden tekemistä** ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Lapsia innostetaan käsitöiden tekemiseen, jolla vahvistetaan heidän suhdettaan käsityökulttuuriin ja myönteisiä osallisuuden kokemuksiaan. Lasten kanssa kokeillaan sekä kovien (esim. kivi, puu, metalli) että pehmeiden (esim. villa, sammal, kangas) materiaalien käyttöä ja opetellaan niiden käsittelyssä tarvittavia tekniikoita ja perustaitoja. Lapsia rohkaistaan suunnittelemaan ja toteuttamaan erilaisia käsitöitä mielikuvituksensa, kiinnostuksen kohteidensa ja omien taitojensa puitteissa yhdessä toisten kanssa. Lapset suunnittelevat ja valmistavat aikuisten tuen avulla loogisesti eteneviä, pienten lasten osaamistasolle suhteutettuja, pitempikkestoisia käsityöprosesseja. Työskentelyssä hyödynnetään paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä sekä kierrätysmateriaaleja.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Esiopetuksessa tuetaan lasten **kuvallisen ajattelun ja kuvailmaisun** kehittymistä tekemällä, tulkitsemalla ja arvioimalla erilaisia kuvia. Opetettava asia suunnitellaan lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteista lähtien. Lapsia rohkaistaan kokeilemaan erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja. Kuvan tekemisen taitoja harjoitellaan moniaistisesti esimerkiksi maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tuottamiensa kuvien lisäksi taideteoksia, median kuvia, esineiden muotoilua sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Lapsia rohkaistaan **suulliseen ja keholliseen ilmaisuun** monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla. Tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten kielellä, äänellä ja keholla voidaan leikkiä ja kehittää vuorovaikutus- ja ilmaisun taitoja monipuolisesti. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä ilmaisun ja vuorovaikutuksen keinoin. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi toimintaan sopivia loruja, runoja, satuja, kertomuksia, näytelmiä sekä muuta kirjallisuutta. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhdessä suunnitellusta prosessista ja yhteisestä esittämisestä. Ilmaisumuotoina voidaan käyttää esimerkiksi draamatoimintaa, sanataidetta, tanssia ja sirkusta.

Ilmaisun monet muodot (liite 19).

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän kasvaessaan. Kodin arvojen, katsomusten, perinteiden ja toimintamallien lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Esiopetuksen tehtävä on vahvistaa lasten valmiuksia toimia yhteiskunnassa ja ymmärtää moninaisuutta. Aihetta lähestytään **historiallisesta** ja **yhteiskunnallisesta** sekä **etiikan** ja **katsomusten** näkökulmista. Lähiyhteisön menneisyyttä sekä ajankohtaisia asioita pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa yhteiskunnallisiin asioihin. Arjen eettisten valintojen pohdinta sekä omien tunnetaitojen kehittäminen ja rakentavan vuoropuhelun harjoittelu vahvistavat lasten vuorovaikutustaitoja. Tutustuminen lähiyhteisön tapoihin sekä uskontoihin ja muihin katsomuksiin yhdessä kokonaisuuden muiden tavoitteiden kanssa tukee lasten kulttuurisen osaamisen, vuorovaikutuksen ja ilmaisun kehittymistä sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista. Opetuksessa toimitaan yhteistyössä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Asioita on tärkeä käsitellä niin, että lapset voivat tuntea olonsa hyväksytyksi ja turvalliseksi.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan toimintaympäristössään. Lapsia ohjataan havainnoimaan nykyisyyden ilmiöitä ja heille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin sekä pohtia tulevaisuutta. Opetetaan valmiuksia lähde- ja mediakriittisyyteen sekä digiturvataitoja. Opetuksessa tuetaan lasten eettisen ajattelun ja toiminnan taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä. Lapset tutustuvat opettajan johdolla niin omaan kuin muihinkin lapsiryhmässä tai lähiyhteisössä edustettuina oleviin uskontoihin ja katsomuksiin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin. Lapsia rohkaistaan kysymään ja heidän pohdinnoilleen ja ihmettelylelle annetaan tilaa. Kokonaisuuden työtapoina korostuvat keskustelut sekä erilaiset eläytymisen mahdollistavat menetelmät.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Lasten kanssa tutustutaan johonkin lähiympäristön henkilöön tai kohteeseen **historiallisesta** näkökulmasta. Aiheita lähestytään havainnollisesti ja moniaistisesti eri ilmaisutapoja hyödyntäen.

Lisäksi opetuksessa voidaan käsitellä lapsia kiinnostavia muita historiallisia tapahtumia, henkilöitä, kulttuureja ja kulttuuriperintöä. Tiedon lähteinä voidaan käyttää lähiyhteisön jäseniä, esineistöä ja ympäristöä sekä hyödyntää lasten huoltajien ja isovanhempien asiantuntemusta omasta kulttuuriperinnöstään. Opetuksessa voidaan tutustua myös erilaisiin juhlaperinteisiin, kansanperinteen tarinoihin, perinneleikkeihin ja vanhoihin lauluihin.

Lasten kiinnostusta **yhteiskunnallisiin** asioihin herätetään keskustelemalla heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan ajankohtaisista asioista. Lasten kanssa tutustutaan mediaan ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Opetuksessa tutustutaan lasten oikeuksiin hyödyntäen YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Lasten kanssa laaditaan ja kehitetään esiopetusryhmän sääntöjä. Samalla autetaan lapsia ymmärtämään, että yhteisön säännöt ovat ihmisten luomia sopimuksia. Lapsille tarjotaan osallistumisen ja vaikuttamisen kokemuksia lähiympäristössään.

Esiopetukseen sisältyy koko ryhmälle yhteistä **eettistä kasvatusta**. Kasvatus liitetään lasten kokemuksiin ja erilaisiin arjen tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja. Lapsia ohjataan tunnistamaan tunteitaan, toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti sekä ratkaisemaan rakentavasti lasten keskinäisiä ristiriitatilanteita. Lasten kanssa pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista, ilon ja pelon aiheita, sukupuoleen liittyviä oletuksia sekä oikean ja väärän erottamista. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Yhteisten keskustelujen lisäksi luontevia tapoja eettiseen kasvatukseen antavat esimerkiksi roolileikit sekä sadut ja median sisällöt. Opetuksessa voidaan hyödyntää sosiaalisia taitoja ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja.

Esiopetuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä ja lähiympäristössä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset. Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatus liitetään tapakulttuuriin sekä vuodenvaihtoon ja elämänkaareen liittyviin juhliin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä. Tavoitteena on auttaa lapsia ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten ja perheiden erilaisia katsomuksellisia perinteitä sekä niihin liittyviä tapoja ja käsityksiä. Lapsia rohkaistaan erilaisten elämänskysymysten pohdintaan yhdessä toisten kanssa ja heille tarjotaan mahdollisuuksia ihmetellä elämänskysymyksiä esimerkiksi leikkien, keskustellen ja luovasti itseään ilmaisten. Katsomuskasvatus antaa lapsille välineitä ymmärtää uskontoihin ja katsomuksiin liittyviä käsitteitä ja kysymyksiä sekä valmiuksia rakentaa omaa kulttuurista ja katsomuksellista identiteettiään. Opetuksessa hyödynnetään esimerkiksi vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Minä ja meidän yhteisömme (liite 20).

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Lasten toimintaympäristö - lähiluonto ja rakennettu ympäristö sekä muut esiopetuksen oppimisympäristöt - tarjoavat runsaasti aineksia lasten oppimiselle. Matemaattisten taitojen tukemisessa sekä teknologia- ja ympäristökasvatuksessa on keskeistä lasten omien havaintojen ja toiminnan sekä esiopetuksessa syntyvien tilanteiden hyödyntäminen ohjauksessa. Matemaattinen toiminta kehittää lapsen taitoja monipuolisesti. Lasten ympäristöä koskevien ja matemaattisten havaintojen arvostaminen sekä niiden edelleen rikastaminen ja jäsentäminen tukevat lapsia kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Kehittyvä taito havainnoida ympäristön ilmiöitä sekä ymmärtää ja käyttää erilaisia käsitteitä tukee matemaattista ajattelua ja edistää myös muiden taitojen oppimista. Esiopetuksen tehtävänä on tukea lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä ja kiinnostusta matematiikkaan. Tehtävänä on myös vahvistaa lasten luonnontuntemusta ja luontosuhdetta sekä tutustua arjen teknologiaan. Esiopetuksessa tutustutaan tutkivaan oppimiseen havainnoimalla ja tutkimalla ympäristöä sekä kokeilemalla ja pääättelemällä.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Esiopetuksessa tuetaan lasten matemaattisen ajattelun kehittymistä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota ympäristössä ilmeneviin matemaattisiin piirteisiin ja tehdään arjen matemaattista ajattelua näkyväksi. Opetus ja toiminta luo mahdollisuuksia luvun, muutoksen, geometristen käsitteiden sekä avaruudellisen hahmottamisen ja mittaamistaitojen kehittymiselle. Opetuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa sekä tukea kaikkien lasten matemaattisia valmiuksia.

Opetuksessa havainnoidaan luontoa. Lasten ympäristöherkkyyden ja luontosuhteen kehittymistä tuetaan tarjoamalla lapsille kokemuksia luonnossa liikkumisesta sekä sen tutkimisesta. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa sekä kokeilemaan ja keksimään ja perustelemaan omia ratkaisuja.

Tutkiva toiminta ja oppiminen ovat keskeisessä roolissa matemaattisten taitojen opettelussa sekä ympäristö- ja teknologiakasvatuksessa. Lapset opettelevat vertailemaan, luokittelemaan sekä järjestämään havaintojen tai mittausten pohjalta saatuja tietoja. Heitä rohkaistaan tekemään päätelmiä ja keksimään ratkaisuja arjen ongelmiin sekä kokeilemaan ratkaisuja. Opetuksessa harjoitellaan dokumentointia eri välinein sekä esittämään tuloksia eri tavoin.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Matemaattisten taitojen perusta rakentuu jo ennen kouluikää. Lapsen matemaattinen ajattelu kehittyy, kun lapsi oppii tarkastelemaan ympäristöään ja toimintaa matemaattisista näkökulmista. Lapsia kannustetaan kehittämään **matemaattisia taitojaan ja matemaattista ajatteluaan** toiminnallisesti, leikkien erilaisissa oppimisympäristöissä ja arjen tilanteissa. Opetuksessa tutustutaan matematiikkaan ja sen osa-alueisiin ja peruskäsitteisiin havainnollisesti ja yhdessä toimien.

Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan erilaisissa arjen tilanteissa opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla. Lapsia innostetaan jakamaan toisilleen havaintojaan ja syventämään sitä kautta yhteistä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja toimintaa. Toiminta suunnitellaan niin, että se tarjoaa lapselle mahdollisuuksia opetella ja käyttää matemaattisia käsitteitä, luokitella, vertailla, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Opetukseen kuuluu muistia ja loogista ajattelua kehittäviä leikkejä ja tehtäviä. Opetus on leikkilistä ja siinä hyödynnetään leikkejä, pelejä ja tarinoita sekä tieto- ja viestintäteknologiaa.

Kehittyvät matemaattiset taidot

Matemaattiset suhteet	Lukukäsite	Geometriset käsitteet	Mittaaminen ja aika	Aritmeettiset perustaidot
-----------------------	------------	-----------------------	---------------------	---------------------------

Kuvio 2. Lasten matemaattisen kehityksen keskeiset osa-alueet esiopetuksessa

Lasten matemaattiseen kehitykseen liittyvät osa-alueet eivät ole erillisinä opeteltavia toimintoja vaan matemaattisten taitojen oppiminen tapahtuu usein samanaikaisesti.

Matemaattiset suhteet

Matemaattinen ajattelu lähtee liikkeelle havainnoista, niiden sanallistamisesta ja käsitteellistämisestä. Lasten omaehtoisia ja yhteisiä havaintoja käsitteellistetään, niiden ominaisuuksia nimetään ja tunnistetaan ja havaintoihin liittyviä käsitteitä pyritään opetuksessa luokittelemaan. Matemaattis-loogisen ajattelun ja ongelmanratkaisutaitojen kehittymisen kannalta on kuitenkin oleellista, että lapsilla on paljon mahdollisuuksia harjoitella vertailla, luokitella, asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia. Samalla harjoitellaan näihin liittyvien sijainti- ja suhderekäsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä. Lasten avaruudellista hahmottamiskykyä tuetaan arjen tilanteissa ja leikissä. Sijainti- ja suhderekäsitteitä ja niiden sanallistamista on erityisen tärkeä harjoitella ja tukea niiden lasten kanssa, joille esiopetusryhmässä käytettävä opetuskieli ei ole ensisijainen. Muistia kehittävät pelit, leikit ja tehtävät tukevat lasten oppimista.

Lukukäsite

Lukukäsitteen muodostuminen alkaa jo varhaislapsuudessa. Lasten lukukäsitteen kehittymistä tuetaan esiopetuksessa harjoittelemalla monipuolisesti lukujonotaitoja ja laskemalla pieniä lukumääriä. Lukujen luettelemisen taitoa vahvistetaan esimerkiksi sormien käytön, laulujen tai leikkien avulla. Lasten kanssa harjoitellaan lukumäärien laskemista erilaisista esineistä tai kuvista tai havainnoista muodostuvista joukoista osana arjen toimintaa. Joukon osia yhdistellään, erotetaan ja hajotetaan sekä lasketaan lukumääriä uudelleen. Erilaisia joukkoja ja niiden lukumääriä vertaillaan keskenään ja asetetaan järjestykseen. Toiminta vahvistaa lasten ymmärrystä lukusanojen ja lukumäärien yhteydestä sekä luo perustan ymmärtää lukujonon lukumäärien jonona. Esiopetuksessa harjoitellaan myös lukusanan ja lukumäärän yhdistämistä numeromerkkeihin sekä niiden järjestämistä lukujonoksi. Lukukäsitteelle syntyy vahva pohja, kun lapset saavat harjoitella lukujonoon liittyviä taitoja riittävän kauan toiminnallisesti ja yhteisesti puheen tukemana.

Geometriset käsitteet

Geometriassa tutustutaan kuvioihin, kappaleisiin ja niiden ominaisuuksiin. Erilaisilla harjoituksilla tuetaan tason ja tilan hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan ja kokeilemaan eri esineiden 2- ja 3-ulotteisuutta sekä opettelemaan näihin liittyviä sijainti- ja suhderekäsitteitä, kuten edessä, ylhäällä, vasemmalla ja oikealla ja joka toinen. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun.

Geometrian sisältöjä ja muotokieltä tutkitaan myös liikkuen ja visuaalisen toiminnan sekä luovuuden kautta. Opettajan ohjauksessa lapset tutustuvat ympäristössä oleviin muotoihin ja harjoittelevat tunnistamaan ja nimeämään niitä.

Mittaaminen ja aika

Mittaamisen peruseräite vakiintuu lapsilla jatkuvien harjoitusten ja leikin avulla. Mittaamiseen liittyviä tavoitteita tarkastellaan sekä pituuden ja koon, että tilavuuksien ja määrän suhteen. Esiopetuksessa kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä. Standardisoitujen mitta-asteikkojen sijasta hyödynnetään omaa kehoa sekä pedagogista välineistöä. Mittaaminen yhdistyy vertailun ja järjestykseen asettamiseen liittyviin toimintoihin ja opettaja tukee lapsia konkreettisesti ja kehollisesti mittaamisessa. Opetuksessa harjoitellaan ajankäsitteitä, kuten joskus, eilen ja aamulla. Aikajärjestystä pohditaan yhdessä esimerkiksi vuorokaudenaikoja havainnoimalla sekä päivärytmiä visualisoimalla. Aikakäsityksen ja mittaamisen yhdistämistä esimerkiksi nopeuden arvioimisessa ja nopean ja hitaan vauhdin tuottamisessa hyödynnetään leikin kautta.

Aritmeettiset perustaidot

Esiopetuksessa aloitellaan yhteen- ja vähennyslaskujen muodostamista ja ratkaisemista. Harjoittelu aloitetaan pienillä lukumäärillä hyödyntäen leikkiä. Yhteen- ja vähennyslaskuja harjoitellaan havainnollisesti erilaisilla esineiden, kuvien tai havaintojen muodostamilla joukoilla samalla kielellistään. Lapsia ohjataan ymmärtämään lisäämisen ja vähentämisen käsitteitä kuten yksi vähemmän/yhden suurempi. Tavoitteena on, että lapsi oppii liittämään yhteen- ja vähennyslaskun arkielämän tilanteisiin.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Lasten luontosuhdetta ja myönteisiä luontokokemuksia tuetaan. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy- seuraus-suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista, luonnonsuojelua sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttamaan kestävään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsen kokoa suurempaa vastuuta siitä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen myös kierrätettäviä ja uudelleen käytettäviä materiaaleja. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Esiopetuksen **ympäristökasvatus** tarjoaa lapsille luontokokemuksia sekä mahdollisuuden tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin. Lasten luontosuhdetta ja myönteisiä luontokokemuksia tuetaan. Opetuksessa luodaan pohjaa kestäväälle elämäntavalle. Ympäristöä havainnoidaan eri aistein sekä havaintovälineiden avulla. Opetukseen voi kuulua myös pieniä kokeita. Havainnoista keskustellaan ja havaintotietoa harjoitellaan luokittelemaan. Samalla opetellaan luontoon liittyvien käsitteiden käyttöä ja päätelmien tekemistä sekä pohditaan syy- seuraus-suhteita. Lasten luonnontuntemusta hyödynnetään opetuksessa. Lasten kanssa harjoitellaan tiedon hankintaa hakemalla yhdessä tietoa joistakin lapsia kiinnostavista asioista. Lapsia ohjataan huolehtimaan ympäristöstään ja sen viihtyisyydestä. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestävään elämäntapaan kasvamista, luonnonsuojelua sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittelemista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin. On tärkeä huolehtia siitä, että lapset kokevat voivansa omilla teoillaan vaikuttamaan kestävään elämäntapaan ilman että heidän tarvitsee kantaa lapsen kokoa suurempaa vastuuta siitä.

Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjessa esiintyviä **teknologisia ratkaisuja** ja niiden ominaisuuksia ja toimivuutta. Opetuksessa tuodaan esille, että teknologia on ihmisen luovan toiminnan aikaansaamaa. Lapset tutustuvat teknologiaan keksimällä, askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita ja ratkaisuja eri materiaaleja hyödyntäen myös kierrätettäviä ja uudelleen käytettäviä materiaaleja. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Opetuksessa voidaan hyödyntää oppimisympäristöjen välineiden lisäksi esimerkiksi lasten omia leikkikaluja ja miettiä niiden toimintaperiaatteita.

Tutkin ja toimin ympäristössäni (liite 21).

Kasvan, liikun ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Kehittyäkseen tällä osaamisen alueella lapset tarvitsevat kokemuksia, tietoja ja pohdintaa, joiden pohjalta heidän kokemuksensa pätevydestä ja taitonsa voivat vähitellen lisääntyä. Esiopetuksessa tehtävää lähestytään **liikunnan, ruuan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden** näkökulmista. Esiopetuksen tehtävänä on luoda pohjaa terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle ja liikunnalliselle elämäntavalle sekä kehittää lasten terveysosaamista ja turvataitoja. Lisäksi tehtävänä on edistää kestävään elämäntapaan kuuluvia ruoka-, kulutus- ja puhtaustottumuksia.

Kokonaisuuteen liittyvät opetuksen yleiset tavoitteet

Lapset saavat monipuolisia kokemuksia liikunnasta ja alkavat ymmärtää fyysisen aktiivisuuden yhteyttä hyvinvointiin ja terveyteen. Opetus tarjoaa mahdollisuuksia lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymiselle. Erityisesti kiinnitetään huomiota lasten yleisten oppimisedellytysten kannalta tärkeiden havaintomotoristen taitojen kehittymiseen fyysisesti aktiivisten leikkien kautta. Lasten kanssa tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä osana arkea. Lapsia ohjataan kohtuulliseen kulutukseen ja luonnosta huolehtimiseen. Opetuksessa pohditaan terveyteen liittyviä tekijöitä sekä tuetaan lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään. Oppimisympäristöjä muokkaamalla voidaan edistää monin eri tavoin lasten fyysistä aktiivisuutta sekä motorisia taitoja.

Esiopetuksessa vahvistetaan lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja. Lapsia ohjataan kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. Lasten sosioemotionaalisia taitoja tuetaan ja kehitetään sekä edistetään myönteisten vertaissuhteiden ja ryhmässä toimimisen taitoja. Sosioemotionaalisilla taidoilla ja niiden ohjaamisella sekä ryhmän ilmapiirillä on merkitystä muun muassa kiusaamisen yleisyyteen ja erilaisten ristiriitatilanteiden ratkaisemiseen. Esiopetuksessa kiinnitetään huomiota siihen, että jokaisella lapsella ja aikuisella on mahdollisuus tulla kuulluksi, kuulua ryhmään, olla aidosti osa kasvatusyhteisöä.

Esiopetuksessa lapset saavat tietoja turvallisesta liikkumisesta lähiympäristössä sekä oppimisympäristöissä.

Yksityiskohtaisemmat tavoitteet

Esiopetuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti ja kokemaan liikunnan iloa kaikkina vuodenaikoina. Liikkumisen ja leikkien avulla lasten yhdessä toimimisen taidot kehittyvät. Liikunnalliset pelit ja leikit kehittävät lasten matemaattisia ja kielellisiä valmiuksia. Samalla heidän kehonhallintansa vahvistuu sekä heidän taitonsa hahmottaa omaan kehoaan ja sen eri osia suhteessa ympäröivään tilaan, käytettävään aikaan ja voimaan kehittyä. Ohjatun liikunnan lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia rohkaistaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Esiopetuksessa harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti arkeen liittyviä motorisia perustaitoja eri ympäristöissä. Näitä ovat tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaidot. Tasapainoa harjoitellaan esimerkiksi pysähtymisiä ja harhauttamisia sisältävien leikkien avulla tai taitoradalla leikitellen. Liikkumistaitoja edistetään kierimistä, kiipeämistä, juoksua ja hyppelyä sisältävillä harjoituksilla. Välineenkäsittelytaitoja harjoitellaan työntämällä ja vetämällä sekä käyttämällä monipuolisesti eri välineitä ja palloja. Lisäksi lapsia innostetaan harjaannuttamaan hienomotorisia taitojaan sorminäppäryyttä ja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla. Tavoitteena on, että toiminta antaa kaikille lapsille mahdollisuuksia osallistumiseen ja onnistumiseen sekä tukee lasten hyvinvointia ja toimintakykyä.

Esiopetuksessa päivittäistä toimintaa rytmittäviä ruokailutilanteita käytetään hyvinvointia ja terveyttä edistävän syömisen, sekä **ruokaan ja ruokailuun liittyvän osaamisen** oppimisympäristönä. Ruokailutilanteista luodaan lasten kanssa viihtyisiä, lapsia ohjataan hyviin tapoihin ja kestäväan elämäntapaan. Suomalaisen ruoka- ja tapakulttuurin lisäksi opetuksessa tutustutaan johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen.

Lasten kanssa tarkastellaan lapsiin kohdistuvaa mainontaa sekä pohditaan **kohtuullisen kuluttamisen** merkityksestä. Esimerkiksi lasten leikeissä ja piirroksissa ilmenevät tulkinnat kulutuksesta ja mainonnasta voivat toimia esiopetuksen kuluttajakasvatuksen pohjana. Esiopetuksessa rakennetaan osaamis pohjaa luonnonvarojen kestäväälle käytölle perustuvalla kiertotaloudelle, esimerkiksi pohtimalla yhdessä lasten kanssa miten roskasta tulee raaka-ainetta tai keskustelemalla teemoista omistamisesta yhteiskäyttöön ja kertakäyttöisyydestä korjattavuuteen.

Lapsia ohjataan ymmärtämään päivittäisen fyysisen aktiivisuuden, riittävän levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitystä **hyvinvoinnille ja terveydelle**. Lasten kanssa pohditaan terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteensä ja mielen hyvinvointiin. Hyvistä ihmissuhteista ja niiden merkityksestä mielen hyvinvoinnille keskustellaan. Kaveruutta ja toisten huomioon ottamista sekä tunteiden tunnistamista ja hallintaa harjoitellaan arjen tilanteissa ja leikeissä. Lasten kanssa havainnoidaan nukkumisen ja liikkumisen määrää sekä mietitään niiden yhteyttä päivittäiseen virkeyteen ja hyvään oloon. Opetuksessa haetaan tietoa hygieniasta ja harjoitellaan siihen liittyviä perustaitoja osana esiopetuksen arkea. Esiopetuksessa ohjataan myönteiseen kehoitsetuntoon ja kehonkuvaan. Lasten ikätasoista uteliaisuutta seksuaalisuuteen ja kehoon ohjataan kunnioittavasti.

Lapset saavat esiopetuksessa tietoa oikeudestaan **turvalliseen** elämään, arvostavaan kohteluun ja fyysiseen koskemattomuuteen. Lasten kanssa havainnoidaan ja pohditaan arjen toimintaympäristöihin ja esiopetuksen oppimisympäristöihin liittyviä yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita. Tavoitteena on tukea lasten fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hankkia apua sekä toimia turvallisesti tavallisimmissa arjen tilanteissa. Lapsia rohkaistaan hakemaan aikuisen apua esiopetuksen ongelmatilanteissa ja kiusaamista kohdatessaan sekä kertomaan huolistaan. Opetuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä sekä turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla.

Kasvan, liikun ja kehityksen (liite 22).

4.4 Kielelliseen ja kulttuuriseen moninaisuuteen liittyviä tarkentavia näkökulmia

Esiopetus suunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvät näkökohdat koskevat jokaista esiopetukseen osallistuvaa lasta. Lasten kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisön moninaisuutta laajentavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa esiopetuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi esiopetuksen kokonaisuutta.

Perusopetuslain mukaan esiopetuksessa käytettävä kieli on suomi tai ruotsi. Opetuskielenä voi olla myös saame, romani tai viittomakieli. Opetuskielenä voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna opetus suunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Erillisessä ryhmässä esiopetus voidaan antaa pääosin tai kokonaan muulla kielellä⁶⁷. Huoltajille tarkoitettu tiedotus ja keskeiset asiakirjat tulee olla saatavana perusopetuslain mukaisella esiopetuksen opetuskielillä. Opettajan, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia ohjataan vuorovaikutukseen.

Saamelaislasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelaista identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁶⁸. Opetuksessa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Esiopetusta voidaan järjestää saamenkielisenä tai kaksikielisenä kielikylpyopetuksena. Kun esiopetus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen ymmärtämistä ja kielen käyttötaitoja. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Opettaja vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten esiopetuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja vahvistetaan romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Romaneilla on perustuslain mukaan oikeus kehittää omaan kielensä ja kulttuuriaan⁶⁹. Lapsille annetaan romanikielen opetusta mahdollisuuksien mukaan. Romanikielen opetuksessa tutustutetaan lapsia romanikieleen ja -kulttuuriin, laajennetaan sana- ja ilmaisuväriä sekä rohkaistaan käyttämään kieltä erilaisissa kielenkäyttötilanteissa.

⁶⁷ Perusopetuslaki 10 § 1 mom. (1288/1999)

⁶⁸ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

⁶⁹ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 mom.

Viittomakieltä käyttävien lasten esiopetus toteutetaan ensisijaisesti viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen esiopetuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kielellistä ja kulttuurista identiteettiä antamalla heille mahdollisuus omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa ja rohkaista käyttämään lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Esiopetuksessa tuetaan **monikielisten**, mukaan lukien kotikielenä suomea ja ruotsia puhuvien lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lasten opetuskielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään kielitaidon eri osa-alueilla lasten tarpeet ja edellytykset huomioiden. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua opetuskieltä monipuolisissa vuorovaikutustilanteissa ja oppimisympäristöissä. Kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuvaranto. Kielen ymmärtämisen- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa.

Osa **maahanmuuttotaustaisista** lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan esiopetukseen. Esiopetus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen esiopetuksen tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kielivalinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Kokeilutoimipaikoissa olevien maahanmuuttotaustaisten lasten opetuskielen oppimista voidaan tukea järjestämällä heille suomi tai ruotsi toisena kielenä opetusta. Opetus on tavoitteellisesti etenevää ja pedagogisesti suunniteltua ohjattua toimintaa, joka perustuu lapsen tarpeisiin. Opetusta toteutetaan kaksivuotisen esiopetuksen päivittäisissä vuorovaikutustilanteissa ja eri oppimisen alueiden sisältöjen kautta.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja kehittää myös **omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään**. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä.

Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielisessä esiopetuksessa noudatetaan vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa, luvussa 4.4 kuvattuja määräyksiä.

Kielellinen ja kulttuurinen moninaisuus euralaisessa esiopetuksessa

Esiopetuksen tehtävänä on tukea eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten suomen kielen oppimista sekä kaikin tavoin edistää lasten ja perheiden kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Henkilöstön ja huoltajien välinen yhteistyö on ensiarvoisen tärkeää. Lasten ja perheiden oikeutta omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen tulee jokaisen kasvattajan kunnioittaa. Tulkkipalveluja käytetään tarvittaessa esiopetuksen suunnitelma-keskusteluissa, jolloin mahdollistetaan molempien osapuolien ymmärretyksi tuleminen. Lapsen aloittaessa esiopetuksessa keskustellaan perheen tavoista ja kulttuurista. Perheitä rohkaistaan vaalimaan kodeissa omaa kieltään ja kulttuuriaan. Vastuu lapsen oman äidinkielen kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Vieraskielisten lasten oman kulttuuritaustan huomioiminen mm. toiminnan suunnittelussa ja sen arvostaminen on tärkeää. Myös suomalaisen esiopetuksen tavat ja periaatteet tuodaan esille keskusteluissa perheiden kanssa.

Kun vieraskielinen lapsi tulee esiopetukseen, kielen kehittymiseen kiinnitetään erityistä huomiota. Henkilöstön kielellinen malli on tärkeä. Luonnolliset, toistuvat arjen tilanteet ovat paras tapa oppia kieltä vuorovaikutuksessa toisten lasten ja aikuisten kanssa. Mahdollisuuksien mukaan järjestetään myös pienryhmätoimintaa ja S2-opetusta. Kuvien käyttö arkipäivän tilanteissa tukee hyvin lapsen kielen oppimista. Lapsen kielellisten valmiuksien ja taitojen kartoittaminen on tärkeää selvitettäessä sekä lapsen oman äidinkielen tasoa ja kehittymistä että suomen kielen tasoa ja kehittymistä (erilaisia lomakkeita R-asetalla). R-asetalta löytyy maahanmuuttajataustaisille lapsille koottua materiaalia kielen oppimisen tukemiseen.

5 LAPSEN KASVUN JA OPPIMISEN TUKI

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan perusopetuslain mukaisia vuoden 2014 Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvattuja määräyksiä lasten kasvun ja oppimisen tuesta. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 5.7

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta esiopetukseen paremmin sopivaa nimitystä kasvun ja oppimisen tuki. Kasvun ja oppimisen tuki ja lukuun 6 sisältyvä oppilashuolto muodostavat kokonaisuuden. Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesta oppimisen ja koulunkäynnin tuesta.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Esiopetukseen osallistuvat lapset kuuluvat perusopetuslain mukaisen kasvun ja oppimisen tuen piiriin. Lain mukaan lapsilla on oikeus saada riittävää tukea heti tuen tarpeen ilmetessä⁷⁰. Lapsen kasvun ja oppimisen tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Perusopetuslaissa säädettyjä tukimuotoja ovat esimerkiksi osa-aikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Tukimuotoja voi käyttää kaikilla tuen tasoilla sekä yksittäin että samanaikaisesti toisiaan täydentävinä. Lapsen saaman tuen tulee olla joustavaa, pitkäjänteisesti suunniteltua ja tuen tarpeen mukaan muuttuvaa. Tukea annetaan niin kauan sekä sen tasoisena ja muotoisena kuin se on tarpeellista. Varhaisen tunnistamisen sekä kasvun ja oppimisen tuen tehtävänä on ehkäistä oppimisvaikeuksia sekä ongelmien monimuotoistumista ja syvenemistä.

Kasvun ja oppimisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi.

Kasvun ja oppimisen tukeminen merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, oppimisvaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen. Opettajien, erityisopettajien, esiopetuksen muun henkilöstön sekä muiden tuen ammattihenkilöiden monialainen yhteistyö lasten tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on tärkeää. Yhteistyöhön kulloinkin osallistuvat ammattihenkilöt harkitaan tapauskohtaisesti.

Periaatteena on, että tuen tarve arvioidaan, ja sitä koskevat ratkaisut ja perusopetuslain mukaiset päätökset tehdään mahdollisimman pian esiopetuksen alettua. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Esiopetuksen, lapsen aiemman varhaiskasvatuksen, neuvolan ja huoltajien yhteistyöllä turvataan lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista hyödynnetään esiopetuksessa.

Tuen tarvetta arvioitaessa ensimmäiseksi tarkastellaan käytettyjä toimintatapoja, opetusjärjestelyjä ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja.

Tuki annetaan lapselle ensisijaisesti omassa esiopetusryhmässä erilaisin joustavin järjestelyin, ellei lapsen etu välttämättä edellytä lapsen siirtämistä toiseen ryhmään tai yksikköön. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen kasvun ja oppimisen tukeen liittyvissä asioissa.

On tärkeää, että tieto lapsen tuen tarpeesta ja esiopetuksen aikana saamasta tuesta siirtyy myös perusopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvista tiedon siirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Tuen järjestämistä koskevat periaatteet euralaisessa esiopetuksessa

Kasvun ja oppimisen tuen suunnittelun pohjaksi on tärkeää muodostaa kokonaiskuva lapsesta, hänen vahvuuksistaan ja mielenkiinnon kohteistaan. Tärkeää on myös tunnistaa ja määritellä lapsen kehityksessä, oppimisessa ja hyvinvoinnissa ne yksilölliset piirteet, joiden vuoksi hän tarvitsee tukea. Esiopetuksen henkilöstöltä tämä edellyttää yksilöllistä lapsen kasvun ja oppimisen tuntemista, vahvuuksien sekä tuen tarpeen varhaista tunnistamista. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Esiopetuksen henkilökunnan on tärkeää huolehtia lapsiryhmän positiivisesta ryhmäytymisestä, jotta ilmapiiri on välittävä ja myönteinen niin lasten kuin myös lasten ja aikuisten välillä. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia, jotta myönteinen minäkuva pääsee kehittymään.

Kun henkilöstöllä herää huoli lapsen tuen tarpeesta, on ensin mietittävä henkilöstön omaa työskentelyä, opetusjärjestelyjä ja ryhmän oppimisympäristöä. Henkilöstön tulee käyttää työskentelynsä tukena Tukitoimien seuranta -lomaketta (liite 23). Tämän jälkeen asia otetaan puheeksi huoltajien kanssa ja yhteistyössä heidän kanssaan aloitetaan tarvittavat tukitoimet. Tarvittaessa voidaan konsultoida huoltajien kanssa sovitulla tavalla esiopetuksen omia tai muiden yhteistyötahojen asiantuntijoita.

Alla oleva kuvio havainnollistaa kolmiportaista tukea. Tuen muodot esiopetuksessa-liitteessä (liite 24) on kerrottu kolmiportaisten tuen konkreeteista tukimuodoista sekä eri vastuutahoista tuen edetessä yleisestä tehostettuun ja erityiseen tukeen.

⁷⁰ Perusopetuslaki 30 § 1 mom. (642/2010)

5.2 Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana

Opetus ja kasvatus tulee järjestää yhteistyössä huoltajien kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehitystasonsa ja tarpeidensa mukaista opetusta, ohjausta ja tukea⁷¹. Kun lapsella on tuen tarvetta, huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntea säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille on hyvä kertoa tuen mahdollisuudesta ja sen keskeisistä periaatteista. Lapset osallistuvat yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, heille sopivalla tavalla.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen ongelmia tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Huoltajaa kannustetaan tukemaan osaltaan lastaan tavoitteiden saavuttamisessa. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajien on hyvä tietää, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä kasvun ja oppimisen tuen vastaanottamisesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen oppilashuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso luku 6 Oppilashuolto).

Yhteistyö huoltajan kanssa tuen aikana euralaisessa esiopetuksessa

Jokaiselle lapselle tehdään esiopetuksen suunnitelma yhteistyössä huoltajien ja henkilöstön kanssa. Suunnitelmaa laadittaessa keskustellaan lapsen vahvuuksista ja mielenkiinnon kohteista, mutta yhtä lailla mahdollisista tuen tarpeista. Huoltajille tulee kertoa mahdollisimman konkreettisesti tilanteita, joissa tuen tarve nousee esille. Huoltajien kanssa sovitaan mahdollisista jatkotoimenpiteistä ja yhteistyötahoista tuen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Yhteistyötoimijoita voivat olla esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettaja, terveydenhoitaja tai mahdolliset terapeutit.

Lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia seurataan yhdessä huoltajien kanssa keskusteluissa tuonti- ja hakutilanteissa, puhelimitse sekä erikseen sovittavissa henkilökohtaisissa tapaamisissa. Wilmaan kirjataan lapsen tukeen liittyvät asiakirjat, josta huoltajat näkevät ne myös. Taksikuljetuksessa olevien lasten huoltajien suhteen henkilöstön on huolehdittava kaikesta tiedottamisesta ja rohkaistava huoltajia olemaan yhteydessä esiopetuksen henkilöstöön kaikissa mieltä askarruttavissa asioissa tai kuulumisten vaihdossa.

Tukea suunniteltaessa otetaan huomioon seuraavia asioita

- henkilöstö on aloitteellinen huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön suhteen ja kertoo huoltajille heti, mikäli lapsen kasvussa, oppimisessa ja/tai hyvinvoinnissa kohdataan haasteita
- lapsi ja huoltaja ovat mukana tuen suunnittelussa ja heidän näkemyksensä otetaan huomioon ymmärtäen ja kunnioittaen
- dialogisuus eli vuoropuhelu sovittaa yhteen lapsen hyvään elämään, kasvuun, oppimiseen ja kasvatusyhteistyöhön liittyviä ajatuksia ja näkökulmia, tilanteiden yhdessä arvioiminen ja jaettu asiantuntijuus
- tukea suunniteltaessa pyritään löytämään ”yhteinen kieli” ja opastaa lasta ja huoltajaa tuen mahdollisuuksista selkeästi ja ymmärrettävästi
- keskustelun tarkoituksena on olla avointa ja rehellistä sekä huoltajien että henkilöstön taholta, jolloin konkreettinen kuva lapsesta oppijana ja ryhmässä toimijana on keskiössä. Kunnioittava vuorovaikutus ottaa aina huomioon toisten tunteet

5.3 Yleinen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kasvulle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi erilaisilla työtavoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Yleinen tuki on ensimmäinen keino vastata lapsen tuen tarpeeseen. Tämä tarkoittaa yleensä yksittäisiä tukitoimia, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Yleistä tukea annetaan heti tuen tarpeen ilmetessä, eikä tuen aloittaminen edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä.

Tuen tarpeiden arviointi ja tarvittavan tuen antaminen kuuluvat kaikkiin kasvatus- ja opetustilanteisiin. Tuki järjestetään esiopetuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Huoltajan ja lapsen kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Yleisen tuen aikana lapsen tuen tarpeisiin vastataan käyttämällä esimerkiksi hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa soveltuvia materiaaleja ja välineitä, esiopetukseen soveltuvia opetusohjelmia ja osa-aikaista erityisopetusta. Oppimissuunnitelmaa voidaan käyttää yleisen tuen aikana.

Yleinen tuki euralaisessa esiopetuksessa

Henkilöstö havainnoi ja arvioi säännöllisesti sekä lapsiryhmän arkea että yksittäisen lapsen kasvua, oppimista ja sosiaalisia taitoja sekä kirjaa havaintojaan ylös. Lapsella on oikeus saada yleistä tukea heti tuen tarpeen ilmetessä, tavoitteena vaikuttaa tilanteeseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa yksittäisillä ja lyhytaikaisilla tukitoimilla. Tukea mietittäessä on tärkeää huomioida lapsen vahvuudet ja mielenkiinnon kohteet, joista huoltajilla on oleellista tietoa. Tuen aloittaminen ei edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä, mutta asiasta on keskusteltava huoltajien kanssa. Huoltajien ja lasten kanssa tehdään tiivistä yhteistyötä. Myös huoltajia rohkaistaan keskusteluun henkilöstön kanssa mieltään painavissa asioissa.

Lapselle annettava yleinen tuki on osa henkilöstön perustehtävää. Henkilöstön osaamista vahvistetaan täydennyskoulutuksen avulla. Henkilöstön työskentelyn tukena toimivat esimiehet sekä tarvittaessa varhaiskasvatuksen erityisopettajat, jotka voivat toimia samanaikaisopetuksessa, pienryhmä- ja yksilöopetuksessa. Mahdollisuus konsultaatioon sekä monialainen yhteistyö edistävät tuen suunnittelua ja toteuttamista. Varhaiskasvatuksen opettaja kirjaa tukimuodot lapsen esiopetussuunnitelmaan.

Lapsen saama yleinen tuki toteutuu parhaiten niin, että esiopetuksessa tarkastellaan ja kiinnitetään erityistä huomiota

- käytössä olleisiin toimintatapoihin ja opetusjärjestelyihin (henkilöstön tuki ja ohjaus)
- oppimisympäristöön
- lapsen kannustamiseen ja myönteiseen palautteeseen
- aikuisen tukeen ja ohjaukseen mm. siirtymä- ja perushoitotilanteissa sekä leikissä
- järjestämällä paljon mahdollisuuksia oppia leikin kautta, aikuinen mukana leikissä
- pienryhmissä toimimiseen
- käyttämällä arjessa lapsen yksilöllisiin tarpeisiin soveltuvia materiaaleja, välineitä, menetelmiä ja opetusohjelmia
- päivä- ja viikkojärjestyksen strukturointi
- kuvien, tukiviittomien, toimintataulujen ja lauseliuskosten käyttöön
- yksilötyöskentelyyn
- samanaikaisopetukseen varhaiskasvatuksen erityisopettajan kanssa

Tuen suunnittelun apuna henkilöstö voi käyttää Tukitoimien seuranta-lomaketta (liite 23). Tuki tuodaan lapsen arkeen huomioimalla fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen oppimisympäristö sekä tarvittavat tukipalvelut. Tarkoitus on, että lapsi voi osallistua oman ryhmänsä toimintaan mahdollisimman täysipainoisesti. Henkilöstön keskinäinen ja muun henkilöstön välinen yhteistyö on tuen jatkuvuuden kannalta tärkeää. Muiden tukipalveluiden liittäminen, mm. yhteistyö eri terapeuttien kanssa, luontevaksi osaksi lapsen arkea on keskeistä.

⁷¹ Valtioneuvoston asetus (422/2012)

5.4 Tehostettu tuki

Lapselle, joka tarvitsee säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle laaditun oppimissuunnitelman mukaisesti⁷². Tehostettua tukea annetaan silloin, kun yleinen tuki ei riitä, niin kauan kuin lapsi sitä tarvitsee. Lapsen tehostettu tuki suunnitellaan kokonaisuutena. Se on luonteeltaan vahvempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleinen tuki. Lapsi tarvitsee yleensä myös useampia tukimuotoja. Tehostetun tuen aikana voidaan käyttää kaikkia esiopetuksen tukimuotoja lukuun ottamatta erityisen tuen päätöksen perusteella annettavaa erityisopetusta.

Tuki järjestetään opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä. Opettaja antaa palautetta lapselle ja huoltajalle lapsen edistymisestä sekä kuuntelee ja ottaa huomioon heidän näkemyksensä asiasta. Opettaja seuraa lapsen oppimista ja hyvinvointia säännöllisesti yhteistyössä huoltajan kanssa tehostetun tuen aikana. Mikäli arvioinnin perusteella todetaan tuen tarpeen muuttuneen tai annettu tuki ei hyödytä lasta, päivitetään oppimissuunnitelma vastaamaan uutta tilannetta.

Tehostettua tukea annetaan pääsääntöisesti esiopetuksen loppuun saakka. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen päätöksen tekeminen esiopetuksen aikana tehostettua tukea saavalle lapselle on harvoin tarpeen.

Pedagoginen arvio

Tehostetun tuen aloittaminen perustuu pedagogiseen arvioon. Kirjallisessa pedagogisessa arvioissa kuvataan

- 5.4.1 lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilanne esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- 5.4.2 lapsen saama yleinen tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- 5.4.3 lapsen kiinnostuksen kohteet, kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- 5.4.4 arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- 5.4.5 arvio tehostetun tuen tarpeesta.

Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta. Opettaja tai opettajat laativat yhdessä kirjallisen pedagogisen arvon. Tarvittaessa arvon laatimisessa käytetään muita asiantuntijoita. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

Tehostetun tuen aloittaminen, järjestäminen ja tarvittaessa palaaminen takaisin yleisen tuen piiriin, käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen moniammatillisesti yhteistyössä oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa⁷³. Tähän käsittelyyn ei tarvita huoltajan suostumusta. Käsittelyä koskevat tiedot kirjataan opetuksen järjestäjän päättämällä tavalla, esimerkiksi kirjallisesti laadittuun pedagogiseen arvioon.

⁷² Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Oppimissuunnitelma tehostetun tuen aikana

Tehostetun tuen aikana lapselle järjestettävä tuki kirjataan lapsen oppimissuunnitelmaan⁷⁴. Oppimissuunnitelma on hyväksyttyyn opetussuunnitelmaan perustuva suunnitelma lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteista, tarvittavista opetusjärjestelyistä sekä lapsen tarvitsemasta tuesta ja ohjauksesta.

Tavoitteena on turvata lapsen edellytykset saavuttaa hänelle asetetut tavoitteet. Tehostettua tukea varten tehtävä oppimissuunnitelma perustuu pedagogisessa arviossa tuotettuun tietoon. Oppimissuunnitelma on laadittava, ellei siihen ole ilmeistä estettä, yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa⁷⁵. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Oppimissuunnitelman laatimisen yhteydessä sovitaan tavoitteiden toteutumisen seurannasta ja suunnitelman tarkistamisen aikataulusta. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa.

Tehostettua tukea varten laadittavan oppimissuunnitelman tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- 5.4.6 lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- 5.4.7 lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- 5.4.8 lapsen oppimiseen, työskentely- ja vuorovaikutustaitoihin liittyvät tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- 5.4.9 oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- 5.4.10 lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- 5.4.11 lapselle tarjottava osa-aikainen erityisopetus
- 5.4.12 lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- 5.4.13 oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- 5.4.14 esiopetuksen osallistumisen edellyttämät perusopetuslain mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- 5.4.15 yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- 5.4.16 lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa

⁷³ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a § ⁷⁴ Laki perusopetuslain muuttamisesta 1288/2013, 16 a § ⁷⁵ Perusopetuslaki 16 a § 1 mom. (642/2010)

Tuen seuranta ja arviointi

5.4.17 oppimissuunnitelman tavoitteiden toteutumisen seuranta, toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat

5.4.18 oppimissuunnitelman tarkistaminen ja sen ajankohta

5.4.19 suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Oppimissuunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia

ominaisuuksia.

Tehostettu tuki euralaisessa esiopetuksessa

Pedagoginen arvio

Pedagoginen arvio laaditaan siinä vaiheessa, kun yleisen tuen tukimuotoja on käytetty eivätkä ne riitä lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin suotuisaan etenemiseen. Pedagogisen arvion (Wilma) laatii varhaiskasvatuksen opettaja ja sen laatimisen apuna voidaan käyttää myös muita asiantuntijoita. Ennen arvion laatimista lapsen tuen tarpeesta keskustellaan huoltajien kanssa. Tehostetun tuen aloittaminen käsitellään pedagogiseen arvioon perustuen monialaisessa yhteistyössä. Päätöstä varten voidaan konsultoida esimerkiksi puheterapeuttia tai jotain muuta lapsen/perheen verkostossa olevaa asiantuntijaa. Niille lapsille, joille on tehty tehostetun tuen päätös varhaiskasvatuksessa, ei tarvitse tehdä pedagogista arviota, vaan heille tehdään oppimissuunnitelma Wilmaan.

Tehostettu tuki

Tehostetussa tuessa käytetään samoja tukimuotoja kuin yleisessä tuessa, mutta ne toteutuvat lapsen arjessa säännöllisemmin sekä yksilöllisemmin ja samanaikaisesti voi olla käytössä useita eri tukimuotoja. Tuki järjestetään varhaiskasvatuksen opettajien ja muun henkilöstön yhteistyönä luontevaksi osaksi lapsen arkea. Tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa on mukana myös varhaiskasvatuksen erityisopettaja (esim. konsultaatio, samanaikaisopetus, pienryhmät, osa-aikainen erityisopetus, yksilöhetket). Tarpeen mukaan tehostetun tuen piirissä olevalle lapselle voidaan palkata avustaja lääkärin, päiväkodinjohtajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan tai muun asiantuntijan suositusten perusteella. Yhteistyötä huoltajien ja esiopetushenkilöstön välillä voi tehostaa esimerkiksi kodin ja esiopetuksen välillä kulkevan reissuvihon tai kalenterin avulla. Tarvittaessa yhteistyöhön otetaan mukaan myös muita monialaisia toimijoita.

Oppimissuunnitelma

Tehostettu tuki kirjataan oppimissuunnitelmaan (Wilma), jonka laativat huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja sekä tarpeen mukaisesti muut lapsen tuen tarvetta selvittäneet tai kuntouttaneet tahot. Tällaisia voivat olla esimerkiksi terveydenhoitaja, perheneuvolan henkilöstö, eri terapeutit, koulupsykologi tai -kuraattori sekä sosiaalityöntekijä. Suunnitelmassa mietitään lapsen kasvun, oppimisen ja hyvinvoinnin kokonaistilannetta. Tämän perusteella päätetään tehostetun tuen tukitoimista ja myös muista tarvittavista jatkotoimista sekä sovitaan seurannasta, joka toteutuu vähintään kerran vuodessa. Lisäksi oppimissuunnitelma tarkistetaan vastaamaan tuen tarvetta aina lapsen tilanteen muuttuessa. Oppimissuunnitelmaa laatiessa on hyvä sopia kodin ja esiopetuksen yhteisistä toimintatavoista, jotta lapsen kasvu- ja oppimisympäristö on tavoitteiden mukainen. Mikäli lapselle on aikaisemmin varhaiskasvatuksessa laadittu Kehityksen ja oppimisen tuen-suunnitelma, hyödynnetään myös sitä.

5.5 Erityinen tuki

Erityistä tukea annetaan niille lapsille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Lapsen edellytykset ovat voineet heikentyä esimerkiksi vamman tai vakavan sairauden vuoksi. Erityisen tuen tehtävänä on antaa lapselle kokonaisvaltaista ja suunnitelmallista kasvun ja oppimisen tukea sekä edistää hänen oppimisedellytyksiään. Myös erityistä tukea saavan lapsen on saatava kokea onnistumisen ja oppimisen iloa. Näin vahvistetaan hänen itsetuntoaan ja oppimismotivaatiotaan.

Lapsen erityisestä tuesta voidaan päättää joko esiopetuksen aikana tai ennen esi- tai perusopetuksen alkamista. Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamman, sairauden, kehityksessä viivästyminen tai tunne-elämän häiriön taikka muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten.

Erityinen tuki muodostuu erityisopetuksesta ja muusta lapsen tarvitsemasta, perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta⁷⁶. Erityisopetus ja lapsen saama muu tuki muodostavat järjestelmällisen kokonaisuuden. Käytettävissä ovat kaikki perusopetuslain mukaiset tukimuodot. Opetuksen järjestäjä huolehtii, että erityisen tuen toteuttamisessa on käytettävissä erityispedagogista osaamista.

Sellaiselle lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, annetaan erityisopetusta hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman mukaisesti. Erityisopetukseen sisältyvillä pedagogisilla ratkaisuilla pyritään ensisijaisesti turvaamaan lapsen oppiminen. Pedagogiset ratkaisut voivat liittyä esimerkiksi opetukseen ja työtapoihin tai valittaviin materiaaleihin ja välineisiin.

Oppimista tukevien erityisopetuksen pedagogisten ratkaisujen lisäksi erityistä tukea saavalla lapsella on oikeus myös muuhun esiopetuksen tukeen. Tällaista muuta tukea ovat esimerkiksi yksilökohtainen oppilashuolto, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet.

Erityinen tuki euralaisessa esiopetuksessa

Erityisen tuen tarvetta arvioitaessa otetaan huomioon huoltajien, esiopetuksen henkilöstön sekä muiden mahdollisten asiantuntijoiden näkemys lapsen kasvuun, oppimiseen ja hyvinvointiin liittyvistä tarpeista.

Eurassa erityisen tuen piirissä oleva lapsi on pääosin lähipäiväkodissaan tai omassa esiopetusryhmässään ja hänen esiopetuksensa toteutuu tiiviisti muun ryhmän mukana. Toimintakausittain voidaan arvioida toiminnan järjestämistä myös pienryhmissä, joissa osalla lapsista on joko tehostetun tai erityisen tuen tarve ja/tai päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta.

Erityinen tuki koostuu henkilöstön oman ammattitaidon sekä heidän saaman konsultaation mukaan (esim. varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai muu asiantuntija). Lisäksi lapsi voi saada osa-aikaista erityisopetusta varhaiskasvatuksen erityisopettajalta sekä ohjausta liittyen hänelle suunniteltuihin tavoitteisiin ja tukitoimiin esiopetuksen arjessa sekä oppimisympäristöön liittyviin ratkaisuihin tai muihin tukitoimii käyttäen.

Henkilökunta tekee tiivistä yhteistyötä tarvittavien terapeuttien kanssa. Satasairaala, Satakunnan Tikoteekki (tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus) voivat olla myös yhteistyötoimijoina. Ahmasojan koulun ja Kirkonkylän koulun erityisluokkien kanssa voidaan tehdä yhteistyötä jo lapsen varhennetun esiopetusvuoden aikana. Erityisluokanopettajat voivat osallistua lapsen HOJKS:n laatimiseen (varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu). Näin henkilökunta saa lisää konsultaatiota lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseen. Samalla erityisluokanopettajat tulevat tutuiksi huoltajille jo hyvissä ajoin. Ennen koulun aloitusta lapsi käy tutustumassa tulevaan kouluun yksilöllisesti sovitun suunnitelman mukaisesti.

Pedagoginen selvitys

Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä esiopetuksen järjestäjän on tehtävä lapsesta pedagoginen selvitys⁷⁷. Opetuksen järjestäjän päättämä toimielin, viranhaltija tai työntekijä hankkii

- 5.5.1 lapsen esiopetuksesta vastaavilta opettajilta kirjallisen selvityksen lapsen oppimisen etenemisestä
- 5.5.2 oppilashuollon ammattihenkilöiden kanssa moniammatillisena yhteistyönä tehdyn kirjallisen selvityksen lapsen saamasta tehostetusta tuesta ja lapsen kokonaistilanteesta.

Näiden kahden selvityksen perusteella esiopetuksen järjestäjä tekee arvion lapsen erityisen tuen tarpeesta. Selvitysten ja niiden pohjalta laaditun arvion muodostamaa kokonaisuutta kutsutaan pedagogiseksi selvitykseksi.⁷⁸

Kirjallisessa pedagogisessa selvityksessä kuvataan

- 5.5.3 lapsen oppimisen eteneminen
- 5.5.4 lapsen kasvun ja oppimisen kokonaistilannetta esiopetuksen henkilöstön, huoltajan ja lapsen näkökulmista
- 5.5.5 lapsen saama tehostettu tuki ja arvio eri tukimuotojen vaikutuksista
- 5.5.6 lapsen vahvuudet ja kiinnostuksen kohteet, oppimisvalmiudet sekä lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät erityistarpeet
- 5.5.7 arvio siitä, millaisilla pedagogisilla, oppimisympäristöön liittyvillä, ohjauksellisilla, oppilashuollollisilla tai muilla tukijärjestelyillä lasta voidaan tukea
- 5.5.8 arvio erityisen tuen tarpeesta.

Pedagogisen selvityksen laatimisessa hyödynnetään lapsesta mahdollisesti aiemmin laadittua pedagogista arviota ja lapsen oppimissuunnitelmaa. Yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa on tärkeää sekä lapsen tarpeiden selvittämisen että tuen suunnittelun ja onnistuneen toteuttamisen kannalta.

Pedagogisen selvityksen lisäksi erityisen tuen päätöksen valmistelemiseksi tulee tarvittaessa hankkia muita lausuntoja, kuten psykologinen tai lääketieteellinen lausunto tai vastaava sosiaalinen selvitys. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla.

⁷⁶Perusopetuslaki 17 § 1 mom. (642/2010)

⁷⁷Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010) ja hallintolaki 34, 35 ja 36 § (434/2003)

⁷⁸Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

⁷⁹Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

⁸⁰Perusopetuslaki 17 § 3 mom. (642/2010)

⁸¹Hallintolaki (434/2003)

⁸²Perusopetuslaki 17 § 2 mom. (642/2010)

Erityisen tuen päätös

Erityisen tuen antamiseksi esiopetuksen järjestäjän tulee tehdä kirjallinen päätös⁷⁹. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on kuultava lasta ja huoltajaa⁸⁰. Päätös tehdään hallintolain mukaisesti⁸¹. Erityisen tuen päätöksessä tulee päättää lapsen pääsääntöinen opetusryhmä, mahdolliset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut tarvittavat palvelut sekä tarvittaessa lapsen esiopetuksen poikkeava järjestäminen⁸². Päätökseen on liitettävä valitusosoitus, koska huoltajat voivat hakea siihen muutosta valittamalla⁸³. Päätös on aina perusteltava⁸⁴. Päätöksen perustelut sisältyvät yleensä pedagogiseen selvitykseen ja mahdollisiin lausuntoihin.

Erityisen tuen päätös voidaan tehdä ennen esi- tai perusopetuksen alkamista tai esi- tai perusopetuksen aikana ilman sitä edeltävää pedagogista selvitystä ja oppimisen tehostetun tuen antamista, jos psykologisen tai lääketieteellisen arvion perusteella ilmenee, että lapsen opetusta ei vamma, sairauden, kehityksessä viivästymisen tai tunne-elämän häiriön tai muun vastaavan erityisen syyn vuoksi voida antaa muuten⁸⁵. Yleensä erityisen tuen päätös tehdään aikaisintaan esiopetuksen alkaessa. Ainoastaan pidennettyä oppivelvollisuutta tarvitsevalle lapselle se tulee tehdä viisivuotiaana. Jos erityisen tuen päätös tehdään esiopetuksen aikana ilman tehostetun tuen antamista, tulee sen perustua lapsen tilanteen uudelleen arviointiin esimerkiksi onnettomuuden tai vakavan sairauden seurauksena.

Perusopetuslain mukaan erityisen tuen tarpeellisuus tarkistetaan aina lapsen tuen tarpeen muuttuessa sellaisissa asioissa, joista päätetään erityisen tuen päätöksessä. Tarkistaminen esiopetuksen aikana tarkoittaa yleensä jonkin erityisen tuen päätöksessä määrätyn asian muuttamista. Tällaisia ovat esimerkiksi muutos avustajapalvelussa tai erityisissä apuvälineissä. Tarkistamista varten lapsesta tehdään uusi pedagoginen selvitys. Mikäli lapsi ei enää tarvitse erityistä tukea, tulee tuen lopettamisesta tehdä päätös. Tällöin lapselle ryhdytään antamaan tehostettua tukea. Koska tuen vaikutuksia ei voida yleensä todeta lyhyessä ajassa, erityisen tuen lopettaminen esiopetuksen aikana on harvinaista.

Pedagoginen selvitys ja erityisen tuen päätös Eurassa

Mikäli lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen ei toteudu riittävästi tehostetun tuen tukitoimilla, on lapsella oikeus saada erityistä tukea. Erityisen tuen antamiseksi tarvitaan sivistysjohtajan kirjallinen päätös. Ennen tätä päätöstä keskustellaan huoltajien kanssa tehostetun tuen toteutumisesta ja lapsen oppimisen kokonaistilanteesta. Tämän jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokoaa tarvittavat tiedot pedagogista selvitystä varten (Wilma). Selvitys käsitellään monialaisesti yhdessä huoltajien, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja muiden tarvittavien tahojen kanssa. Pedagoginen selvitys voi koostua myös eri asiantuntijoiden antamista lausunnoista sekä muista lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvistä asiakirjoista (pedagoginen arvio, oppimissuunnitelma) tai ne voivat olla selvityksen liitteenä. Yhtenä selvityksen osana on myös huoltajien allekirjoittama lomake erityisen tuen päätöstä varten. Tämä lomake toimitetaan yhdessä pedagogisen selvityksen kanssa sivistysjohtajalle.

Henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma

Eryistä tukea koskevan päätöksen toimeenpanemiseksi lapselle on laadittava henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Suunnitelmasta tulee ilmetä lapsen erityistä tukea koskevan päätöksen mukaisen opetuksen ja muun tuen antaminen.⁸⁶ Se on kirjallinen suunnitelma lapsen esiopetuksen ja oppimisen tavoitteista, sisällöistä, käytettävistä pedagogisista menetelmistä ja lapsen tarvitsemasta tuesta.

Eryistä tukea varten tehtävä HOJKS perustuu pedagogisessa selvityksessä tuotettuun tietoon. Henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman laatimisessa hyödynnetään lapselle mahdollisesti aiemmin laadittua oppimissuunnitelmaa. Mikäli lapsella on varhaiskasvatussuunnitelma, kuntoutussuunnitelma tai muita lapsen esiopetuksen toteuttamista tukevia suunnitelmia, hyödynnetään niitä huoltajan luvalla. Lapsen opettajat laativat suunnitelman yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa, ellei siihen ole ilmeistä estettä. Laatimiseen osallistuvat tarvittaessa myös muut asiantuntijat.

Eryistä tukea varten laadittavan HOJKSin tulee sisältää seuraavat tiedot sen mukaan kuin lapsen esiopetuksen ja tuen järjestäminen edellyttää:

Lapsen hyvinvointiin, kasvuun ja oppimisen liittyvät tavoitteet

- 5.5.9 lapsen näkemys tavoitteistaan ja kiinnostuksen kohteistaan
- 5.5.10 lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyvät vahvuudet, oppimisvalmiudet ja erityistarpeet
- 5.5.11 lapsen oppimiseen, työskentelytaitoihin sekä kehitykseen liittyvät tavoitteet, kuten tiedolliset, sosiaaliset, motoriset, kielelliset ja emotionaaliset tavoitteet

Pedagogiset ratkaisut

- 5.5.12 oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- 5.5.13 lapsen tukeen liittyvät ratkaisut, kuten joustavat ryhmittelyt, samanaikaisopetus, opetusmenetelmät, työskentelytavat ja kommunikointitavat
- 5.5.14 lapselle tarjottava erityisopetus
- 5.5.15 lapsen ohjaukseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- 5.5.16 oppilashuollon ja muiden asiantuntijoiden antama tuki ja eri toimijoiden vastuunjako
- 5.5.17 erityistä tukea koskevan päätöksen mukaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet sekä eri toimijoiden vastuunjako
- 5.5.18 yhteistyön toteuttaminen lapsen ja huoltajan kanssa, huoltajan tarjoama tuki
- 5.5.19 lapsen mahdollinen osallistuminen muuhun varhaiskasvatukseen ja kuvaus yhteistyöstä toiminnan järjestäjän kanssa
- 5.5.20 kuvaus lapsen esiopetuksen kuljetusten järjestelyistä ja vastuista sekä kuljetusta odottavan lapsen ohjatusta toiminnasta ja valvonnasta

⁸³ Perusopetuslaki 42 § 2 mom. (642/2010)

⁸⁴ Hallintolaki 45 § 1 mom. (434/2003)

⁸⁵ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010)

⁸⁶ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

Tuen seuranta ja arviointi

- 5.5.21 lapsen ja huoltajan kanssa yhdessä tehtävä arvio lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen kokonaistilanteesta
- 5.5.22 HOJKSin tavoitteiden toteutumisen seuranta ja toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointi sekä arviointiajankohdat
- 5.5.23 HOJKSin tarkistaminen ja sen ajankohta
- 5.5.24 suunnitelman laatimiseen osallistuneet henkilöt

Henkilökohtaisessa opetuksen järjestämistä koskevassa suunnitelmassa ei kuvata lapsen henkilökohtaisia ominaisuuksia. HOJKSiin voidaan liittää huoltajan antamat yksilöidyt tiedonsiirtoluvat.

HOJKS tulee tarkistaa tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuodessa, lapsen tarpeiden mukaiseksi⁸⁷. Sitä muutetaan aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa. Jos erityisen tuen antaminen päätetään lopettaa, lapselle laaditaan oppimissuunnitelma tehostetun tuen antamiseksi.

Lapsen henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma Eurassa

Lapselle, jolle on tehty erityisen tuen päätös, laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma, HOJKS, Wilmaan. Suunnitelma laaditaan palaverissa, jonka varhaiskasvatuksen opettaja tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja kutsuu koolle. Suunnitelman tekemiseen osallistuvat huoltajat, varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja/koulun erityisopettaja ja mahdollisuuksien mukaan erityisluokanopettaja sekä muut lasta tukevat ja kuntouttavat tahot/asiantuntijat. Suunnitelman kirjaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja.

Suunnitelman tehtävänä on tukea pitkäjänteisesti lapsen yksilöllistä kasvua, oppimista ja hyvinvointia. Tukitoimet ovat samoja kuin yleisessä ja tehostetussa tuessa, mutta ne toteutuvat tiiviimmin ja yksilöllisemmin. Suunnitelmaa päivitetään aina lapsen tuen tarpeen tai opetuksen tavoitteiden muuttuessa, vähintään kerran vuodessa.

Pidennetty oppivelvollisuus

Jos perusopetukselle säädettyjä tavoitteita ei lapsen vammaisuuden tai sairauden vuoksi ilmeisesti ole mahdollista saavuttaa yhdeksässä vuodessa, alkaa oppivelvollisuus vuotta perusopetuslaissa säädettyä aikaisemmin⁸⁸. Oppivelvollisuus päättyy, kun perusopetuksen oppimäärä on suoritettu tai kun pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan oppilaan oppivelvollisuuden alkamisesta on kulunut

11 vuotta. Esiopetus voi pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalle lapselle annettavassa esiopetuksessa kestää yhden tai kaksi vuotta.⁸⁹ Tarkoitus on vahvistaa lapsen valmiuksia niin, että hän selviytyisi opiskelustaan perusopetuksessa mahdollisimman hyvin.

⁸⁷ Perusopetuslaki 17 a § (642/2010)

⁸⁸ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. (628/1998)

⁸⁹ Perusopetuslaki 9 § 2 mom. (628/1998)

Pidennetyn oppivelvollisuuden piiriin kuuluvat vaikeasti vammaiset lapset. Myös vaikea sairaus voi olla syynä pidennettyyn oppivelvollisuuteen.⁹⁰ Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta. Lapselle laaditaan HOJKS esiopetuksen alkaessa. Lapsella on oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna oikeus saada esiopetusta.⁹¹ Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevalla lapsella tämä oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta. Päätös oppivelvollisuuden pidentämisestä tarvitaan ennen esiopetuksen alkua, jotta oikeus siihen voi toteutua.

Lapsen ohjautuminen riittävän varhain tuen piiriin edellyttää yhteistyötä eri hallintokuntien välillä. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden eri vaihtoehtoista ja valinnan vaikutuksista. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi oppivelvollisuutta edeltävään esiopetukseen. Esiopetuksen kesto ja perusopetuksen aloittaminen tulee suunnitella lapsen edistymisen, tuen tarpeen ja kokonaistilanteen perusteella.

Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevien lasten esiopetus voidaan järjestää vaihtoehtoisesti kolmella eri tavalla:

- Lapsi aloittaa oppivelvollisuutta edeltävässä esiopetuksessa sinä vuonna, kun hän täyttää viisi vuotta, jatkaa toisen vuoden oppivelvollisuuden suorittamiseen kuuluvassa esiopetuksessa ja aloittaa tämän jälkeen perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa yhden vuoden, minkä jälkeen hän aloittaa perusopetuksen.
- Lapsi aloittaa pidennettyyn oppivelvollisuuteen kuuluvan esiopetuksen sinä vuonna, kun hän täyttää kuusi vuotta ja opiskelee esiopetuksessa kaksi vuotta. Tällöin lapsi aloittaa perusopetuksen vuotta säädettyä myöhemmin⁹² eli sinä vuonna, kun hän täyttää 8 vuotta. Perusopetuksen myöhemmästä aloittamisesta on tehtävä erillinen hallintopäätös.

Pidennetty oppivelvollisuus Eurassa

Eurassa on käytössä kaikki kolme perusopetuslain mukaista pidennetyn oppivelvollisuuden järjestämistapaa (liite 25). Pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevan lapsen oikeus esiopetukseen alkaa sen vuoden syyslukukauden alussa, jolloin lapsi täyttää viisi vuotta (varhennettu esiopetus). Lapsen huoltajia kuullaan ja tiedotetaan mahdollisesta pidennetystä oppivelvollisuudesta jo hyvissä ajoin. Lapsen huoltajat päättävät lapsen osallistumisesta varhennettuun esiopetukseen. Päätös pidennetystä oppivelvollisuudesta (sivistysjohtaja) tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapselle tehdään tällöin myös päätös erityisestä tuesta (sivistysjohtaja). Näiden päätösten perustana tulee olla psykologinen tai lääketieteellinen lausunto sekä huoltajien suostumus asiaan (tällöin ei tarvita pedagogista selvitystä). Varhaiskasvatuksen erityisopettaja huolehtii lausuntojen toimittamisesta sivistysjohtajalle. Varhennetun esiopetuksen aikana lapselle laaditaan henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma.

⁹⁰ Hallituksen esitys Eduskunnalle koulutusta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 86/1997)

⁹¹ Perusopetuslaki 17 § 4 mom. (642/2010) ja 26 a § 2-3 mom. (1040/2014)

⁹² Perusopetuslaki (628/1998) 27 §

Mahdollisia yhteistyötahoja tässä vaiheessa ovat muun muassa

- neuvola
- lapsen verkostossa olevat terapeutit ja muut asiantuntijat
- Euran perhekeskus
- koulupsykologi ja/tai -kuraattori
- Satakunnan sairaanhoitopiiri (keskussairaala, sosiaalipalvelut)
- Satakunnan Tikoteekki (Tietotekniikka- ja kommunikaatiokeskus)

5.6 Perusopetuslaissa säädetyt tukimuodot

Osa-aikainen erityisopetus

Lapsella, jolla on vaikeuksia oppimisessaan tai koulunkäynnissään, on oikeus saada osa-aikaista erityisopetusta muun esiopetuksen ohessa⁹³. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan lapsille, joilla on esimerkiksi kielellisiin, matemaattisiin tai motorisiin taitoihin liittyviä vaikeuksia, vaikeuksia oman toiminnan ohjauksessa, tarkkaavaisuudessa tai vuorovaikutustaidoissa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisedellytyksiä ja ehkäistä kehityksen ja oppimisen vaikeuksia. Osa-aikaista erityisopetusta annetaan kaikilla tuen tasoilla.

Osa-aikaista erityisopetusta annetaan joustavin järjestelyin samanaikaisopetuksena, pienryhmässä tai yksilöopetuksena. Osa-aikaisen erityisopetuksen toteuttamistavoista esiopetuksessa tiedotetaan kaikille huoltajille. Sen toteuttamista suunnitellaan ja sen tarvetta ja vaikutuksia arvioidaan opettajien keskinäisenä yhteistyönä sekä yhdessä lapsen ja huoltajan kanssa. Osa-aikaisen erityisopetuksen tavoitteet ja sisällöt nivelletään lapsen saamaan muuhun opetukseen.

Opetukseen osallistumisen edellyttämät palvelut ja erityiset apuvälineet

Lapsella on oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut ja erityiset apuvälineet kaikilla tuen tasoilla⁹⁴. Tarkoituksena on turvata lapselle kasvun ja oppimisen perusedellytykset, esteettömyys ja mahdollisuus vuorovaikutukseen kaikissa oppimisympäristöissä.

Lapselle järjestetään tarvittaessa tulkitsemista esimerkiksi kuulovamman tai kielellisen erityisvaikeuden takia. Hän voi tarvita myös puhetta tukevia ja korvaavia kommunikaatiokeinoja, kuten erilaisia symbolijärjestelmiä. Viittomakieltä käyttävien lasten kommunikaation tukena voidaan tarvittaessa käyttää viittomakielen tulkkia tai viittomakielentaitoista avustajaa. Eriasteisesti kuulovammaisten lasten kohdalla tulkkauksen menetelmä saattaa olla myös jokin muu kuin viittomakielen tulkkaus. Lapsen kielellisen erityisvaikeuden takia käytetään puhevammaisten tulkkia tai puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä hallitsevaa avustajaa. Myös opettaja voi tukea lasta kommunikoinnissa viittomien tai muiden symbolien avulla.

Avustajan antama tuki edistää lapsen itsenäistä selviytymistä ja omatoimisuutta sekä myönteisen itsetunnon kehittymistä. Avustajan antama tuki voidaan suunnata yksittäiselle lapselle tai opetusryhmälle. Opettajan tehtävänä on suunnitella, opettaa, antaa tukea sekä arvioida lapsen ja koko ryhmän oppimista ja työskentelyä. Avustaja ohjaa ja tukee lasta päivittäisissä tilanteissa ja tehtävien suorittamisessa opettajan tai muiden tuen ammattihenkilöiden ohjeiden mukaisesti. Opettajat ja avustajat suunnittelevat ja arvioivat työtään yhdessä sekä tarvittaessa esiopetuksen muun henkilöstön kanssa.

⁹³ Perusopetuslaki 16 § 2 mom. (642/2010)

⁹⁴ Perusopetuslaki 31 § 1 mom. (477/2003)

Erityisten apuvälineiden tarve voi liittyä näkemiseen, kuulemiseen, liikkumiseen tai muuhun fyysiseen tarpeeseen. Se voi liittyä myös oppimisen erityistarpeisiin. Tällöin käytetään esimerkiksi erilaisia tietoteknisiä sovelluksia, äänikirjoja, matematiikan havainnollistamisen välineitä tai keskittymistä tukevia apuvälineitä. Lapsen kanssa työskentelevät perehtyvät riittävästi opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat lasta ja huoltajaa näiden käytössä yhteistyössä tuen muiden ammattihenkilöiden kanssa. Apuvälineitä käytetään suunnitelmallisesti, niiden käyttöä ja tarvetta arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen kanssa työskentelevät suunnittelevat yhdessä opetukseen osallistumisen edellyttämien palvelujen ja apuvälineiden käytön eri oppimistilanteissa hyödyntäen tarvittaessa muita asiantuntijoita. Lapsen tukeminen voi edellyttää erityisosaamista, jota esiopetusyksikön omalla henkilöstöllä ei ole riittävästi. Tällöin hyödynnetään esimerkiksi oppimis- ja ohjauskeskusten lapsille tarjoamia palveluja ja henkilöstölle suunnattua koulutusta ja konsultaatiota.

Opetuksen järjestäjä päättää tulkitsemis- ja avustajapalveluista sekä muista opetuspalveluista ja erityisistä apuvälineistä. Lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve ja määrä arvioidaan lapsen opettajien ja oppilashuollon henkilöstön yhteistyönä hyödyntäen lapsen ja huoltajan antamia tietoja sekä mahdollisten esiopetuksen ulkopuolisten asiantuntijoiden lausuntoja. Tehostettua tukea saavan lapsen palveluiden ja apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa arvioissa. Erityistä tukea saavan lapsen palveluiden ja erityisten apuvälineiden tarve arvioidaan pedagogisessa selvityksessä ja niistä päätetään erityisen tuen päätöksessä. Yleistä ja tehostettua tukea saavalle lapselle tehdään lapsen tarvitsemista palveluista ja erityisistä apuvälineistä hallintopäätös. Palveluiden ja apuvälineiden käyttö kuvataan oppimissuunnitelmassa tai HOJKSissa.

⁹⁵ Perusopetuslaki 25 § 2 mom. ja 26 § 1 mom. (477/2003)

⁹⁶ Laki kaksivuotisen esiopetuksen kokeilusta 2 § 3 mom. (2020/1046)

6 OPPILASHUOLTO

Kaksivuotisen esiopetuksen kokeilussa noudatetaan oppilas- ja opiskelijahuoltolain⁹⁷ mukaisia Esiopetuksen perusteet 2014 asiakirjassa kuvattuja oppilashuoltoon liittyviä määräyksiä. Tarkemmat ohjeet kokeilukunnille on koottu alalukuun 6.5.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppilas- ja opiskelijahuoltolain käsitteistön sijasta esiopetuksen opiskeluhuollosta nimitystä oppilashuolto, opiskelijasta käsitettä lapsi, oppilaitoksesta nimitystä esiopetusyksikkö tai esiopetus. Koulutuksen järjestäjään viitataan käsitteellä opetuksen järjestäjä⁹⁸.

Lasten kehitysympäristön ja esiopetuksen toimintaympäristön muutosten myötä oppilashuollosta on tullut yhä tärkeämpi osa esiopetuksen perustoimintaa. Oppilashuolto liittyy kiinteästi esiopetuksen tehtävään edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä. Oppilashuoltotyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus⁹⁹.

Lapsella on oikeus saada maksutta oppilashuolto, jota opetukseen osallistuminen edellyttää¹⁰⁰. Esiopetuksen oppilashuolto koskee myös pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä olevia lapsia. Oppilashuollolla tarkoitetaan lapsen hyvän oppimisen, hyvän psyykkisen ja fyysisen terveyden sekä sosiaalisen hyvinvoinnin edistämistä ja ylläpitämistä sekä niiden edellytyksiä lisäävää toimintaa esiopetusyhteisössä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko esiopetusyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona. Tämän lisäksi lapsilla on oikeus yksilökohtaiseen oppilashuoltoon¹⁰¹. Monialainen yhteistyö on oppilashuollossa keskeistä. Oppilashuoltotyötä ohjaavat luottamuksellisuus, kunnioittava suhtautuminen lapseen ja huoltajaan sekä heidän osallisuutensa tukeminen.

Esiopetuksen oppilashuollosta ja siihen liittyvistä suunnitelmista säädetään oppilas- ja opiskelijahuoltolaissa. Tässä luvussa määrätään oppilashuollon keskeisistä periaatteista, opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista sekä paikallisen opetussuunnitelman ja yksikkökohtaisen oppilashuoltosuunnitelman laatimisesta. Esiopetuksen toteuttamiseen kuuluvasta kasvun ja oppimisen tuesta määrätään perusteiden luvussa 5¹⁰².

6.1 Monialainen oppilashuollon yhteistyö

Oppilashuolto järjestetään monialaisessa yhteistyössä opetustoimen ja sosiaali- ja terveystoimen kanssa siten, että siitä muodostuu toimiva ja yhtenäinen kokonaisuus¹⁰³. Oppilashuoltoa toteutetaan yhteistyössä lapsen ja hänen huoltajansa kanssa ottaen huomioon lapsen ikä ja edellytykset¹⁰⁴. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajan kanssa.

⁹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (2013/1287)

⁹⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 1 § 3 mom.

⁹⁹ YK:n Yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

¹⁰⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 4 mom.

¹⁰¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 1 - 2 mom.

¹⁰² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 6 §

¹⁰³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 9 § 1 mom.

¹⁰⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyhteisön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilökunnalla¹⁰⁵. Oppilashuollon palveluita ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä terveydenhoitopalvelut, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina¹⁰⁶. Näiden asiantuntijoiden tehtävät liittyvät niin lapseen, lapsen kehitysympäristöihin kuin yhteistyöhön. Palveluja tarjotaan siten, että ne ovat helposti saatavilla¹⁰⁷. Palvelut järjestetään lain edellyttämässä määräajassa¹⁰⁸.

Lapsen huoltajalle annetaan tieto käytettävissä olevasta oppilashuollosta ja heitä ohjataan hakemaan tarvitsemiaan oppilashuollon palveluja¹⁰⁹. Lapsen ja huoltajan osallisuus oppilashuollossa, suunnitelmallinen yhteistyö ja oppilashuollosta tiedottaminen lisäävät oppilashuollon tuntemusta ja edesauttavat palveluihin hakeutumista. Eri ammattiryhmiin kuuluvien työntekijöiden keskinäinen konsultaatio on tärkeä työmenetelmä oppilashuollossa.

Oppilashuollon tavoitteet, tehtävät ja toteuttamisen periaatteet muodostavat esiopetuksesta toisen asteen koulutukseen ulottuvan jatkumon. Esiopetuksen ja muun varhaiskasvatuksen sekä perusopetuksen välinen vuorovaikutus on tärkeää pohdittaessa oppilashuollon toimintaa. Yhtenäiset käytännöt tukevat eri kehitysvaiheissa lapsen terveyttä, hyvinvointia ja oppimista. Oppilashuollon monialaisen yhteistyön rakenteita, muotoja ja toimintatapoja kehitetään esiopetusyhteisössä ja eri yhteistyötahojen kanssa. Kehittämistyö edellyttää oppilashuollon suunnitelmallista arviointia¹¹⁰.

Esiopetuksen oppilashuollon järjestäminen, tavoitteet ja tiedottaminen Eurassa

Kaksivuotisessa esiopetuksessa olevat yksiköt tiedottavat esiopetusvuoden alussa ja sen aikana huoltajia yhteisöllisen ja yksilökohtaisen oppilashuollon periaatteista ja menettelytavoista sekä ohjaavat huoltajia niiden käytössä.

Oppilashuollosta tiedotetaan mm. seuraavin tavoin

- julkaisemalla kaksivuotinen esiopetussuunnitelma kunnan nettisivuilla
- jakamalla huoltajille oppilashuollon tiedote syksyn vanhempainillassa
- koulukuraattorien kirjoittaman kuukausikirjeen muodossa
- kuvaamalla esiopetuksen ja perusopetuksen siirtymävaiheen yhteistyötä esiopetuksen kellomallissa
- ilmoittamalla yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoontumisesta

Esiopetuksessa oppilashuolto on esiopetusyhteisössä työskentelevien ja oppilashuoltopalveluista vastaavien työntekijöiden tehtävä. Ensisijainen vastuu esiopetusyksikön hyvinvoinnista on esiopetuksen henkilöstöllä. Oppilashuollon muita palveluja ovat psykologi- ja kuraattoripalvelut sekä neuvolan terveydenhoitopalvelut. Oppilashuollon tavoitteena on edistää lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edellytyksiä ja tätä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Esiopetusyhteisön tai lasten hyvinvoinnissa havaittuihin huolenaiheisiin etsitään ratkaisuja yhdessä huoltajien kanssa mahdollisimman varhain.

Esiopetuksen oppilashuollon tavoitteena on:

- edistää koko esiopetusyhteisön hyvinvointia ja monialaista yhteistyötä
- edistää yksittäisen lapsen kokonaisvaltaista terveyttä
- edistää hyvinvointia ja oppimista
- luoda terve ja turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö
- siirtää painopistettä nykyistä enemmän yksilökeskeisestä työstä yhteisölliseen työhön
- siirtää painopistettä korjaavasta työstä ennaltaehkäisevään työhön
- tukea lasten huoltajia kasvatustyössä

Lasten hyvinvointi euralaisessa esiopetuksessa

Esiopetussuunnitelman perusteissa korostetaan lapsen hyvinvointia osana esiopetusta. Yksi osa lapsen hyvinvointia on esiopetuksen eheä päivä, jossa lasten hoito ja huolenpito sekä pysyvät vuorovaikutussuhteet edistävät lasten perusturvallisuutta. Lapsen osallisuuden kokemus luo onnellisuutta, tyytyväisyyttä ja motivaatiota oppimiseen ja olla osana esiopetusryhmän toimintaa, jossa voi turvallisesti tuoda omia ajatuksia, ideoita ja vahvuuksia esille.

Esiopetusvuoden aikana esiopetuksessa olevat lapset vastaavat henkilöstön avulla hyvinvointikysely (liite 26). Se on laadittu pienen lapsen kasvu ja kehitys huomioiden. Hyvinvointikyselyn tarkoituksena on selvittää lapsen omaa kokemusta hyvinvoinnistaan senhetkisessä tilanteessa. Kyselyn kysymykset liittyvät esiopetusryhmän arkeen. Tämä tuottaa tietoa, joka ohjaa ryhmän toimintaa jatkossa hyvinvoinnin edistämiseksi. Huoltajat saavat tiedoksi oman lapsensa kyselyn vastaukset.

Oppilashuoltoryhmät

Opetuksen järjestäjä asettaa oppilashuollon ohjausryhmän ja yksikkökohtaiset oppilashuoltoryhmät. Yksittäistä lasta koskevat asiat käsitellään tapauskohtaisesti koottavassa asiantuntijaryhmässä. Jokaisella kolmella ryhmällä on omat tehtävät ja niiden perusteella määräytyvä kokoonpano¹¹¹. Kaikki oppilashuoltoryhmät ovat monialaisia, mikä tarkoittaa, että ryhmässä on opetushenkilöstön lisäksi ikäryhmälle suunnattuja terveydenhoitopalveluja sekä psykologi- ja kuraattoripalveluja edustavia jäseniä sen mukaan kuin käsiteltävä asia edellyttää.

Oppilashuollon ohjausryhmä vastaa opetuksen järjestäjäkohtaisen oppilashuollon yleisestä suunnittelusta, kehittämisestä, ohjauksesta ja arvioinnista. Sille asetetut tehtävät voi hoitaa myös muu tehtävään soveltuva ryhmä. Ohjausryhmä voi olla myös kahden tai useamman opetuksen järjestäjän yhteinen. Sama ryhmä voi olla myös useamman koulutusmuodon, kuten esi- ja perusopetuksen, yhteinen.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä vastaa esiopetuksen oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Jos esiopetus järjestetään koulun yhteydessä, voi koulukohtainen oppilashuoltoryhmä toimia myös esiopetuksen oppilashuoltoryhmänä. Ryhmää johtaa opetuksen järjestäjän nimeämä edustaja. Opetuksen järjestäjä ja oppilashuollon palveluja tuottavat tahot päättävät yhdessä ryhmän kokoonpanosta, tehtävistä ja toimintatavoista. Oppilashuoltoryhmä voi tarvittaessa kuulla asiantuntijoita. Ryhmän keskeinen tehtävä on yhteisön hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistäminen sekä muun yhteisöllisen oppilashuollon toteuttaminen ja kehittäminen.

¹⁰⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 ja 2 mom.

¹⁰⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 3 § 3 mom. ja terveydenhuoltolaki (1326/2010) 15 §

¹⁰⁷ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹⁰⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 15 § ja 17 §

¹⁰⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 11 § 1 - 2mom.

¹¹⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 25 §

¹¹¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 14 § 1 - 4mom.

Asiantuntijaryhmä kootaan yksittäisen lapsen tai lapsiryhmän tuen tarpeen selvittämiseksi ja oppilashuollon palvelujen järjestämiseksi. Ryhmän kokoa se esiopetushenkilöstön tai oppilashuollon palveluiden edustaja, jolle asia työtehtävien perusteella kuuluu¹¹². Ryhmän monialainen kokoonpano perustuu tapauskohtaiseen harkintaan ja käsiteltävään asiaan. Ryhmä nimeää keskuudestaan vastuuhenkilön. Asiantuntijoiden nimeäminen ryhmän jäseniksi ja muiden yhteistyötahojen tai lapsen läheisten osallistuminen ryhmän työskentelyyn edellyttää huoltajan suostumusta.

6.2 Yhteisöllinen oppilashuolto

Oppilashuolto on tärkeä osa esiopetuksen toimintakulttuuria. Yhteisöllisessä oppilashuoltotyössä seurataan, arvioidaan ja kehitetään esiopetusyhteisön ja ryhmien hyvinvointia. Lisäksi huolehditaan esiopetusympäristön terveellisyydestä, turvallisuudesta ja esteettömyydestä.¹¹³ Yhteisöllisten toimintatapojen kehittämisessä tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen, neuvolan sekä muiden kunnan lasten hyvinvointia edistävien viranomaisten ja toimijoiden kanssa.

Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen on yhteisöllisessä oppilashuollossa tärkeää ja hyvinvointia vahvistavaa. Yhteisöllinen oppilashuolto luo esiopetuksessa edellytyksiä yhteenkuuluvuudelle, huolenpidolle ja avoimelle vuorovaikutukselle. Osallisuutta lisäävät toimintatavat edesauttavat myös ongelmien ennalta ehkäisyä, niiden varhaista tunnistamista ja tarvittavan tuen järjestämistä.

Lapsella on oikeus turvallisiin oppimisympäristöihin¹¹⁴, joihin kuuluvat niin fyysinen, psyykinen kuin sosiaalinenkin turvallisuus. Opetuksen järjestämisen lähtökohtana on lasten ja henkilökunnan turvallisuuden varmistaminen kaikissa tilanteissa. Rauhallinen ilmapiiri edistää työrauhaa. Opetuksen järjestäjä laatii suunnitelman lasten suojaamiseksi väkivallalta, kiusaamiselta ja häirinnältä osana yksikkökohtaista oppilashuoltosuunnitelmaa. Opettaja, päiväkodin johtaja tai rehtori ilmoittaa esiopetuksessa tai matkalla esiopetukseen tai kotiin tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta tilanteeseen osallistuneiden huoltajille.¹¹⁵

Rakennuksesta sekä opetustiloista ja -välineistä huolehtiminen ylläpitää ympäristön terveellisyyttä ja turvallisuutta. Turvallisuuden edistämiseen kuuluvat myös esiopetuksen kuljetuksia, tapaturmien ehkäisyä ja tietoturvallisuutta koskevat toimintatavat. Kun esiopetus järjestetään koulussa, otetaan myös esiopetus huomioon kouluympäristön terveellisuuden ja turvallisuuden sekä yhteisön hyvinvoinnin tarkastuksissa¹¹⁶.

Yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä ja monialainen asiantuntijaryhmä Eurassa

Jokaisessa esiopetusyksikössä toimii yksikkökohtainen oppilashuoltoryhmä, joka vastaa oppilashuollon suunnittelusta, kehittämisestä, toteuttamisesta ja arvioinnista. Se käsittelee yksikön yleisiä sekä yhteisiä hyvinvointi-, terveellisyys-, viihtyvyys- ja turvallisuusasioita.

Työryhmään kuuluvat:

- esiopetuksen henkilöstö
- yksikön esimies
- varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- terveydenhoitaja
- koulukuraattori ja/tai koulupsykologi
- lähikoulun rehtori (lasten ollessa 6-vuotiaita)

Lisäksi oppilashuoltoryhmään voidaan tarvittaessa kutsua monialaisia toimijoita, esim. Perhekeskuksen tai vanhempainyhdistyksen edustaja. Lasten ja huoltajien osallisuus ja kuulluksi tuleminen oppilashuoltotyössä on tärkeää. Ennen ryhmän kokoontumista kuullaan esiopetusryhmän lasten tarpeita ja ajatuksia. Huoltajia tiedotetaan yksikön oppilashuoltoryhmän kokoontumisesta ja he voivat halutessaan tuoda asioita ryhmän käsiteltäväksi.

Yksittäisen lapsen oppilashuollollisia asioita käsitellään tapauskohtaisesti koottavissa monialaisessa asiantuntijaryhmässä. Ryhmän työskentely perustuu aina huoltajan kirjalliseen suostumukseen.

Oppilashuollon arviointi

Oppilashuollon toteutumista arvioidaan esiopetusvuoden päättyessä esiopetuksen pedagogisissa toimintakertomuksissa.

Arvioinnissa on tärkeää huomata laajasti esiopetuksen yhteisöllisyyttä tukeneet toiminnat, tapahtumat, teemat jne. Mikäli syksyn yksikkökohtaisen oppilashuoltoryhmän kokoontumisessa on tuotu esiin joku koko ryhmään ja yhteisöllisyyteen liittyvä kehittämisen kohde tai tavoite, tulee pedagogiseen toimintakertomukseen kirjata, miten tätä lähdettiin työstämään ja millaiseen tilanteeseen päästiin esiopetusvuoden päättyessä. Arvioinnissa on hyvä myös kertoa, tarvittiinko esiopetusvuoden aikana monialaisen asiantuntijaryhmän kokoontumisia.

Esiopetusyksiköt tekevät arvioinnin yhteistyössä kuraattorien ja terveydenhoitajien kanssa. Pedagogiseen toimintakertomukseen pyydetään oppilashuollon osuuteen myös kuraattorien ja terveydenhoitajien näkemys.

Yksikköjen pedagogiset toimintakertomukset ovat nähtävillä sivistyslautakunnan kesäkuun kokouksessa. Lautakunnalle laaditaan myös yhteenveto oppilashuollon arvioinneista.

Oppilashuoltoa koko esiopetuksen osalta arvioi esiopetussuunnitelman päivityksestä vastaava tiimi sekä moniammatillinen LAPE-ryhmä.

Oppilashuollon yhteistyö lasten ja huoltajien kanssa

Esiopetuksessa tavoitteena on avoin ja luottamuksellinen yhteistyö sekä työyhteisössä että huoltajien ja eri asiantuntijoiden kanssa. Tavoitteena on yhteistyön kautta saada lapselle hyvät kasvu- ja oppimisedellytykset sekä tukea huoltajien ja lasten osallisuutta ja kuulluksi tulemistä.

Eurassa huoltajat voivat pitää yhteyttä esiopetusyksikköön ja saada tietoa lapsensa esiopetuksen oppilashuollosta mm. Wilma-palvelimen avulla. Yhteistyötä pidetään yllä myös päivittäisissä lasten tuonti- ja hakutilanteissa, puhelinkeskustelujen, teksti- ja WhatsApp-viestien ym. välityksellä.

¹¹² Hallituksen esitys eduskunnalle oppilas- ja opiskelijahuoltolaiksi 67/2013

¹¹³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 4 § 1 mom.

¹¹⁴ Perusopetuslaki 29 § 1 mom. (1267/2013)

¹¹⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 § 2 mom. ja perusopetuslaki 29 § 3 ja 7 mom. (1267/2013)

Euran esiopetuksen oppilashuollon yhteistyön vuosikello	
Elo-, syys- ja lokakuu	<ul style="list-style-type: none"> • oppilashuollosta tiedotetaan mm. varhaiskasvatuksen kotisivuilla nähtävässä Euran kunnan esiopetussuunnitelmassa • huoltajille tiedotetaan esiopetusvuoden alussa ja sen aikana yksikkökohtaisesta ja yksilökohtaisesta oppilashuollosta (periaatteet, menettelytavat, arviointi jne.). Huoltajille annetaan vanhempainillassa oppilashuollon tiedot • lasten kanssa tehdään heidän hyvinvointiinsa liittyvä kysely • lapselle laaditaan yksilöllinen esiopetuksen suunnitelma. Huoltajien kanssa käydään esiopetussuunnitelmakeskustelu, johon myös esioppilaalla on mahdollisuus osallistua • vanhemmuutta tuetaan mm. kotiin lähetettävillä varhaiskasvatuksen henkilöstön tai muiden asiantuntijoiden laatimilla kuukausikirjeillä
Marras-, jouluku- ja tammikuu	<ul style="list-style-type: none"> • huoltajille tiedotetaan yksikkökohtaisesta oppilashuoltotyöryhmän kokoontumisesta, johon he voivat osallistua ja/tai tuoda oppilashuoltoryhmään käsiteltäviä asioita • ennen yksikkökohtaisen oppilashuoltotyöryhmän kokoontumista varmistetaan lasten osallisuus esim. haastattelemalla esioppilaita (toiveet, tarpeet, mielenkiinnonkohteet) • huoltajat osallistuvat oman lapsensa tapauskohtaisesti koolle kutsuttavan moniammatillisen oppilashuoltotyöryhmän kokoontumiseen
Helmi-toukokuu	<ul style="list-style-type: none"> • esiopetuksen kellomallissa kuvataan esiopetuksen ja perusopetuksen siirtymävaiheen yhteistyö (liite 3) • esiopetussuunnitelmakeskustelu, jonka yhteydessä keskustellaan tarvittaessa myös oppilashuoltoon liittyviä asioita • esiopetuksen arviointi (pedagoginen toimintakertomus sekä sivistyslautakunnan asettama lukuvuoden arviointikohde), jonka yhteydessä arvioidaan myös oppilashuollon toteutumista

6.3 Yksilökohtainen oppilashuolto

Yksilökohtaisella oppilashuollolla tarkoitetaan

- 6.3.1 lapselle annettavia terveydenhoitopalveluja, jotka järjestetään terveydenhuoltolain mukaisina ikäryhmälle suunnattuina neuvolapalveluina
- 6.3.2 oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluja
- 6.3.3 yksittäistä lasta koskevaa monialaista oppilashuoltoa.¹¹⁷

Yksilökohtaisen oppilashuollon tavoitteena on seurata ja edistää lapsen hyvinvointia ja oppimista sekä kokonaisvaltaista kasvu, kehitystä ja terveyttä. Esiopetuksen oppilashuollolla on tärkeä merkitys varhaisen tuen turvaamisessa ja ongelmien ehkäisyssä. Lasten yksilölliset edellytykset, voimavarat ja tarpeet otetaan huomioon sekä oppilashuollon tuen rakentamisessa että esiopetuksen arjessa.

Yksilökohtainen oppilashuolto esiopetuksessa perustuu aina huoltajan suostumukseen¹¹⁸. Huoltajan osallisuutta tuetaan ja mielipiteitä kuullaan lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon toteuttamisessa. Lapsen osallisuus, omat toivomukset ja mielipiteet otetaan huomioon häntä koskevissa toimenpiteissä ja ratkaisuissa hänen ikänsä, kehitystasonsa ja edellytystensä mukaisesti¹¹⁹. Vuorovaikutus on avointa, kunnioittavaa ja luottamuksellista. Oppilashuoltotyö järjestetään niin, että lapsi voi kokea tilanteen kiireettömänä ja hän tulee kuulluksi. Työssä noudatetaan tietojen luovuttamista ja salassapitoa koskevia säännöksiä.

Asian käsittely myös yksittäisen lapsen tueksi koottavassa asiantuntijaryhmässä ja ryhmän kokoonpano perustuu huoltajan suostumukseen. Huoltajan yksilöidyllä kirjallisella suostumuksella asian käsittelyyn voi osallistua tarvittavia oppilashuollon yhteistyötahoja tai lapsen läheisiä.¹²⁰ Ryhmän jäsenillä on lisäksi oikeus pyytää neuvoa lapsen asiassa tarpeelliseksi katsomiltaan asiantuntijoilta¹²¹.

Yksittäistä lasta koskevan asian käsittelystä asiantuntijaryhmässä laaditaan oppilashuoltokertomus. Ryhmän vastuuhenkilö kirjaa yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi välttämättömät tiedot oppilashuoltokertomukseen. Kirjauksia voivat tehdä myös muut asiantuntijaryhmän jäsenet. Kertomus laaditaan jatkuvaan muotoon, joka etenee aikajärjestyksessä. Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki edellyttää, että kertomukseen kirjataan seuraavat asiat:¹²²

- 6.3.4 yksittäisen lapsen nimi, henkilötunnus, kotikunta ja yhteystiedot sekä huoltajan tai muun laillisen edustajan nimi ja yhteystiedot
- 6.3.5 kirjauksen päivämäärä sekä kirjauksen tekijä ja hänen ammatti- tai virka-asemansa
- 6.3.6 kokoukseen osallistuneet henkilöt ja heidän asemansa
- 6.3.7 asian aihe ja vireille panija

¹¹⁶ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 16 § 2 mom. ja valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 12 § ¹¹⁷ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 1 mom.

¹¹⁸ Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö 14/2013 vp.

¹¹⁹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 18 § 1 mom.

¹²⁰ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 1 ja 2 mom.

¹²¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 19 § 3 mom. ja laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 26 § 3 mom.

¹²² Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 5 § 2 mom. ja 20 § 1, 3 - 4 mom.

- 6.3.8 lapsen tilanteen selvittämisen aikana toteutetut toimenpiteet kuten arviot, tutkimukset ja selvitykset
- 6.3.9 toteutetut toimenpiteet kuten yhteistyö eri tahojen kanssa sekä aiemmat ja nykyiset tukitoimet
- 6.3.10 tiedot asian käsittelystä ryhmän kokouksessa, tehdyt päätökset ja niiden toteuttamissuunnitelma
- 6.3.11 toteuttamisesta ja seurannasta vastaavat tahot.

Jos sivulliselle annetaan oppilashuoltokertomukseen sisältyviä tietoja, asiakirjaan on lisäksi merkittävä, mitä tietoja, kenelle ja millä perusteella tietoja on luovutettu.¹²³

Oppilashuoltokertomukset sekä muut oppilashuollon tehtävissä laaditut tai saadut yksittäistä lasta koskevat asiakirjat tallennetaan oppilashuoltorekisteriin. Opetuksen järjestäjä vastaa henkilötietojen käsittelystä ja ylläpitää edellä mainittua rekisteriä. Oppilashuoltorekisteriin tallennetut tiedot, jotka koskevat yksittäistä lasta tai muuta yksityistä henkilöä, ovat salassa pidettäviä.¹²⁴

Terveystieteiden henkilöstö ja psykologit kirjaavat yksilökohtaisen oppilashuoltotyön säädetysti potilaskertomukseen ja muihin potilasasiakirjoihin. Oppilashuollon kuraattorit kirjaavat asiakastiedot kuraattorin asiakaskertomukseen.¹²⁵

Lapsen yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseen ja toteuttamiseen osallistuvilla on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä oppilashuollosta vastaavalle viranomaiselle sellaiset tiedot, jotka ovat välttämättömiä yksilökohtaisen oppilashuollon järjestämiseksi ja toteuttamiseksi¹²⁶. Lisäksi heillä on oikeus saada ja luovuttaa toisilleen sekä lapsen opettajalle, rehtorille tai päiväkodin johtajalle ja opetuksen järjestäjälle lapsen opetuksen asianmukaisen järjestämisen edellyttämät välttämättömät tiedot¹²⁷. Tiedon luovuttaja joutuu harkitsemaan esimerkiksi sitä, onko kysymys sellaisesta tiedosta, joka on välttämätön lapsen tai muiden lasten turvallisuuden varmistamiseksi. Luovutettava tieto voi koskea muun muassa sellaista lapsen sairautta, joka tulee ottaa opetustilanteissa huomioon. Vaikka tiedon luovuttamiselle olisikin edellä todettu lain tarkoittama peruste, yhteistyön ja luottamuksen turvaamiseksi pyritään aina ensisijaisesti hankkimaan huoltajan suostumus salassa pidettävän tiedon luovuttamiseen.

Jos lapsi siirtyy toisen opetuksen järjestäjän opetukseen, aikaisemman opetuksen järjestäjän on pyydettävä lapsen huoltajan suostumus siihen, että uudelle opetuksen järjestäjälle voidaan siirtää oppilashuollon asiakasrekisteristä sellaiset salassa pidettävät tiedot, jotka ovat tarpeellisia oppilashuollon jatkuvuuden kannalta¹²⁸. Sen sijaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot toimitetaan salassapidon estämättä viipymättä toiselle esi- tai perusopetuksen järjestäjälle. Vastaavat tiedot voidaan antaa myös uuden esi- tai perusopetuksen järjestäjän pyynnöstä.¹²⁹

¹²³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 5 mom.

¹²⁴ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 21 § 1 mom. ja 22 § 1 mom.

¹²⁵ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 20 § 2 mom., laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992) 12 § ja laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000)

¹²⁶ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 2 mom.

¹²⁷ Perusopetuslaki 40 § 2 mom. (1288/2013)

¹²⁸ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 23 § 3 mom.

¹²⁹ Perusopetuslaki 40 § 4 mom. (1288/2013)

6.4 Oppilashuoltosuunnitelmat

Esiopetuksessa opetussuunnitelma tulee myös oppilashuollon osalta laatia yhteistyössä kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa¹³⁰. Valmistelutyössä tehdään yhteistyötä huoltajien ja tarvittaessa myös muiden viranomaisten ja yhteistyökumppaneiden kanssa.

Paikallisella tasolla oppilashuollon suunnitelmien kokonaisuus muodostuu kolmesta suunnitelmasta, jotka yhdessä ohjaavat oppilashuollon suunnittelua ja toteutusta. Suunnitelmat valmistellaan monialaisessa yhteistyössä. Suunnitelmat ovat

- 6.4.1 kunnan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma, johon kirjataan oppilashuoltoa koskeva osuus¹³¹
- 6.4.2 paikalliseen opetussuunnitelmaan sisältyvä kuvaus oppilashuollosta¹³²
- 6.4.3 yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma¹³³.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma sekä muut kunnan lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta koskevat linjaukset otetaan huomioon valmisteltaessa paikallisen opetussuunnitelman oppilashuoltoa koskevaa osuutta sekä yksikkökohtaisia oppilashuoltosuunnitelmia.

Euran kunnan yksikkökohtainen oppilashuoltosuunnitelma

Jokaisen esiopetusryhmän oppilashuollon toteuttamisen suunnitelma kuvataan yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa (liite 27).

Yksikkökohtaisessa oppilashuoltosuunnitelmassa on kuvattu

- oppilashuollon kokonaistarve ja käytettävissä olevat oppilashuoltopalvelut
- oppilashuoltoryhmät
- yhteisöllinen oppilashuolto ja sen toimintatavat
- nivelvaihe varhaiskasvatuksesta esiopetukseen
- nivelvaihe esiopetuksesta perusopetukseen
- oppilashuollon yhteistyötahot
- tapaturmien ehkäiseminen, kiusaamisen ehkäiseminen sekä ensiavun järjestäminen ja hoitoonohjaus
- yksilökohtaisen oppilashuollon järjestäminen
- oppilashuollon yhteistyön järjestäminen lasten ja huoltajien kanssa
- oppilashuoltosuunnitelman toteuttaminen ja arviointi

Toimintamalli huolen herätessä (liite 10).

Suunnitelma kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan ehkäisemiseksi (liite 8).

¹³⁰ Perusopetuslaki 15 § 2 mom. (477/2003)

¹³¹ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 12 § ja lastensuojelulaki (417/2007) 12 § 1 mom.

¹³² Perusopetuslaki 14 § 2 mom. (477/2003)

¹³³ Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013) 13 §

¹³⁴ Opiskelija- ja oppilashuoltolaki (1287/2013) 26 §